کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٨٧ ▌یەکشەممە، ٣٠ی بەفرانباری ١٤٠٣ _ ١٩ی ژانوییەی ٢٠٢٥

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان:

ڕێژیم لە ماوەی ساڵی زایینیی ڕابردوودا ٩٠١ کەسی لە سێدارە داوە

کۆمیسێری مافی مرۆڤی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان کە لە هەمان کاتدا جێگری سەرۆکی گشتیی ئەو ڕێکخراوەیە، وێڕای داواکاری لە ڕێژیم بەنیسبەت ڕاگرتنی سزای لەسێدارەدان ڕایگەیاندوە: «لە ساڵی ٢٠٢٤ی زایینیدا لانیکەم ٩٠١ کەس لە سێدارە دراون».

فولکر تورک کۆمیسێری مافی مرۆڤی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ڕۆژی سێشەممە ١٨ی بەفرانبار ڕایگەیاند: «بەپێی ڕاپۆرتەکان، تەنیا لە ماوەی یەک حەفتە لە مانگی دێسامبردا نزیک بە ٤٠ کەس لە سێدارە دراون». ئەو بەرپرسە باڵایەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لەمەڕ ئەو جینایەتانەی ڕێژیم هۆشداریی داوە و دەڵێ: «سزای لەسێدارەدان لەگەڵ مافی ژیاندا ناتەبا و ناسازگارە» و ئەو سزایانە «مەترسیی لەسێدارەدانی کەسانی بێتاوانی بەدواوەیە و ئەوەش بۆ قبووڵکردن نابێت».

لەپێناو بەدیهێنان و پاراستنی مافە نەتەوایەتییەکانمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

بە پاراستنی جیاوازی و جۆراوجۆرییەکانمان پێویستیمان بە وێژمانی هاوبەش هەیە

یەکیەتیی بەکردەوە بۆ تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی

٧ی ئۆکتۆبەر خاڵوەرچەخانێکی گرینگ لە مێژووی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستە. ئەم ڕووداوە بەرەو ئەوە دەچێ کۆتایی بە خەونی کۆماری ئیسلامی و ستراتیژییەکانی هیلالی شیعە و بەرەی بەناو مقاومەت بێنێ. تێکشکان و هەرەسهێنانی حەماس و حیزبوڵڵای لوبنان و گورزی گورچووبڕ لە حوسییەکانی یەمەن و پاشکەشە بە میلیشیاکانی ئێران لە عێراق شکستێکی قورس بۆ کۆماری ئیسلامی بوو، بەتایبەت کە ڕێژیم لە ماوەی چوار دەیەی ڕابردوودا بە سەدان میلیارد دۆلاری بۆ ئەو ستراتیژییەی خەرج کردبوو. لەنێوخۆی وڵاتیش کەڵەکەبوونی قەیرانی سیاسی و ئابوورییەکان، بەردەوامیی گەندەڵیی بێسنوور و هەمەگیری حکوومەتی و پەرەسەندنی نارەزایەتییەکانی گشتی لەدژی ڕێژیم هیچ ڕێیەکی بۆ کۆماری ئیسلامی جگە لە تەسلیمبوون لەهەمبەر ئەمریکا و کۆمەڵگەی جیهانی نەهێشتۆتەوە.

دۆخی نوێی سیاسی دەرفەت و بەستێنێکی لەباری بۆ یەکخستنی وزەی خەباتگێڕیی ئازادیخوازانی ئێران پێکهێناوە. بەڵام سەرەڕای هەموو شکست و شکانەکانی کۆماری ئیسلامی، هێشتا ئاڵترناتیڤ بۆ ئەم ڕێژیمە لەنێو ئۆپۆزیسیۆندا پێکنەهاتوە، ئەمەش بووەتە هۆی ئەوەی کۆماری ئیسلامی جگە لە چەکی سەرکوت چەند کارتێکی دیکەشی بۆ مامەڵە لەگەڵ ئەو دۆخە بەدەستەوە مابێت. ئەوەندەی بۆ کوردستان دەگەڕێتەوە، بزووتنەوەی کورد سەرەڕای ڕابردووی پڕ دەسکەوت و شانازیی و وێڕای ئەوەی چەند هەنگاوێک پێش نەتەوە و لایەنەکانی دیکەی ئێرانە؛ بەڵام لەپێناو بەدیهێنان و پاراستنی مافە نەتەوایەتییەکانی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێویستیی بە یەکگریی زیاتر و وێژمانێکی هاوبەش لەهەمبەر گۆڕانکارییەکانی داهاتوو هەیە

ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکرات:

حوکمی داسەپاوی لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی مەحکووم دەکەین

دوای ساڵێک لە داوای پێداچوونەوە بە حوکمی داسەپاوی لەسێدارەدان بۆ هەریەک لە بەندکراوانی سیاسیی کورد؛ پەخشان عەزیزی و وریشە مرادی، بەداخەوە پارێزەری ڕایگەیاندرا کە حوکمی لەسیدارەدانی ناوبراو لەلایەن دیوانی باڵای دادوەریی ڕێژیمەوە تەئیید کراوە.

پەخشان عەزیزی کە گەلاوێژی ساڵی پار لە تاران دەستبەسەر کرا و تا ئێستا لە زیندانی ئێڤین ڕووبەڕووی گەلێک ئازار و ئەشکەنجە بۆتەوە. بەپێی وتەی خۆی، پارێزەرەکەی، ئەندامانی بنەماڵەکەی و زۆرێک لە نزیکانی، جیا لە چالاکیی مرۆیی لە بواری تەندروستی و هاوکاریگەیاندن بە خەڵک، لە هەموو ئەو تۆمەتانەی خراونەتە پاڵی بەری بووە.

بڵاوبوونەوەی هەواڵی پشتراستکردنەوەی حوکمی لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی، خەڵکی کوردستان و ڕێکخراوەکانی پشتیوانی مافەکانی مرۆڤ و چالاکانی سیاسی و مەدەنیی نیگەران کردوە و لەم پێوەندییەدا هەوڵی جۆراوجۆر لە پێوەندی لەگەڵ وەڕێخستنی کەمپەینی نارەزایەتیی دژ بەم حوکمە و ڕاگرتنی، لە ئارادایە.

شەپۆلی ڕەشبگیریی چالاکانی سیاسی و مەدەنی و هەروەها داسەپاندنی حوکمی نارەوای جۆراوجۆر بەسەر زیندانیانی سیاسی لە کوردستان و شوێن و ناوچەکانی دیکەی ئێران، لە لایەک نیشانەی لاوازی و شکستی ڕێژیم بەرانبەر بەو قەیرانە نێوخۆیی و ناوچەییانەیە کە ڕووبەڕووی بۆتەوە و، لە لایەکی دیکەش ترسی لە تەقینەوەی ڕەق و بێزاریی پەنگخواردوی گەلانی ئێرانە کە دەیان ساڵە سەرکوت دەکرێن.

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی پێیوایە بە گرتنی چالاکانی سیاسی و مەدەنی و داسەپاندنی حوکمی قورس و نارەوا بەسەریاندا دەتوانێ فەزای ترس و تۆقاندن بە سەر خەڵک و وڵات دا زاڵ بکات و بە خەیاڵی خۆی پێش بە بزووتنەوە نارەزایەتییەکان بگرێ. ئەوە لە حاڵێک دایە کە جیا لەوەی بازنەی بزووتنەوە نارەزایەتییەکانی گەلانی ئێران دژ بە ڕێژیم بەرینتر بوونەتەوە، خودی ڕێژیم بە هۆکاری گۆڕانکارییەکانی ناوچەکە و کێشە ئەساسییە نێوخۆییەکانی، لە دۆخێکی تەواو قەیراناوی دایە و بازنەی لایەنگرانی لە هەموو کات بەرتەسکتر بۆتەوە و لە هەڵوەرینی زیاتر دان.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وێڕای مەحکومکردنی داسەپاندنی حوکمی لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی، وریشە مرادی و هەموو ئەو زیندانییە سیاسییانەی کە بە نارەوا حوکمی جۆراوجۆریان بەسەردا سەپاوە، پشتیوانی لە هەر هەوڵێک بۆ هەڵوەشانەوەی ئەم حوکمە نادادپەروەرانەیە بە ئەرکی ئازادیخوازان و بەتایبەت کۆڕ و کۆمەڵەکانی داکۆکیکاری مافەکانی مرۆڤ و وڵاتانی دێموکراتیک دەزانێ.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ناوەندی بەڕێوەبەری
٢٢ی بەفرانباری ١٤٠٣ (١١ی ژانوییەی ٢٠٢٥)

بە چی ڕا کۆماری ئیسلامی گەیوەتە لێواری هەڵدێران؟
عەلی بداغی
٣

میراتی دیکتاتۆرییەت!
ڕەزا دانشجوو
٤

قەیرانی شوناسی ئێرانی
سەفەر عەزیزی
٧

کۆماری ئیسلامی و دووڕێیانی چارەنووس!
عومەر باڵەکی
٩

بۆ میرزای ئەدەبی کوردی فەتاح ئەمیری
یەعقووب ڕەوا
١١

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران:

ئامانجەکانی کۆمار بە چرای ڕێگای خەبات و تێکۆشانی خۆمان دەزانین

پەیامی ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتیی حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانی ئێران بەبۆنەی ٢ی ڕێبەندان، ٧٩هەمین ساڵیادی دامەزرانی کۆماری کوردستان

به سەرنجدان بەو هەلومەرجەی لە ئێراندا هاتۆتە ئاراوە، دەرفەتێکی لەبار بۆ بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد هاتۆتە پێش و حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کەوتوونەتە بەردەم بەرپرسیارەتییەکی مێژوویی و تەنیا بە یەکگرتوویی و یەکڕیزی دەتوانین دەرەقەتی ئەو قۆناغە بێین و گەلی کورد لە کوردستان بە وەدیهاتنی مافە نەتەوەییەکانیان هیوادار بکەین. پێکهێنانی پلاتفۆڕمێکی هاوبەش لە وەها کات و ساتێکدا ئەرکی لە پێشینەی حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە و حیزبی دێمۆکڕاتی کوردستانی ئێران لەو پێناوەدا هەموو هەنگاوێکی پێویست بۆ دەستەبەرکردنی زەمینەی گونجاو بۆ کاری هاوبەش دەگرێتە بەر و داوا لە سەرجەم حیزب و لایەنەکان دەکا بە سەرەنجدان بە زەروورەتی یەکخستنی ناوماڵی کورد لە بارودۆخی ئێستادا هەولەکانیان بۆ ئەو مەبەستە بخەنە گەڕ

هۆگرانی ئامانجەکانی کۆماری کوردستان!

٢ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ی هەتاوی، واتە ٧٩ ساڵ لەمەوبەر گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان یەکێک لە درەوشاوەترین لاپەڕەکانی مێژووی خۆی تۆمار کرد و بە کردەوە کیانێکی سیاسی-نەتەوەیی لەسەر بەشێک لە جوگرافیای ڕۆژهەڵاتی کوردستان دامەزراند. بەبۆنەی ئەو ساڵیادە مەزنەوە گەرمترین پیرۆزباییتان پێشکەش دەکەین و ئێوە میراتگرانی کۆماری کوردستان دڵنیا دەکەینەوە تا وەدیهێنانی ئامانجەکانی، درێژەدەری ڕێگا و ڕێبازی دامەزرێنەرانی کۆمار دەبین.

ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان لە مەهاباد لە لایەن ڕێبەری بلیمەت و پێشەوای حیزبی دیمۆکراتی کوردستان، قازی محەممەدەوە لە ڕەهەندی جۆراوجۆرەوە شایانی یادکردنەوە و لێکدانەوەیە. لەدایکبوونی دەسەڵاتی کوردی و لە هەمان کاتدا نێوەڕۆکی ئەوە دەسەڵاتە، کۆمەڵێک پەیام و دەرەنجامی بۆ گەلی کورد لەخۆ گرتوە کە نەتەنیا لەو ساتەوەختە مێژووییەدا قەتیس نەماوەتەوە، بەڵکو ئاسەوارەکانی بۆ ئێستا و داهاتووی خەباتی ڕزگاریخوازیی نەتەوەکەمان ماوەتەوە و دەمێنێتەوە. ئەگەرچی کۆماری کوردستان تەنیا لە جوگرافیایەکی سنووردار‌دا قەتیس مایەوە و بۆ ماوەی ١١ مانگ بەردەوام بوو، بەڵام لەڕووی ئەو کاریگەرییەی لەسەر خەباتی نەتەوەیی گەلەکەمانی جێهێشت، هەم جوگرافیای کوردستانی بە هەموو بەشەکانەوە تەنی و هەم تا ئێستاش وەک دینامیزمی بزووتنەوەی نەتەوەیی بەسەر سەرجەم بزووتنەوەی نەتەوەییەوە ڕۆڵ دەگێڕێ.

کۆماری کوردستان بە پیادەکردنی ئیرادەی خۆبەڕێوەبەریی گەلی کورد، پەرەدان بە زمان و کولتوور و خوێندن و هونەر و هەروەها دابینکردنی ئەمن و ئاسایش لەڕێگەی دامەزراندنی سوپای نیشتمانی و دواتر ناودێرکردنی جەنگاوەری کورد بە "پێشمەرگە" و هەڵدانی ئاڵای کوردستان و بەفەرمیکردنی سروودی نەتەوەیی و دامەزراندنی چاپخانە و ئێزگەی ڕادیۆ و بڵاوکردنەوەی چەندین گۆڤار و ڕۆژنامە و، هەروەها سەروەرکردنی یاسا بە سەر هەموو هاووڵاتیانی کۆماردا و لە هەموان گرینگتر کۆکردنەوەی کەسایەتییە ئایینی، ڕووناکبیری و سەرۆک عەشیرەتەکان لە بەش و ناوچە جیاوازەکانی کوردستان لە چوارچێوەی حکوومەتی کوردیدا، بناغەکانی نەتەوەسازی بە شێوەیەک چەسپاند کە بە تێپەڕبوونی نزیک بە ٨ دەیە لە ڕووخانی، تا ئێستاش گەلەکەمان لە هەموو بەشەکانی کوردستان بە شانازییەوە یادی دەکاتەوە.

دامەزرانی کۆماری کوردستان هەڵقوڵاوی پاشخانێکی مێژوویی بوو لە وشیاریی نەتەوەیی و، ڕەگ و ڕیشەی لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردییەوە سەرچاوەی گرتبوو کە لانیکەم لە مێژووی هاوچەرخدا بەردەوام زیندوو و بەرقەرار بووە. بەدوای ئەوەی ڕەزاشای پەهلەوی هەوڵی دا دەوڵەت-نەتەوەی ئێرانی لەسەر حیسابی تواندنەوەی نەتەوە نافارسەکان بنیات بنێ، گەلی کورد بە هەموو شێوەیەک بەرامبەر ئەو پرۆژەیە وەستایەوە و ئامادە نەبوو بچێتە ژێر باری ئەو ستەمە گەورەیە. لە ڕاستیدا دامەزرانی کۆماری کوردستان ڕەتکردنەوەی دەوڵەت-نەتەوەی سەقەتی ئێرانی بوو کە حەولی دەدا بە زەبری هێز خۆی بسەپێنێ. ئەو هەڵوێستە مێژووییە لەلایەک گەلی کوردی بۆ یەکەم جار کردە خاوەن ستاتۆیەکی مۆدێڕن و پێشکەوتنخوازی نەتەوەیی و لە لایەکیترەوە سامانێکی بەنرخی خستە سەر مێژووی گەلەکەمان.

یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی کۆماری کوردستان بڕوامەندیی بە تۆلێرانس و پێکەوەژیانی ئاشتیانە بوو کە تیایدا سەرجەم جیاوازییەکانی کۆمەڵگەی کوردستانی بە کورد و ئازەری و ئەرمەنی و هتد جێگا ببێتەوە. لە سەردەمێکدا کە زۆربەی دەوڵەتانی ناوچە خاوەن سیستەمێکی سیاسیی نادێمۆکڕاتیک و سەرەڕۆ بوون، سەرهەڵدانی دەسەڵاتێکی دێمۆکڕاتیک لە بەشێک لە کوردستان، ژیری و ڕێکخراویی حیزبی دێمۆکراتی کوردستان و ڕێبەرانی ئەو حیزبە دەردەخا.

جەماوەری تێکۆشەری کوردستان!

ئەوساڵ لە کاتێکدا بەرەو پیلی یادکردنەوەی ٢ی ڕێبەندان دەچین کە کۆماری ئیسلامی و کۆمەڵگەی ئێران بە گشتی و ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەتایبەتی بە دۆخێکی هەستیاردا تێدەپەڕێ. ڕێژیمی سیاسی لە ئێراندا چ لە ئاستی نێوخۆیی و چ لە ئاستی دەرەکیدا لەگەڵ کۆمەڵێک قەیرانی قووڵ بەرەوڕوویە، لە ئاستی نێوخۆییدا ڕۆژ لە دوای ڕۆژ کەلێنی نێوان خەڵک و دەسەڵات بەرینتر دەبێتەوەو نارەزایەتیی چین و توێژە جۆراوجۆرەکان لە دۆخی نالەبار و تاقەتپڕووکێنی ئابووری، کەشی خنکێنەری سیاسی، بەرزبوونەوەی ڕێژەی ئێعدام و سزا قورسەکان بۆ چالاکانی سیاسی و مەدەنی، کێشە کۆمەڵایەتییە کەڵەکەبووەکان، گەندەڵیی سیستماتیک و بەربڵاو لە هەموو جومگەکاندا، بێ هیوایی و کۆچی بەکۆمەڵی لاوان و هێزی مرۆیی پسپۆڕ بۆ دەرەوەی وڵات و سەرەنجام تێپەڕینی گەلانی ئێران لە ڕووی زەینییەوە لە ڕێژیمی زاڵ بەسەر وڵاتدا ڕوو لە هەڵکشانە، بە جۆرێک کە تەنانەت زۆرێک لە تیۆریسیەن و شارەزایانی نێو خودی دەسەڵات دان بە ئامادەیی ڕۆحی شۆڕشگێڕی لە نێو کۆمەڵانی خەڵکی ئێران بە ئامانجی کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتدا دەنێن.

لە ئاستی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا هەم قەیرانەکان بەربڵاوترن و هەم ئامادەییەکی فراوانتر بۆ ڕێکخراوبوونی ناڕەزایەتییەکان بەدی دەکرێ، ئەوەش وایکردوە خەڵکی کوردستان لە هەموو دەرفەتەکان بۆ دەربڕینی بێزاری و ڕەتکردنەوەی سیاسەتەکانی ڕێژیم بقۆزنەوە و وەک پێشەنگی بزووتنەوەی ئازادیخوازی ئێران دەرکەون. بزووتنەوەی ژینا و بەشداریی بەرچاوی خەڵکی کوردستان لە ناڕەزایەتییەکاندا بەراورد بە ناوچەکانی دیکەی ئێران، کەسایەتییەکی سیاسیی ئەوتۆی بە کوردستان بەخشیوە کە چ لە ئاستی نێوخۆی ئێراندا و چ لە ئاستی نێودەوڵەتیدا پرسی کوردی بەرجەستەتر کردۆتەوە و ڕۆژهەڵاتی کوردستانی وەک دەروازەی گۆڕانکاری وێنا کردوە. خەڵکی کوردستان کە هەر لە سەرەتای هاتنەسەر کاری ئەو ڕێژیمەوە خەباتێکی ناسنامەخوازانەی فرەڕەهەندی دژی دەسەڵات دەست پێکردوە، پشتئەستوور بە حیزبە سیاسییە نەتەوەیی و شۆڕشگێڕەکانی، کە خاوەن پێگەیەکی فراوانی جەماوەرین و بەتایبەت لە بزووتنەوەی ژینا و کۆمەڵێک ڕووداوی‌تر لەو ساڵانەدا ئەو ڕاستییەیان سەلماند، بوونەتە جێگای هیوا و هومێدی گەلانی وەزاڵەهاتووی ئێران.

لە ئاستی نێودەوڵەتیدا، کۆماری ئیسلامی لە پاشەکشەیەکی بەردەوامدایە لە پەیوەندییە سیاسی، ئابووری و ئەمنییەکانیدا و بەتەواوی لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا تەریک کەوتۆتەوەو تەنیا ڕێژیمە دیکتاتۆڕ و نابەرپرسەکان بە شێوەی سنووردار و بەپێی بەرژەوەندییەکانیان تەعامولی لەگەڵ دەکەن. درووشمە بریقەدارەکانی ڕێژیم سەبارەت بە ڕزگاریی گەلی فەلەستین و ناردنەدەرەوەی شۆڕش کە ٤٥ ساڵە وەک ستراتیژی پاراستنی خۆی پەنای بۆ بردوون، لەگەڵ شکستێکی قەرەبوونەکراو بەرەوڕوو بوونەتەوە. بەشێوەیەک کە زۆربەی گرووپە نیابەتییەکانی لە فەلەستین و لوبنان و سووریە و یەمەن و شوێنەکانی تر کە لە سەر حیسابی سەروەت و سامانی گەلانی ئێران دایمەزراندوون و پڕچەکی کردوون، لە لێواری دارمان دان. ڕووخانی ڕێژیمی ئەسەد لە سووریە کە وەک خەڵوەتگەی ئەمنی ڕێژیم بۆ قەڵەوکردنی تیرۆر کەڵکی لێوەردەگرت و بە دەیان میلیارد دۆلاری لێ خەرج کردوە، زەبرێکی گورچوبڕی لە ئەمنیەتی ڕێژیم داوە کە ئەو شکستە تەنانەت هاواری کەسانێک لە نێو خودی ڕێژیمی لێکەوتۆتەوە. ڕەوتی ڕووداوەکان ئەوەمان پێدەڵێ کە کۆماری ئیسلامی ناچار دەکرێ بە تەواوی بگەڕێتەوە نێو قاوغی خۆی و چیتر ناتوانی یاری بە چارەنووسی گەلی فەلەستین و گەلانی دیکەی ناوچەکە لە پێناو مانەوەی خۆیدا بکا.

بە لەبەرچاوگرتنی کۆی قەیرانە نێوخۆیی و دەرەکییەکان و بە سەرنجدان بە شکستی ئیدئۆلۆژیکی ڕێژیم لە لایەک و کەڵەکەبوونی تووڕەیی و بێزاری گەلانی ئێران لە لایەکی‌تر بۆمان دەردەکەوێ بەردەوامیی حوکمڕانیی کۆماری ئیسلامی ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لەگەڵ ئاستەنگی گەورەتر بەرەوڕوویە و تێچووی مانەوەی قورستر دەبێتەوە.

حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان!

بە سەرنجدان بەو هەلومەرجەی لە ئێراندا هاتۆتە ئاراوە، دەرفەتێکی لەبار بۆ بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد هاتۆتە پێش و حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کەوتوونەتە بەردەم بەرپرسیارەتییەکی مێژوویی و تەنیا بە یەکگرتوویی و یەکڕیزی دەتوانین دەرەقەتی ئەو قۆناغە بێین و گەلی کورد لە کوردستان بە وەدیهاتنی مافە نەتەوەییەکانیان هیوادار بکەین. پێکهێنانی پلاتفۆڕمێکی هاوبەش لە وەها کات و ساتێکدا ئەرکی لە پێشینەی حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە و حیزبی دێمۆکڕاتی کوردستانی ئێران لەو پێناوەدا هەموو هەنگاوێکی پێویست بۆ دەستەبەرکردنی زەمینەی گونجاو بۆ کاری هاوبەش دەگرێتە بەر و داوا لە سەرجەم حیزب و لایەنەکان دەکا بە سەرەنجدان بە زەروورەتی یەکخستنی ناوماڵی کورد لە بارودۆخی ئێستادا هەولەکانیان بۆ ئەو مەبەستە بخەنە گەڕ.

حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران وێڕای بەرزنرخاندنی یادی دامەزرانی کۆماری کوردستان و پیرۆزبایی ئەو یادەوەرییە مەزنە لە گەلی کورد، ئامانج و دەسکەوتەکانی کۆمار بە چرای ڕێگای خەبات و تێکۆشانی خۆی دەزانێ.

حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانی ئێران
ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتی
٣٠ی بەفرانباری ١٤٠٣ی هەتاوی

له کۆلکه ڕەوینەوە و بەسەر بەرازدا کەوتن

سمایل شەرەفی

ماوەی چەند مانگێکە یەکێک لەو دەنگە ناڕازی و ڕەخنەگرانەی نێوخۆی وڵات کە ئەلحەق بوێرانە و لیبڕاوانە لە سەروگوێلاکی تەواوەتیی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەدات، "مێهدی نەسیری"یە. نەسیری کە ساڵی ١٣٧٠ بە دەستوری عەلی خامنەیی بەڕێوەبەریی ڕۆژنامەی "کەیهان" پێ ئەسپێردرا، لەگەڵ خوێندنی لە حەوزەی عیلمییەی قوم تا دەیەی ٩٠ی هەتاوی وەک کەسێکی نزیک لە ڕێبەری نیزام، نوێنەرایەتیی ناوبراوی لە کاروباری فەرهەنگیدا لەئەستۆ بووە.

مێهدی نەسیری لە ساڵەکانی سەرەتای دەیەی ٩٠دا وردەوردە نێوانی لەگەڵ شێوەی بەڕێوەبردیی وڵات لەلایەن باڵی بناژۆخوازی دەسەڵاتەوە تێک دەچێ و تا ڕادەیەک لە بەرەی بەناو ڕیفۆرمخوازی دەسەڵات نزیک دەبێتەوە کە نزیکبوونەوە لەوانیش زۆر ناخایەنێ و خۆی گوتەنی دوای سەرکوتی خۆپێشاندانەکانی ١٣٩٨ی هەتاوی، هیوای بە تەواویەتی ڕێژیم لە دەست دەدات. ناوبراو پێش لە سەرهەڵدانی بزووتنەوەی ژینا، وێڕای ناڕەزایەتیدەربڕینی بە ئەندازیاریکردنی هەڵبژکاردنەکانی ١٤٠٠، ڕاشکاوانە ڕیزی خۆی لە ڕێژیم جیا دەکاتەوە و لە ڕەوتی بزووتنەوەی ژینادا وەک سیمایەکی دیاری میدیایی و سیاسی، و وەک ڕەخنەگرێکی جیدیی ڕێژیم لە میدیاکان دەرکەوت.

نەسیری کە پێشتر نوێنەرایەتیی کەسی یەکەمی ڕێژیمی لە چەند شوێن و ناوەندی فەرهەنگی و میدیاییدا کردبوو و لە حەوزەی ئوسولی فیقهیدا خوێندوویەتی، لە وتوێژ و دیبەیتەکانیدا شارەزایانە و لە هەمان کاتدا بوێرانە دەردەکەوێ و لیبڕاوانە باسی لە تێپەڕین لە تەواویەتی ڕێژیم دەکات. ناوبراو لە ساڵی ١٤٠٣ گەڵاڵەی "لە تاجزادەوە تا شازادە"ی هێنایە گۆڕی و قسەی لە زەرووڕەتی وتوێژی نێوان ئۆپۆزیسیۆن لە دەرەوە و نێوخۆی وڵات کرد. نەسیری کە ئێستا بە یەکێک لە دژبەرانی کۆماری ئیسلامی ئێران دادەنرێ و زۆرترین دەرکەوتنی لە میدیاکان و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا هەیە و بە قەولی خۆی بە جیدی کار لەسەر گەڵاڵەی "لە تاجزادەوە تا شازادە" دەکات، ئیدیعا دەکات لەگەڵاکەکەیدا هەموو گرووپێکی فکری و تەشکیلاتی دەتوانن خۆیانی تێدا ببیننەوە. بەڵام کە سەیری تێفکرین، لێکدانەوە و پلانە کارییەکەی دەکەی و لێی ورد دەبییەوە، چەند گرفتی بنەڕەتییان تێدا بەدی دەکرێ کە بریتین لە؛

١- بۆ پاساوی بیرۆکەی "لە تاجزادەوە تا شازادە" لە هەموو لیدوانەکانیدا هەوڵ دەدات وا نیشان بدات کە پاشایەتیخوازی لە ئێران و شەخسی ڕەزا پەهلەوی کە بەردەوام بە "شازادە" ناوی دەبات، لە نێو کۆمەڵگە ناڕازییەکانی ئێراندا زۆرترین لایەنگر و پێگەی هەیە. نەسیری بەم ئیدیعایە دەیهەوێ بڵێ؛ ئەگەر قەرارە دیالۆگێک لە نێوان بەرەی ئۆپۆزیسیۆندا ساز بێت، ئەوە سەڵتەنەتتەڵەب و خودی "شازادە"یە کە دەبێ ڕۆڵی سەرەکی بگێڕن.

٢- هەر بۆ پاساوی زەقکردنەوەی لایەنی سەڵتەنەتتەڵەب و ڕەزا پەهلەوی، زۆر ناشیانە و لە ڕووی دەمارگرژییەوە هەوڵی پاساودانەوەی کارنامەی پڕ لە سەرکوت و جینایەتی دەسەڵاتی پەهلەوی دەدات، بە جۆرێک کە تەنانەت جاری وایە شۆڕشی گەلانی ئێران لە ١٣٥٧ دەباتە ژێر پرسیار و پاکانە بۆ حەمەڕەزاشا و نیزامی پەهلەوی دەکات.

٣- لەگەڵ ئەوەی لە شیکردنەوەی گەڵاڵەی "لە تاجزادەوە تا شازدە" باس لە کەوتنە دیالۆگی ئۆپۆزیسیۆنی ڕێژیم لە نێوخۆ و دەرەوەی وڵات دەکات، بەڵام بە هیچ جۆر خۆی لە هێز و لایەنەکانی سەر بە نەتەوەکان و یەک لەوان کورد و حیزبە سیاسییەکانی نادات کە سەرەکیترین قوربانیانی سیاسەتی دژیگەلیی ڕێژیم و لە هەمانکاتدا بەرانبەر بە سیاسەتەکانی ئەم ڕێژیمە خەباتکارترین لایەن بوون و هەن. تەنانەت لە یەکێک لە لیدوانەکانیدا گریمانەی ئێرانی فدراتیو ڕەت دەکاتەوە و خۆی لە باسکردن لە مافی نەتەوەکان دەبوێرێ.

٤- بەپێچەوانەی خەڵکی ئێران و گەلانی ئەم وڵاتە کە بۆ دوای نەمانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، بیر لە بەرەوپێشچوون و بنیاتنانی دەسەڵاتێکی وڵامدەری دێموکراتیک دەکەنەوە، هەموو هەوڵێکی قسەکردن لە گەڕانەوە بۆ مودێلێکی کۆنی پاشایەتییە کە خەڵکی ئێران ٤٧ ساڵ پێش ئێستا ڕووخاندیان و بەداخەوە تووشی دەسەڵاتێکی دیکەی لەو خراپتر بوون.

مێهدی نەسیری و هەموو ئەوانەی وەک بەڕێزیان کەسایەتیی سیاسی لە نێوخۆی وڵات کە بیر لە گەڕانەوە بۆ نیزامی پاشایەتی دەکەنەوە – کە پێناچێ زۆریش بن – ئەگەر دەیانهەوێ لەم قۆناغەدا هاوکاریی بە بزووتنەوەی ئازادیخوازانەی خەڵکی ئێران بە مەبەستی ڕووخانی کۆماری ئیسلامی و گەیشتن بە دەسەڵاتێکی گەلی بکەن، پێویستە وشیار بن و کراوەتر گوێ‌لە خەڵکی ئێران ڕادێرن و بەچاوێکی واقعبینانەوە لە پرسی نەتەوەکان و داخوازییە ڕەواکانیان بڕوانن. گەڕانەوە بۆ مودێلی کۆنی حوکمڕانی لە ئێران جیا لە "لە کۆلکەڕەوینەوە و بەسەر بەرازداکەوتن" شتێکی دیکە نیە و وێناچی خەڵکی وڵات هێندەش بیرەوەریی مێژووییان کوێر بووبێتەوە و ئەو ڕابردووەیان بیر چووبێتەوە.

لە کۆتاییدا وەک لە سەرەتاوە ئاماژەی پێ کرا، وێڕای دیتن و پێزانین بۆ هەوڵ چالاکییەکانی کەسانی وەک مێهدی نەسیری کە لە نێوخۆی وڵات و لە قوڕگی دوژمندا ئاوا بوێرانە بانگەشەی تێپەڕین لە کۆماری ئیسلامی ئێران دەکەن و خۆیان بە پشتیوانی خەڵکی ناڕازی لە ڕێژیم لە قەڵەم دەدەن، پێویستە دڵنیایان بکەینەوە کە نەدیتن و حاشاکردن لە پرسی نەتەوەکان و یەک لەوان پرسی مافخوازانەی خەڵکی کوردستان و، خۆگێلکردن لە چارەسەرکردنی ئەو کەڵێنە نەتەوەییانەی کە لە ئێراندا هەن، نەکهەر لە قازانجی ئێرانی داهاتوو نیە، بەڵکوو قەیرانەکان قوڵتر و بەرینتر دەکەنەوە.

ناوەندی تەشکیلاتی حیزبی دێموکرات:

پاراستنی شوناسی نەتەوەیی و خەبات لەپێناو ئازادی بە ماف و ئەرکێکی گشتی دەزانین

کۆڕ و کۆمەڵە جیهانییەکان!
ڕێکخراوەکانی داکۆکی لە مافەکانی مرۆڤ!
کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان!

ناوەندەکانی سەرکوتی کۆماری ئیسلامی لە کوردستان لە ماوەی چەند حەوتووی ڕابردوودا شەپۆلێکی نوێی گرتنی چالاکانی مەدەنی، کولتووری و خەڵکی سڤیلیان وەڕێ خستووە و لە ناوەندە ئەمنیەتییەکاندا ژمارەیەکی زۆر لەو دەسبەسەرکراوانە پەروەندەی ئەمنیەتییان لەدژ دروست کردوون کە بەشێکیان لە بێدادگاکانی ڕێژیمدا حوکم دراون و بەشێکی دیکەش چاوەڕوانن سزای دیاریکراوی ناوەندە ئەمنییەتییەکانی ڕێژیمیان بەسەردا بسەپێندرێ.

دەزگای سەرکوتی کۆماری ئیسلامی لە ماوەی یەک ساڵی ڕابردوودا لانیکەم ١٢٣٥ کەسیان لە هەموو ئێران بە تۆمەتی بانگەشە یان چالاکی دژی ئەمنییەتی ڕێژیم دەسبەسەر کردوە کە ٦٣٠ کەس لەوان، واتە پتر لە نیوەیان کورد بوون. ئەو سەدان کەس لە دەسبەسەرکراوانەی کورد کە بەشی هەرە زۆریان چالاکانی کۆمەڵایەتی، مەدەنی، ژینگەپارێز و هەڵسووڕ لە بواری زمان، کولتوور و ئەدەبی کوردی بوون؛ تۆمەتی تێکدانی ئەمنییەتی نیشتمانیی وڵاتیان! دراوەتە پاڵ و لەو سۆنگەیەوە لە بەندیخانەیان پەستاوتوون. لە تازەترین شەپۆلی گوشاری بانگکردن و بەندکردنی لاوانی کوردیشدا دەیان کەس تەنیا بە تاوانی! دەبەرکردنی جلوبەرگی کوردی و جامانەدەملکردن لە بۆنە و ڕێوڕەسمە نەتەوەیی و کولتورییەکاندا کەوتوونەتە بەر تیغی سەرکوت و داپڵۆسینی حکوومەتی، کە ئەمە هەمووی نیشانەی ترسی ڕێژیم لە بزووتنەوەی سیاسی و نەتەوەیی کورد لە ئێرانە.

ئەم شەپۆلە نوێیە لە ڕەشبگیری چالاکانی مەدەنی لە کوردستان و سەپاندنی سزای زیندان بەسەریاندا هاوکاتە لەگەڵ قوڵبوونەوەی قەیرانە سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان لە ئێراندا کە ئەمە جیا لە ترسی ڕێژیم لە پەرەسەندنی خەباتی شوناسخوازانەی خەڵکی کوردستان و شەپۆلی نوێی ناڕەزایەتییە گشتی و جەماوەرییەکان هیچ تەعبیرێکی دیکەی لێ ناکرێ.

دەزگای سەرکوت و ناوەندە ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم بە خەیاڵی خاوی خۆیان دەیانەوێ بە بردنەسەرێی تێچووی چالاکیی سیاسی، نافەرمانیی مەدەنی و ناڕەزایەتیی ڕاستەوخۆ لە دژی ڕێژیم پێش بە کڵپەسەندنی خەباتی مافویستی و شوناسخوازی خەڵکی کوردستان بگرن، ئەویش لە کاتێکدا کە ڕێژیم بۆخۆی نوقمی قەیرانە جۆراوجۆرەکانە و چ لە ئاستی نێوخۆیی و چ لە ئاستی نێونەتەوەییدا لە لێواری هەڵدێرانە.

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران کە زیاتر لە چل‌وشەش ساڵە هێزی سەرکوت و دوژمنایەتیی خۆی لەسەر خەڵکی کوردستان تاقی دەکاتەوە و بە هەموو جۆرە چەکێک و سیاسەتێکی کوشتوبڕ و قەڵاچۆ هەوڵی سەرکوتی خەباتی مافخوازانە و بزووتنەوەی سیاسیی هەردەم ڕوو لە گەشەی کوردستان دەدات، جیا لە پەرەسەندنی ڕق و بێزاریی خەڵک و لەسەرپێمانەوەی ئەم نەتەوە شوناسخوازە بەرهەمێکیان نەچنیوەتەوە.

ناوەندی تەشکیلاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە ئیمان بە خەبات و خۆڕاگریی ڕەوای خەڵکی کوردستان و دڵنیابوون لە سەرکەوتنی ئیرادەی گەلی کورد بەسەر سیاسەتی سەرکوتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا بەردەوامی گرتن و گوشارەکانی ناوەندەکانی داپڵۆسێنەری بە نیشانەی لاوازی و زەبوونی ئەم ڕێژیمە و دوا پەلەقاژەکانی دەزانێت.

سڵاو لە ئازایەتی و بوێریی ڕۆڵەکانی کورد!

سەر کەوێ و سەر دەکەوێ خەباتی شوناسخوازیی کورد لە هەموو بەستێن و مەتەرێزەکاندا.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ناوەندی تەشکیلات
١٩ی بەفرانباری ١٤٠٣ی هەتاوی

ڕاگەیەندراوی هاوبەشی پێنج ڕێکخراو:

پشتڕاستکردنەوەی سزای لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی مەحکووم دەکەین

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە مێژووی دەسەڵاتی خۆیدا بەردەوام مافی بنەڕەتیی سەرجەم چین و توێژەکانی کۆمەڵگای کوردستان بەتایبەت ژنانی کوردی پێشێل کردووە؛ لە هەمان کاتدا ژنانی خەباتکار و پێشەنگی نێو کۆمەڵگەی بۆ چاوترسێنکردن بە توندترین شێوە سزا داون، بەڵام بەپێچەوانەوە و بە شێوەی جیاوازتر ژنان بەرامبەر ئەو دەسەڵاتە داگیرکارە وەستاونەتەوە و لەپێناو ئامانج و بەها مرۆڤایەتییەکان قوربانییان داوە.

هەر لەم پێوەندییەدا و لە ئێستادا چەندین ژنی کورد لەبەر کار و چالاکیی جیاوازی مەدەنی، زمانی، ڕوناکبیری و کلتووری لە بەندیخانەکانی کۆماری ئیسلامیدا ڕاگیراون، ئەو ژنانە لە هەموو مافێکی بەندکراوێکی سیاسی بێبەش کراون و لە ژێر گوشار و ئەشکەنجەی ڕۆحی و ڕەوانیدان. هەنووکە لانیکەم سێ زیندانیی سیاسی کورد بەناوەکانی «پەخشان عەزیزی، وریشە مرادی و بێهرووز ئێحسانی ئیسلاملوو» حوکمی سێدارەیان بۆ بڕاوەتەوە و لەم نێوەدا حوکمی لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی یاریدەدەری کۆمەڵایەتی، لەلایەن لقی ٣٩ی دیوانی باڵای ڕێژیم پشتڕاست کراوەتەوە و ئەگەری جێبەجێکردنی ئەم حوکمە نادادپەروەرانەیە لەئارادایە.

سزای دیاریکراو بۆ ئەو چالاکە ژنە لە کاتێدا دەرچووە کە لە ماوەی ٨ مانگ دەسبەسەرکران و لێپرسینەوەدا لە مافی دەسپێڕاگەیشتن بە پارێزەر و چاوپێکەوتن لەگەڵ بنەماڵەکەی، هەروەها دادگایەکی دادپەروەرانە بێبەری بووە.

بەم هۆیەوە ئێمە پێنج ڕێکخراوی مەدەنی و مافی مرۆڤی، وێڕای بە توندی شەرمەزارکردنی ئەم حوکمە ناڕەوایە نیگەرانیی خۆمان بەنیسبەت ئەگەری لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی دەردەبڕین و داوا لە کۆمەڵگەی کوردستان، ئێران و سەرجەم ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی داکۆکیکار لە پرسی مافەکانی مرۆڤ دەکەین پێش هەر ئەگەرێکی نەخوازراو، بە هەڵوێست و کاردانەوەی مەدەنیانە و شێوازی جۆراوجۆر پێش بەم حوکمە بگرن و چیدیکە لە پێشێلکردنی ئاشکرا و سیستماتیکی مافەکانی مرۆڤ لە کوردستان بێدەنگ نەبن، با تێچووی ئەو سەرەڕۆییانە لەسەر ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران زیاد بکەین و بۆ ئەو مەبەستەش دەنگی خۆمان دەخەینە پاڵ دەنگی ڕێکخراوە مەدەنییەکان و ڕێکخراوەکانی داکۆکیکاری مافی مرۆڤ بۆ هەڵوەشاندنەوەی ئەو سزایە و پێداگرین؛ دەبێ مافی ژنان بەپێی جاڕنامەی جیهانیی مافەکانی مرۆڤ پارێزراو بێ.

یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی کوردستانی ئێران
یەکیەتیی خوێندکارانی دێموکراتی کوردستان
یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان
ئەنجومەنی زیندانییە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان
ناوەندی مافی مرۆڤ بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان «چاونیوز»

٢٥ی بەفرانباری ١٤٠٣ی هەتاوی

بە چی ڕا کۆماری ئیسلامی گەیوەتە لێواری هەڵدێران؟

عەلی بداغی

لە بارودۆخی ئێستای ئێران و ناوچە و هاوکێشە نێودەوڵەتییەکاندا ڕەشبینترینی ئەو کەسانەی ڕووخانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانیان دووڕەدەست دەدی، قەناعەتیان وایە ئەم ڕێژیمە لەسەر لێواری هەڵدێرانە. هۆکارەکانی ئەم قەناعەتهێنان و ئاکامگیرییە بۆ کۆمەڵێک دۆخ و هەروەها گۆڕانکاریی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و کولتووری دەگەڕێتەوە. ئەم کورتە وتارەش باس لە فاکتەرەکانی ڕووخانی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە داهاتوویەکی نە زۆر دووردا دەکات.

ئابووری و بەهێزبوونەکەی بێگومان گرینگترین کۆڵەکەی ڕاگرتنی هەر نیزامێکی سیاسی و حکوومەتییە. ئێران ئەگەرچی وڵاتێکی دەوڵەمەند لەڕووی سەرچاوەکانی هێزی مرۆیی، وزە، کانگا و کشتوکاڵە؛ بەڵام ٤٥ ساڵ سیاسەتی دەرەکیی کۆماری ئیسلامی کە هیچ تەبایی و سنخییەتێکی لەگەڵ بەرژەوەندیی خەڵکی ئەم وڵاتە نییە، ئابووریی ئێرانی خستووەتە دۆخی ئاویلکەدان. لەو پێوەندییەدا تەنیا ئاماژە بە دارمانی بەها و بایەخی تمەن وەک دراوی نیشتمانیی وڵات دەکەین کە پێوەندیی ڕاستەوخۆی بە توانای کڕینی خەڵکەوە هەیە و لە ماوەی ٤٥ ساڵدا نەک دوو هێندە و سێ هێندە و دە هێندە، بەڵکوو ١٢ هەزار هێندەی پێش بە دەسەڵاتگەیشتنی کۆماری ئیسلامی دابەزیوە. ئابووریی داڕماوی ئێران جگە لە سیاسەتی دەرەوەی کۆماری ئیسلامی و خەرجکردنی سامانی گشتیی وڵات لە لوبنان، سووریە، فەلەستین، یەمەن و عێراق هۆکارگەلی دیکەشی هەن؛ وەک: گەندەڵیی بەربڵاو و سیستماتیکی حکوومەتی، پاوانکردنی بەشی هەرە زۆری سەرچاوەکانی ئابووریی وڵات لەلایەن بازنەیەکی تەسک لە بڕیاربەدەستانی ڕێژیم و دزی و گزیی بەرپرسانیش لە جێی خۆی کە ئێستا هەر ئەو دۆخە شپرێوە ئابوورییە ببێتە هۆکارێک بۆ ڕووخانی ڕێژیم.

هۆکارێکی دیکە بۆ ڕووخانی کۆماری ئیسلامی کەلێن و مەودای نێوان خەڵک و دەسەڵاتە کە نەک هەر ڕۆژ بە ڕۆژ بەرفراوانتر دەبێت، بەڵکوو بە بەردەوامی ئاڵقە نیزیکەکانی حاکمییەتیش لێیان هەڵدەوەڕێ و مۆرەکانی موخلیس و کارای دوێنێیان ئەمڕۆ لێیان بوونەتە ڕەخنەگر و لەگەڵ پاکانەکردن بۆ خۆیان بە کەمتر لە ڕووخان و داڕمانی حوکمەتیش ڕازی نین.

لە ماوەی پتر لە چوار دەیەی ڕابردوودا گوشارە ئابووری و ناڕەزایەتییە گشتییەکانی خەڵک بە سەرکوت و پێشێلکرانی ماف و ئازادییەکانیان، بە گرانی و بێکاری، بە گەندەڵیی ئابووری و بێبایەخیی خەڵک لە بەرنامە و پرۆژەکانی حکوومەت بەردەوام کەلێنی نێوان خەڵک و حوکمەتی بەرفراوان کردوە. پەرەسەندنی خۆپێشاندانە سەراسەرییەکان و جار بە جار بایکۆتی گشتگیرتری هەڵبژاردنە جۆراوجۆرەکانی کۆماری ئیسلامی بەتایبەت لە دوو دەیەی ڕابردوو بەڵگەی ڕاستیی نەک هەر دوورکەوتنەوەی خەڵک و دەسەڵات، بەڵکوو دوژمنایەتیی ئەو دووانە لەگەڵ یەکترین.

کۆماری ئیسلامیی ئێران نەک هەر ئەوە کە شەرعییەتی سیاسیی خۆی لە نێوخۆی وڵات لە دەست دابێت، بەڵکوو لە ئاستی نێودەوڵەتیشدا لە سۆنگەی سیاسەتی شەڕاشۆیی، قەیرانخوڵقێنی و ناسەقامگیرکردنی سیاسی و ئەمنییەتیی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لەلایەک و، لەلایەکی دیکە سەرکوتی ماف و ئازادییەکانی خەڵک لە نێوخۆی وڵات ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر تەنگی پێ هەڵدەچندرێت. شکست و تێکشکانی ئەو ماوەیەی "بەرەی مقاوەمەت"یش دەکرێ هەر لەو چوارچێوەیەدا خوێندنەوەی بۆ بکرێ و زیان و خەسارەکانی بۆ کۆماری ئیسلامی ببیندرێ. لەسۆنگەی ئەم تێکشکانەوە پێگەی کۆماری ئیسلامی لە ناوچەکە بە لاوازترین ئاستی خۆی گەیشتوە، وەبەرهێنانە سیاسی و سەربازییەکانی ڕێژیم لە چەند دەیەی ڕابردوودا، ئەویش بە تێچووە سەدان میلیارد دۆلارییەکان هەرەسیان هێناوە، ئەو شکست و هەرەسهێنانە هاوکات لە بەرەی دژدا ورەی خەڵک بۆ بەردەوامی لە ناڕەزایەتییەکان و ئۆپۆزیسیۆن بۆ هەوڵی جدیتر بۆ ڕێکخستنی خۆپێشاندانەکانی بەرزتر کردوە و لە هەمان حاڵدا پێگەی سیاسیی دژبەرانی ڕێژیمی لە هاوکێشە ناوچەیی و جیهانییەکاندا قورستر کردوە.

ئێستا کە فاکت و هۆکارەکان باس لەوە دەکەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر بەرەو هەڵدێری ڕووخان دەڕوات، پرسیار ئەوەیە چ شتێک خێرایی بەو ڕەوتە دەدات؟ پێش هەموو شتیک پێویستیی پەرەسەندنی خۆپێشاندان و ناڕەزایەتییە گشتییەکانی خەڵکە کە بەهۆی ناکارامەیی و ناوەڵامدەربوونی حکوومەت، هەروەها کەڵەکەبوونی قەیرانە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان لە تەنیشت سەرکوتی ماف و ئازادییەکانی خەڵک پاڵنەرەکان بۆ ئەو مەبەستە زۆر و ئامادەن. لێکنیزیکی و کۆڕایی ئۆپۆزیسیۆن و ساغبوونەوەیان لەسەر هێڵە گشتییەکان بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و چێکردنی حوکمەتی داهاتوو کە هەمووان خۆی تێدا ببیننەوە، دەتوانێت خێراییەکی زیاتر بە ڕووخانی ڕێژیم ببەخشێت. لە تەنیشت دەور و بەشداریی خەڵک و ڕێکخراوەکان لە نێوخۆی وڵات و یەکیەتیی بەکردوەی ئۆپۆزیسیۆن کاریگەریی کۆمەڵگەی جیهانییش دەتوانێ ڕۆڵی کاتالیزۆر و وەپێشخەری ڕووخانی ڕێژیمی لێ بکەوێتەوە. تەریکخستنەوەی کۆماری ئیسلامی و زیادکردنی گوشارەکانی وەک سزا هەمەلایەنەکان، بڕینی پێوەندییە سیاسی، دیپلۆماسی و ئابوورییەکان و پشتیوانیکردنیان لە ئۆپۆزیسیۆنی ڕێژیم دەتوانن بۆ ئەو مەبەستە گرینگ و چارەنووسسازیش بن.

لە ئێستادا گرینگ ئەوەیە هاواری خەڵکی ئێران لە ئێستادا بە باشترین شێوە بە کۆمەڵگەی جیهانی گەیشتوە کە بە ڕووخانی کۆماری ئیسلامی کۆسپێکی جدی لە بەردەم بەدیهاتنی ماف و ئازادییەکانی گەلانی ئێران هەڵدەگیرێ، هاوسەنگییەکان لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە بەرژەوەندیی دێموکراسی و سەقامگیربوونی ئەمنییەت دەگۆڕدرێ و ڕووخانی ئەم ڕێژیمە دەتوانێ ئیلهامدەر و پاڵنەر بۆ بزووتنەوەی دێموکراسیخوازی لە وڵاتانی دیکەی ناوچەکەش بێت.

کوردستان
• ژماره ۸۸۷
۳۰ی بەفرانباری ۱٤۰۳ _ ۱۹ی ژانوییەی ۲۰۲٥

کۆماری ئیسلامی و بەردەوامیی سەرکوتی ڕۆژنامەنووسان و میدیاکان

کوردستان

ڕێکخراوی بەرگری لە ڕەوتی ئازادیی زانیارییەکان لە نوێترین ڕاپۆرتیدا سەرنجی خستووەتە سەر سەرکوتی ڕۆژنامەنووسان و میدیاکان لە ئێران لە ساڵی ۲۰۲٤ی زایینی. لەم ڕاپۆرتەدا بە وردی باس لە سەرکوت و گوشاری هێزە ئەمنیەتییەکان بۆ سەر ڕۆژنامەنووسان و میدیاکان دەکرێ. لە ڕاپۆرتی ڕێکخراوی بەرگریی لە ڕەوتی ئازادیدا هاتوە؛ "لە ساڵی ۲۰۲٤ی زایینیدا، ۳۸٥ لێپێچینەوەی یاسایی و ئەمنییەتی لە لانیکەم ۲٥٦ ڕۆژنامەنووس و میدیا و میدیاکار کراوە، سزای بەندکران لەسەر ۱۱ ڕۆژنامەنووس جێبەجێ کراوە و ۳٦ چالاکی میدیایی و ڕۆژنامەنووس گیراون. هەروەها ڕێژیمی ئێران دژی ڕۆژنامەوانان و چالاکانی ماڵپەڕ و میدیاکان بە گشتی سزای ٦۹ ساڵ و ۱۰ مانگ بەندکران، لێدانی ۱۱۰ قامچی و زیاتر لە ۲۰۰ میلیۆن تمەن سزای نەختی دەرکردوە

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی کە جیا لە ڕەوایەتی درۆینی خۆی هەر گێڕانەوە و ڕەوایەتێکی دیکە بە درۆ و چەواشەکاری لە قەڵەم دەدات، تۆمەتی "بێبنەمابوون" دەداتە پاڵ هەر گێڕانەوەیەکی جیاواز لە ڕەوایەتەکانی خۆی و سزای قورس و گران بە سەر ئەو میدیا و ڕۆژنامەنووسانەدا دەسەپێنێ کە ڕاستییەکان بە خەڵک دەڵێن و زانیارییە ڕاستەکان بۆ کۆمەڵگە دەگوازنەوە.

ڕێکخراوی بەرگریی لە ڕەوتی ئازادی لەم پێوەندییەدا دەڵێ؛ "بڵاوکردنەوەی هەواڵی بێبنەما" بە ۲۰٥ جار زۆرترین تۆمەتی وەپاڵدراو دژی ئەو توێژە بووە و لانیکەم ٤۱۰ خاڵی مافی یاسایی ئەوان لەلایەن ناوەندە بەناو دادوەریی و ئەمنییەتی‌یەکانی ڕێژیمەوە پێشێل کراوە".

سەرچاوەی سەرەکیی هەموو ئەم پێشیلکاری و گوشارانە بۆ سەر ڕۆژنامەنووسان، هەڕەشە و گوڕەشەکانی ڕێبەری نیزامی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە کە بەردەوام لە قسەکانیدا باس لە قەدەغەبوونی هەر جۆرە گێڕانەوە و ڕەوایەتێک لە ڕووداوەکان دەکات کە لەگەڵ لێکدانەوەکانی ئەو ناتەبا بن. ناوبراو لەهەر بۆنەیەکدا کە دەردەکەوێ بە بڵاوکردنەوەی تەوەهومی پیلانگێڕی و "لە کەمی‌دا بوونی دوژمن" و "وریابوون بەرانبەر بە پیلانی دوژمنانی ئیسلام و ئێران" و "عەواملی نفوزی"، سێرە لە میدیاکان و ڕۆژنامەنووسان دەگرێ و فەرمان بە هێزە سەرکوتکەرەکانی دەکات کە "پێش بەو دەنگ و نووسین و دەرکەوتنانە بگرن کە دڵی خەڵک بەتاڵ دەکەن". بۆیە ڕێکخراوی بەرگریی لە ڕەوتی ئازادیی زانیارییەکانیش بە درووستی لە ڕاپۆرتەکەیدا باسی لەوە کردوە کە عەلی خامنەیی ڕێبەری ڕێژیم فەرمانی سەرکوتی بۆ ڕۆژنامەوانان، میدیاکان و بەکارهێنەرانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەرکردوە و زیاتر دەستی ناوەندە سەرکوتکەرەکانی بۆ سەرکوت و دەمکوتی ئەو توێژە ئاوەڵا کردووە.

لە تازەترین دەرکردنی فەرمانی بۆ سەرکوتی ڕۆژنامەنووسان، خامنەیی کە ڕەوایەت و گێڕانەوەی پڕ لە پاساوی بۆ دوایین ئاڵۆگۆڕەکانی سووریە و شکستە یەک لەدوای یەکەکانی ڕێژیمەکەی لە ناوچەکە دەکرد، ڕاشکاوانە هەر جۆرە خوێندنەوەیەکی دیکەی – جیاواز لە خوێندنەوەی خۆی – بە تاوان زانی. خامنەیی وتی؛ هێندێک لە میدیاکانی نێوخۆ هەوڵ دەدەن وا بنوێنن کە کۆماری ئیسلامی لەم ڕووداوانەدا تووشی شکست و پاشەکشە بووە، ئەمە تاوانێکی گەورەیە و هەر کەس ئەمە دووبارە بکاتەوە و درێژەی پێ بدات تاوانبارە و دەبێ سزا بدرێت.

ئەم دەربڕین و فەرمانەی خامنەیی ڕوانگە و هەڵوێستی نزیک بە پێنج دەیە لە سیاسەتی سەرکوتی کۆماری ئیسلامییە بەرانبەر بە هەر جۆرە دەربڕینێکی جیاواز و جیابیرییەک. بۆیە میدیاکانی سەر بە دامودەزگاکانی ڕێژیم بە دەنگ و ڕەنگی ڕەسمیشییەوە کە بەپێی ڕاپرسییە ساڵانەکانی خودی ڕێژیم، کەمترین لایەنگری هەیە –بەهۆی تووش بوونی بە ڕەوایەتێکی خەتی و داخراوی چوارچێوەدار لە ڕووداوەکان– هیچ متمانەیەکی پێ ناکرێ.

لە بەرانبەردا ڕۆژنامەنووسانی ئازا و دەروەستی حەقوێژ کە بە ماڵ و گیانی خۆیان دەیان ساڵە هەوڵی ڕاگرتنی دەلاقەیەکی هەرچەند چووکە لە گەیاندنی ڕاستییەکان بە خەڵک دەدەن، تەنیا بە تاوانی گێڕانەوەی ڕووداوەکان وەک خۆی، ئیزنی کاریان پێ نادرێ، بەربەستیان بۆ ساز دەکرێ، تۆمەتیان دەرێتە پاڵ، دەستبەسەر دەکرێن و لە کۆتایی‌دا حوکمی قەدەغەکردنی کار و چالاکی‌یان بەسەردا دەسەپێندرێ. بەڵام سەرەڕای هەموو ئەم سەرکوت و پێشێلکارییە ڕووت و ئاشکرایانە کە مێژوویەکی بە درێژایی تەمەنی کۆماری ئیسلامی و تەنانەت ڕێژیمی پێشووی پاشایەتیش هەیە، ڕۆژنامەنووسان و بە گشتی میدیاکارانی خاوەن هەڵوێست و ئەرک وەخۆگری وڵات، تەسلیمی سانسۆڕ و سەرکوتی سیستماتیکی دەسەڵات نەبوون. کە ڕۆژنامەیەکیان لێ داخراوە، یەکی دیکەیان بە ناوێکی دیکەوە بڵاو کردۆتەوە، کە وێبلاگ و سایتێکیان لێ داخراوە، پەیج و کاناڵی دیکەیان ڕێک خستوە. بەتایبەت کە ئێستا بە هۆی هاتنەئارای تێکنۆلۆژیی نێتڤۆرک و تۆڕەکۆمەڵایەتییەکانەوە –سەرەڕای بەربەستی فیلترینگ– دەرەتانی چالاکی و گەیاندنی خێرای زانیارییەکانیان بە خەڵک زیاتر بۆ ڕەخساوە، بەبێ گوێدانە هەڕەشە و گوڕەشەکانی خامنەیی و دەزگای سەرکوتی ڕێژیم، بەربڵاوتر لە جاران بەردەوامن.

کۆماری ئیسلامیی ئێران کە چیدیکە گێڕانەوە و ڕەوایەتەکانی لە ڕابردوو، لە دین، لە سیاسەت، لە ئیدئۆلۆژیک بوونی خۆی، لە ڕووداوەکانی دەوروبەر، لە سەبک و شێوازی ژیانی ئینسانی دڵخوازی خۆی و بە گشتی لە جیهان، هیچ گوێرێکی نیە و دەنگی بڕی هیچ تێگەیشتنێکی سەردەمیانە ناکات، لە هەر تریبوونێکی جیاواز و جیابیر تۆقیوە. بۆیە هەوڵ دەدات پێش بە هەر دەنگ و گێڕانەوەیەکی جیاواز بگرێ و بەخەیاڵی خۆی کپی بکات. بەڵام بە هەموو پێوانەیەک لەوەشیان‌دا بۆی ناچێتە سەر و تێک دەشکێ.

میراتی دیکتاتۆرییەت!

ڕەزا دانشجوو

دیکتاتۆرەکان هەر بەرپرسیاری ئاژاوەگێڕی و نادادپەروەریی و دۆخی نالەباری ژیانی خەڵک لە سەردەمی دەسەڵاتی شەرمەزارکەریان نین، دیکتاتۆرەکان بەرپرسیاری سەرەکیی تەواوی ئەم نەهامەتی و نارەحەتییانەن کە بە هۆی چاندنی تۆوی دووبەرەکی لە کۆمەڵگەدا و دارشتنی سیستمێکی فەشەلی ئابووری، کۆمەڵایەتی و سیاسی تا ساڵیانی ساڵ پاش ڕووخانیشیان یەخە و بەرۆکی کۆمەڵگە بەرنادات!

ڕووخانی ڕێژیمی بەشار ئەسەد نەک هەر لە دڵی میلیۆنان ئاوارە و خەڵکی لێقەوماوی سووریەدا، بەڵکوو لەنێو زۆرێک لە ئێرانییەکانیشدا شەپۆلێکی ئومێد و ئارەزووی زیندوو کردەوە! گەلانی ئێران هیوادارن کە لاوازبوونی هەرچی زیاتری هێزە بەوەکالەتەکانی کۆماری ئیسلامی ببێتە هۆکاری خێرایی پێدانی ڕووخانی دیکتاتۆریی وەلایەتی فەقیه! لە ڕاستیدا دوای شکستە یەک لەدوای یەکەکانی بەرەی شوومی ناسراو بە میحوەری مقاوەمەت، ئێستا هەموو چاوەکان لەسەر تاران و پچڕانی دوا ئەڵقەی ئەم زنجیرە ڕزیو و ژەنگاوییەن. بەڵام لەنێو ئەو هەموو ئومێد و هیواداریییەدا داهاتوو و سەرەنجامی سووریە لە دوای بەشار ئەسەد بە تایبەت و ئایندەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە گشتی گرێدراوی زۆر ئەگەر و هەلومەرجی جۆراوجۆرە.

ئیسلامییە توندڕەوەکانی باڵادەست لە دیمەشق کە ئێستاشی لەگەڵ بێت لە لیستی تیرۆری زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژئاوادان، سەرەڕای گۆڕانکارییە ڕواڵەتییەکانیان، پێناچێت ماڵئاواییان لە ئامانج و ئایدیاڵە ڕیشەییەکانیان کردبێت. دیداری وەزیری دەرەوەی ئاڵمان لەگەڵ "ئەحمەد ئەلشەرع"، سەرۆکی تەحریری شام و تەوقەنەکردنی لەگەڵ "ئالێنا بێربۆک" و دواتر شێواندنی وێنەکانی ئەم دیدارە لە میدیاکانی سەر بە تەحریری شام، نیشانی دا کە دەبێت بەردەوام چاوەڕوانی ڕووداوە نوێیەکان لە سووریە بێت. دواجار دەبێت ئەم ڕاستییەش باس بکرێت کە تحریری شام تێکەڵاوێک لە دەیان گرووپ و دەستەی جیاوازی ئیسلامییە و زوو یان درەنگ ئەم گرووپە ڕادیکاڵانە داوای بەش و مافی خۆیان دەکەن. ئاشکرایە وڵاتانی دراوسێ و زلهێزە جیهانییەکانیش لەم باسەدا بێدەنگ نابن و هەر یەک لە فکری دابینکردنی ویست و داخوازییەکانی خۆیانن.

تورکیە کە بەئاشکرا باس لە خەون و ئارەزووەکانی بۆ زیندووکردنەوەی دەسەڵاتی سەردەمی عوسمانییەکان و داگیرکردنی حەلەب و دیمەشق دەکات، کاریگەرییەکی تەواوی بەسەر گرووپی تەحریری شامدا هەیە و لەڕاستیدا هێزی بزوێنەری سەرەکیی ئەم چیرۆکەیە. ئیسرائیل بە هیچ شێوەیەک دراوسێیەتیی گروپێکی ئیسلامیی توندڕەو قەبووڵ ناکات و دەزانێت سەرەڕای لێدوانە سەرەتاییەکانی سەرکردەکانی تەحریری شام، زوو یان درەنگ ئەم گرووپە دیوی شاراوە و ڕاستەقینەی خۆیان نیشان دەدات و بێدەنگیی ئێستای تەنیا بۆ سەقامگیرکردنی دەسەڵاتە! کۆماری ئیسلامییش وەک دۆڕاوی سەرەکی لە چیرۆکی سووریەدا، وێڕای هەوڵدان بۆ پەیوەندی‌گرتن لەگەڵ دەسەڵاتدارانی نوێی سووریە تێدەکۆشێت لە هەمان کاتدا بە کایەکردن بە کارتی کەمینەی عەلەوییەکان تا ڕادەیەک کاریگەریی لەسەر ڕووداوەکانی سووریە هەبێت. کورد وەک پارێزەری سەرەکیی دژ بە هێزە ڕادیکاڵەکان و نموونەیەکی خاوەن سەرنج لە دیموکراسییەکی ڕاستەقینە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە لایەن ئەمریکا و وڵاتانی ڕۆژئاواوە پاڵپشتی دەکرێت و ڕووسیەش بە دوای دۆزینەوەی جێگەیەک لە داهاتووی سووریەدا دەگەڕێت و ئامریکاش بیر لە پاراستنی بەرژەوەندییەکانی دەکاتەوە!

بە هۆی بوونی ئەم هەموو ئەکتەرە نێوخۆیی و ناوچەیی و نێودەوڵەتییانە، پێدەچێت ئایندەی سووریە پڕبێت لە پێشهاتی زۆر جۆراجۆر و ئاڵۆز و دۆزینەوەی چارەسەرێکی ئاشتیانە بۆ ئایندەی سووریە زۆر چەتوون و سەخت بێت!

ئەزموونی تاڵی بەهاری عەرەبی کە لە زۆربەی وڵاتانی مەبەست ڕووبەڕووی شکست بۆوە، ئەم نیگەرانی و نارەحەتییە زۆر زیاتر دەکات. ڕەنگە لیبی تاڵترین نموونەی بەهاری عەرەبی بێت، ڕووخانی دیکتاتۆریی قەزافی نە تەنیا هیچ شتێکی نوێی نەهێنا، بەڵکوو بە هۆی دەستوەردانی هێزی دەرەکی بوو بە هۆکاری خراپتربوونی بارودۆخی ژیان و لە ئاکامدا بوونی سێ حکومەت لە وڵات لە یەک کاتدا! ئاڵۆزییەکانی ئەم چەند ساڵە لەم وڵاتەدا گەیشتۆتە لووتکە و خەڵک تەواو لە داهاتووی وڵاتەکەیان بێهیوا بوون. ئەوەندە ئاڵۆز و تاریک و ناڕوون کە زۆرێک لە خەڵکی لیبی ئاواتەخوازی گەڕانەوە بۆ سەردەمی دیکتاتۆریی قەزافین! لێکدانەوەی ڕووداوەکانی بەهار عەرەبی لە تاقمێک وڵاتی دیکەش وەک میسر و تونس دەرخەری هیچ شتێکی ئەوتۆی و خاوەن سەرنج نیە و هیچ گۆڕانکارییەکی تایبەت بەراوورد بە ڕابردووی ئەم وڵاتانە بەدی ناکرێ!

بەڵام پرسیار ئەوەیە بۆچی بارودۆخی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست یان ئەو وڵاتانەی مێژوویەکی دووردرێژی دیکتاتۆرییان هەیە بە گشتی دوای ڕووخانی دیکتاتۆر ئاڵۆزتر بوون؟

دوای ڕووخانی ڕێژیمی پەهلەوی و هەڵاتنی شا، خەڵکی ئێران هیوادار بوون بە دامەزراندنی کۆمارێکی گشتگیر لەسەر بنەمای بەها ئینسانییەکان و دیموکراسی، کۆمەڵگەی بێزار و ماندوو لە دیکتاتوری و "والاحضرت"کان بگاتە کەنارێکی ئارام و شوێنی مەبەست. بەڵام تێپەڕبوونی کات و ئاڕاستەی ڕووداوەکان دواتر نیشانیان دا کە تەنیا شێوازی جل و بەرگ و لیباس پۆشین و هەندێک بیروباوەڕی "والاحضرت"کان گۆڕاون و حکوومەتی ئاخوندەکانی شیعە و دیکتاتۆریی وەلایەتی فەقیه زۆر لە ڕێژیمی پەهلەوی بێبەزەییانەتر و دڕندەترە خەریکی چەوساندنەوەی خەڵک و کوشتن و زیندانیکردنی نەیارانە! بەڵام بەڕاستی کێ لەم دۆخە بەرپرسیارە؟

وەڵامێک کە زۆر جاران لە لایەن تاقمێک بیروباوەڕی دیار بۆ شێواندنی ڕاستیەکان و بەلاڕێدابردنی ئاراستەی ڕووداوەکان دەدرێتەوە ئەوەیە کە ئەم دۆخە نالەبارە بە هۆی ئەمەگنەناسیی خەڵک بەرامبەر بە دیکتاتۆری پێشوویە! بڵاوکردنەوەی ئەم جۆرە تێڕوانینە وەک ژەهرێکی کوشندەیە بۆ کۆمەڵگا و دەبێت بە توندی وڵام بدرێتەوە! لایەنگران و خزمەتکاران و نۆکەرانی دیکتاتۆر کە خۆیان و بنەماڵەیان ساڵیانی ساڵ لە گیرفانی خەڵک خواردوویانە و نەمانی دیکتاتۆر بە مانای تێکچوون و کۆتایی‌هاتنی دووکان و توجارەتەکەیانە، بە پیشاندانی چەند وێنەیەک ئاراستە و شیک لە دیکتاتۆر و بنەماڵەکەی و بەراوردکردنیان لەگەڵ دیکتاتۆری ئێستا، وێڕای بە شان‌وباڵ داهاتن و پێداهەڵگوتن بە جەنابی دیکتاتۆری پێشوو! خراپتر بوونی بارودۆخی ژیانی خەڵک بۆ ناسپاسیی خەڵک و خەیانەتیان بە جەنابی دیکتاتۆر دەگەڕێنەوە! لە ڕوانگەی ئەم کەسانەدا لە ڕاستیدا ئەو کەسەی کە دەبێ تووڕە و نارەحەت بێت جەنابی دیکتاتۆری لەکار دوورخرایەوە، کە جەماوەری ناشوکری ڕەعیەت قەدریان نەزانیوە!

ئەمە یانی سڕینەوەی پرسیار و وڵامی تەواو بێ بنەما! لەبیرکردنی خیانەتی مێژوویی دیکتاتۆر! تەحریری شام میوەی کارگەی بەرهەمهێنانی مرۆڤ و سیستەمی پەروەردە و بارهێنانی حیزبی بەعس و بەشار ئەسەدە! دابەشبوونی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەرهەمی ساڵانێک زۆر و زەبروزەنگ حوکمڕانیی بەشار ئەسەد و باوکیەتی! ئەوە بەشار ئەسەد و باوکی بوون کە ڕێگەیان بە بیانییەکان دا دەستێوەردان لە کاروباری سووریە بکەن، تەنیا بۆ ئەوەی ماوەیەکی زۆرتر لە دەسەڵاتدا بمێننەوە! ئەوە قەزافی بوو کە بە کودیتا هاتە سەرکار و شەهوەتی گەیشتن بە دەسەڵاتی لەم وڵاتەدا دروست کرد، ئەوە قەزافی بوو کە تۆوی دووبەرەکیی لە لیبی چاند!

نۆکەری و کڕنۆش و چەمانەوە میراتی شوومی بنەماڵەی پەهلەوی بوون! کڕنۆش بردن و ماچکردنی دەستی شا و شاژن و کەس و کاری لە لایەن باڵاترین بەرپرسانی سیاسی و سەربازییەوە گرینگترین وێنەی هەموو کۆڕ و کۆبوونەوەکانی سەردەمی پەهلەوین! ئەم داب و نەریتە ترسناکە لە سەردەمی کۆماری ئیسلامیدا بە شێوەیەکی جیاواز دووبارە بووەوە، بەو جیاوازییەی کە ئێستا جەنابی دیکتاتۆری وەلی فەقیه ئەنگوستیلە و چەفیە دەدات بە نۆکەر و کۆیلەکان، بەڵام جەنابی دیکتاتۆری پەهلەوی خاک و ماڵ و موڵکی دەدا!

شاپوور بەختیار، دوایین سەرۆکوەزیرانی سەردەمی پەهلەوی، لە چاوپێکەوتنێکی مێژوویی‌دا لە وەڵامی پرسیارێک سەبارەت بە هەلومەرجی پێش شۆڕشی ٥۷ی گەلانی ئێراندا دەڵێت: "ئەوەی تاقمێک کەس دەڵێن ئیمە دەبووینە ژاپۆن و فلان و فیسار، ئەمانە هەمووی دوورە لە ڕاستی و تەواو بێمانایە! ئەوانەی کە ئەم قسانە دەڵێن یان نەزانن یان لەو کاتەدا خۆیان لە دۆخێکی باشی ئابووریدا بوون و هەندێک بەرژەوەندییان هەبووە! جگە لەوەش ئەگەر ڕێژیمی پێشوو [پەهلەوی] ئەو زیادەڕەوییانەی نەکردبا، کەس گوێی لە خومەینی نەدەگرت!"

ڕاستی ئەوەیە کە دیکتاتۆرەکان تەنها بەرپرسیاری ئاژاوەگێڕی و نادادپەروەریی و دۆخی نالەباری ژیانی خەڵک لە سەردەمی دەسەڵاتی شەرمەزارکەریان نین، ئەوان بەرپرسیاری سەرەکیی تەواوی ئەم نەهامەتی و نارەحەتییانەن کە بە هۆی چاندنی تۆوی دووبەرەکی لە کۆمەڵگەدا و دارشتنی سیستمێکی فەشەلی ئابووری، کۆمەڵایەتی و سیاسی تا ساڵیانی ساڵ پاش ڕووخانیشیان یەخە و بەرۆکی کۆمەڵگە بەرنادات!

کۆماری ئیسلامی بەرهەمی فەزای داخراو و سیستەمی حوکمڕانیی پەهلەوییە، نەهێشتن و ئیزن نەدان بە ڕێکخراوە ئازاد و سەربەخۆکان و نەبوونی حیزبی ڕێکخراو و ستراکتۆر، باشترین دەرفەت بوو بۆ سەرهەڵدانی دیاردەیەکی نەناسراو بە ناوی کۆماری ئیسلامی! دیکتاتۆریی سەڵتەنەتی پەهلەوی بە پاشخانی قووڵی مەزهەبی، داماو و کڵۆڵ لە دووانەی مۆدێرنیتە و سوننەتدا، بە پشتبەستنێکی تەواو بە ڕۆژئاواوە و بیانییەکان، ئاشکرایە بەرهەمەکەی جگە لە کۆماری ئیسلامی هیچی تر نابێت!

کاتێک سیستەمی دیکتاتۆری هەموو ڕێگاکانی بە ڕووی دیموکراسی داخستوە، بەداخەوە ئەوەی لە شۆڕشەوە دەست دەکەوێت زۆربەی کاتەکان ناڕوون، تاریک و دووفاقییە!

میراتی شوومی دیکتاتۆر! دیکتاتۆر دوای دیکتاتۆر!

پلانی ١٠٠ ڕۆژەی ڕێکخراوی یەکگرتوو دژی ئێرانی ناوکی بۆ بەڕێوەبەرایەتیی نوێی دۆناڵد ترامپ

و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەنپوور

پێشەکی

ڕێکخراوی یەکگرتوو دژی ئێرانی ناوکی هێندێک پێشنیاری بە بەڕێوەبەرایەتیی نوێی ترامپ کردوە کە بە پلانێکی ١٠٠ ڕۆژە لە بنەڕەتدا سیاسەتی وڵاتە یەکگرتووەکان بەرانبەر بە کۆماری ئیسلامیی ئێران داڕێژێتەوە. ئەم ڕێکخراوەیە دەڵێ ڕێژیمی ئێران وەک سەرەکیترین دەوڵەتی پشتگیریکەری تێرۆریزم ماوەیەکی دوور و درێژە هۆی سەرەکی ناسەقامگیریی ناوچەییە و تا ڕادەیەکی زۆر بێئەوەی بەرەوڕووی سزدان بێتەوە، تۆوی دووبەرەکی دەچێنێ. لە دابینکردنی سەرچاوەی دارایی و پڕچەککردنی مەترسیدارترین تاقمە تێرۆریستییە ئیسلامییەکان لە ماوەیەکی دوور و درێژەوە بگرە تا ئەو دواییانە کە بۆ داگیرکردنی ئۆکراین فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی هەناردەی ڕوسیە کردوە. هەموو ئەوانە لە کاتێکدایە کە خەڵکی ئێران سەرکوت دەکات و هەڕەشەی هەنگاونانی خێرا بەرەو چەکی ناوکی دەکات. ئێران قەت بە شێوەی شیاو ناچار نەکراوە بەرپرسیارەتیی ئەو کردەوانە بگرێتە ئەستۆ.

ئەوە دەبێ کۆتایی پێ بێ و، سەرۆککۆماری هەڵبژێردراو ترامپ و هەروەها گەلێک لە بەربژێرە پلەباڵاکانی کابینەکەی، هەر ئێستا ئاماژەیان بە ئامانجی خۆیان بۆ دڵنیا بوون لە ئاڵوگۆڕێکی ڕادیکاڵ لە کردەوە بەدخوازانەکانی تاران کردوە. پێشنیارەکانی ڕێکخراوی یەکگرتوو دژی ئێرانی ناوکی هەموو جۆرە ئامرازەکانی دەسەڵاتی نەتەوەیی ئەمریکا دەگرنەوە: سیاسی، زانیاریی، سەربازیی و ئابووری کە ئامرازی یەکلایەنەی وڵاتە یەکگرتووەکان و دەستپێشخەریی بۆ جێبەجێکردن لەگەڵ هاوپەیمانانی ئەمریکا دەگرنەوە.

سیاسی

باس لە سیاسەت بەرانبەر بە ئێران لە یەکەم وتاری سەرکۆماریدا: سەرکۆماری هەڵبژێردراو دەبێ وتارێکی سیاسی پێشکەش بکات و لەودا خاڵە گشتییەکانی ستراتێژییەکەی بەرانبەر بە ئێران ئاماژەی پێ بکرێ و باسی چوارچێوەی ڕێکخراوەیی سیاسەتی وڵاتە یەکگرتووەکانی تێدا بێ. سەرکۆمار نەتەنیا دەبێ ڕوو بە ئەمریکاییەکان، بەڵکو ڕوو بە ئێرانییەکانیش قسە بکات و بە ڕوونی بڵێ ئامانجی دەوڵەتی وڵاتە یەکگرتووەکان لاوازکردنی توانای کۆماری ئیسلامی بۆ شەڕەنگێزیی دەرەکی و سەرکوتی نێوخۆییە و بوار بۆ وەدیهێنانی خولیاکانیان خۆش دەکات.

بڕیارنامەی ڕەخنەگرانەی ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ناوکی: بناخەی پەسەندکردنی بڕیارنامەیەکی ڕەخنەگرانە لەلایەن ئەنجومەنی وڵاتانی بڕیاردەری ئاژانسی نێودەوڵەتیی وزەی ناوکی دژی ئێران دابنرێ کە ئاماژە بە ڕەچاو نەکردنی ئەرکەکانی ڕێککەوتنی پەرەپێنەدان بە چەکی ناوکی و ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ هەنگاوی زیاتر بکرێ.

کەڵک لە میکانیزمی پەلەپیتکەی نەتەوە یەکگرتووەکان وەرگرە: باس لە پشتگیریی وڵاتە یەکگرتووەکان بۆ کەلکوەرگرتن لە میکانیزمی سەپاندنی گەمارۆی پەلەپیتکە لە لایەن سێ وڵاتی ئورووپایی، لە ژێر بڕیاری ٢٢٣١ی ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بکرێ کە دەبێتە هۆی گەڕاندنەوەی گەمارۆکانی نەتەوە یەکگرتووەکان، پێش واژۆ کردنی ڕێککەوتنی ناوکی لەگەڵ ئێران و تێکشکاندنی چوارچێوەی ڕێککەوتنە فەشەلە ناوکییەکە بەیەکجاری. گەمارۆکانی میکانیزمی پەلەپیتکە لە ئۆکتۆبەری ٢٠٢٥ کاتیان بەسەر دەچێ و، دانانی بەرنامە بۆ کەلکوەرگرتن لە میکانیزمەکە دەبێ دەستبەجێ دوای بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات لەلایەن سەرکۆماری هەڵبژێردراو ترامپ دەست پێ بکات.

هاوپەیمانییەک بۆ بەرپەرچدانەوەی ئێران پێک بێنە: هاوپەیمانییەک لە وڵاتانێک پێک بێنێ کە ئامادەن هەنگاو بۆ تەریکخستنەوە و زەخت خستنە سەر کۆماری ئیسلامی لە هەموو بوارەکانی: ناوکی، پەرەدان بە فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و هاژەک، شەڕەنگێزیی ناوچەیی، تێرۆریزم، بارمتەگرتن، پێشێلکارییەکانی مافەکانی مرۆڤ و گەندەڵیی بگرێتەوە. وڵاتانی ٥+١ (وڵاتە یەکگرتووەکان، بریتانیا، فەڕانسە، ئاڵمان، ڕوسیە و چین) چیدیکە تاقمێکی یەکگرتووی خاوەن داهاتوو نییە کە لەودا، بە لەبەرچاوگرتنی ڕووداوە ژێئۆپۆلیتیکییەکانی ئەو دواییانە، لەگەڵ تاران هەڵسوکەوت بکرێ. بەڵام، ڕوانگەی ئورووپا بەرانبەر بە هەڕەشەی تاران لە لایەن ئورووپاوە، لەبەر دابینکردنی چەکوچۆڵ بۆ ڕووسیە بۆ جەنگ دژی ئۆکراین، لە لایەن تارانەوە بە شێوەی بەرچاو گۆڕاوە. ئەوە دەبێتە هۆی دەرفەتی بەهێز بۆ ورووژاندنی هاوپەیمانە ئورووپاییەکان و ئەوانی دیکە.

هاتوچۆی کاربەدەستانی ئێرانی لە نەتەوە یەکگرتووەکان سنووردار بکە: سنوورەکانی سەفەرکردن کە لە یەکەم بەڕێوەبەرایەتیی ترامپ بەسەر نوێنەرایەتیی ئێران لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە نیویۆرک بگەڕێنەوە، سەفەری دیپلۆماتەکانی ئێرانی بۆ ماڵەکانیان، شوێنی کاریان و بینای سەرەکی نەتەوە یەکگرتووەکان سنوور دار بکەن. وڵاتە یەکگرتووەکان دەبێ خۆ لە دانی ڤیزا بە سەرکۆمار، وەزیری کاروباری دەرەوە و کاربەدەستانی دیکەی ئێران بۆ سەفەر بۆ نیویۆرک بە مەبەستی بەشداریکردن لە کۆبوونەوەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان تا ئەوکاتەی ئێران هەڕەشە لە خەڵکی وڵاتە یەکگرتووەکان دەکات، ببوێرێ.

گەمارۆکانی [پەیوەندیدار بە پێشێلکردنی] مافەکانی مرۆڤ هاوئاهەنگ بکە: لەگەڵ هاوپەیمانان و هاوبەشانی وڵاتە یەکگرتووەکان کار بۆ هاوئاهەنگکردنی گەمارۆکانی سەر ئەو کاربەدەستە ئێرانییانە بکەن کە بەرپرسی پێشێلکارییەکانی دژی مافەکانی مرۆڤن.

یاسای مەهسا جێبەجێ بکە: یاسای مەهسا جێبەجێ بکە، کە ڕێگا بە سەپاندنی گەمارۆ بەسەر ڕێبەری گەورەی ئێران و کاربەدەستە پلەبەرزەکانی دیکە و یەکەکانی تێوەگلاو لە تێرۆریزم و پێشیلکارییەکانی مافەکانی مرۆڤ دەدا.

حوسییەکان وەک ڕێکخراوێکی تێرۆریستیی بیانی دەستنیشان بکە: تاقمی میلیشیایی ئەنسارئەڵڵا (حوسییەکان) لە یەمەن کە لەلایەن ئێرانەوە پشتگیری دەکرێن و بووەتە هۆی وەستاندنی بەرچاوی کەشتیوانیی جیهانیی بە هێرشەکانی و فڕاندنی کەشتییە زەبەلاحەکان، بە تایبەت لە دەریای سوور، جارێکی دیکە وەک ڕێکخراوی تێرۆریستیی بیانی دەستنیشان بکە.

سوپای پاسداران بە ڕێکخراوێکی تێرۆریستی دەستنیشان بکە: ببە بە پێشڕەوی هەوڵەکان بۆ ڕاکێشانی هەرچی زۆرتری وڵاتانی دنیا بۆ دەستنیشانکردنی سوپای پاسداران وەک ڕێکخراوێکی تێرۆریستی، وەکوو چۆن وڵاتە یەکگرتووەکان لە سەردەمی یەکەم بەڕێوەبەرایەتیی سەرکۆماریی هەڵبژێردراو ترامپدا ئەو کارەی کرد. هاوپەیمانانی وڵاتە یەکگرتووەکان، لەنێویاندا بریتانیا، لە ڕابردوودا ئامادەیی خۆیان بۆ هەنگاوێکی ئەوتۆ دەربڕیوە.

بەربەرەکانی لەگەڵ دزەکردن بکەن: بە هاوبەشیی هاوپەیمانە ئورووپاییەکان گەمارۆ بخەنە سەر تۆڕەکانی ڕێژیمی ئێران بۆ دانانی کاریگەریی و دزەکردن لە نێو ڕۆژئاوا و ئەو تۆڕانە هەڵوەشێنن کە لە ژێر دەمامکی ئایینی و فەرهەنگیدا کار دەکەن. وەک ڕێکخراوی یەکگرتوو دژی ئێرانی ناوکی ئاشکرای کرد، ئەو ناوەندانە پەیوەندیی ڕاستەوخۆیان بە سوپای پاسداران و هەوڵەکانی بۆ حاملاندنی توندئاژۆیی و دژە جوولەکەی توندڕەو لە سەر خاکی وڵاتانی ڕۆژئاوا هەیە.

ئۆپەراسیۆنی ئاگادار کردنەوە و بەربەرەکانی لەگەڵ سانسۆر و بڵاو کردنەوەی زانیاریی هەڵە

ئۆپەراسیۆنە دەروونییەکان: هێزێکی چالاک لە بارەی ئێراندا دروست بکە پسپۆڕی ئۆپەراسیۆنە دەروونییەکان بە زمانی فارسی بێ بۆ ورەبەخشین بە هەوڵە دێموکراتیکەکانی خەڵکی ئێران، هاوکات بە مەبەستی لاوازکردن، دووبەرەکینانەوە و بنکۆڵ کردنیان، لە کەمپەینی ئۆپەراسیۆنی دەروونیدا ڕێژیم و سوپای پاسداران بە ئامانج بگرێ.

لاواز کردنی سانسۆڕ: پێشترییەتی بە هەوڵەکان بۆ دڵنیا بوون لە دەستڕاگەیشتنی خەڵکی ئێران بە زانیاریی سانسۆڕنەکراو بدە. ئەوە دەبێ پشتگیریی و پەرەپێدانی تەکنۆلۆژیی وەک ئینتەرنێتی ساتەلایتیی ستارلینک بگرێتەوە، کە کاناڵی جێگرەوە بۆ پەیوەندیی گرتن و بڵاو کردنەوەی زانیاریی جێگای متمانە دەستەبەر دەکات.

بەرپەرچی بڵاوکردنەوەی زانیاریی هەڵە و ئۆپەراسیۆنەکانی کاریگەریی خراپ بدەرەوە: ئەوە ستراتیژییەکی گشتگیر دەخوازێ تا هەڵسوکەوت لەگەڵ هەڵمەتەکانی بڵاوکردنەوەی زانیاریی هەڵە لەلایەن ڕێژیمی ئێران لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاست و دنیای ڕۆژئاوا بکرێ. ئەو هەڵوێستە دەتوانێ بەهێزکردنی گێڕانەوەی جێگای باوەڕ، هاوکاریی لەگەڵ هاوبەشانی نێودەوڵەتی و کۆمپانیا تەکنەلۆژییەکان بۆ بە ئامانج گرتن و سڕینەوەی زانیاریی هەڵەی ئێران و کەلکوەرگرتن لە تواناییەکانی پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان بۆ ئاشکرا کردن و پووچەڵ کردنەوەی پڕۆپاگاندا درۆیینەکانی ڕێژیمی ئێران بگرێتەوە. ئەوە هەروەها دەبێ گەمارۆ خستنە سەر تاک و یەکەی ئێرانی بگرێتەوە کە هەوڵ دەدەن دزە بکەنە نێو دێموکڕاسییەکانی ڕۆژئاوا، لە نێویاندا زانستگاکان، ئینستیتۆکانی توێژینەوە و میدیا بۆ برەودان بە بەرژەوەندییەکانیان. بەڕێوەبەرایەتیی داهاتوو دەبێ لەگەڵ کەرتەکانی گشتی و تایبەت بۆ کەڵک وەرگرتن لە باشترین ڕێکارەکان، وردبینییەکان وستانداردەکانی ئاشکراکردن لە سەرجەم هەڵسوکەوتەکان لەگەڵ کۆماری ئیسلامیی ئێران، کار بکات.

سیاسەتی گشتیی وڵاتە یەکگرتووەکان ببووژێنەوە: بەڕێوەبەرایەتیی ترامپ دەبێ پێشڕەوی هەوڵەکان بۆ بووژاندنەوەی سیاستی گشتیی وڵاتە یەکگرتووەکان بەرانبەر بە ئێران بێ، بە تایبەت ئەژمارەکانی سۆسیال میدیا بۆ بەرهەمهێنانی ناوەڕۆکی پەیوەندیدار و داهێنەرانە لە مەڕ ئەو بەسەرهاتانە کە خەڵکی ئێران ڕاستەوخۆ پێیانەوە سەرقاڵن. پەیامی وڵاتە یەکگرتووەکان دەبێ جەخت لەسەر تەریک خستنەوەی کۆماری ئیسلامی و بڵاوکردنەوەی زانیاریی لەمەڕ گەندەڵیی ڕێبەریی ئێران، دامودەزگا سەرکوتکەرەکانی و بەفیڕۆدانەکانیان بێ، هاوکات خەڵکی ئێران بەهێز بکات.

ئۆپەراسیۆنی سەربازیی و تایبەت

لێدوانی فەرمی لەمەڕ لەکارکردنی هێز: سەرکۆماری هەڵبژێردراو ترامپ دەبێ لە وتاری ڕاگەیاندنی سیاستەکەیدا بەئاشکرا و بێ پێچ و پەنا بڵێ کە وڵاتە یەکگرتووەکان لە بەکارهێنانی هێزی سەربازیدا دوو دڵ نابێ، بێتوو بەرنامەی ناوکی ئێران بەرەو پەرەپێدانی زیاتر بە تواناییەکانی هەنگاو بنێ. ئەو هەروەها دەبێ داوا لە ئێران بکات پرەنسیپی سڕکردنی پیتاندن یان کەم کردنەوەی ئاستی ئۆرانیۆمی پیتێندراو قبووڵ بکات. بە هەمان شێوە، ئەو دەبێ بەئاشکرا بڵێ کە بێتوو ئێران یان بەکرێگیراوەکانی زەرەر بە ئەمریکاییان بگەیەنن، هێرشەکان بە هێرشی ڕاستەوخۆی وڵاتە یەکگرتووەکان بۆ سەر بنکەکانی سوپای پاسداران لە نێوخۆی ئێران وەڵام دەدرێتەوە.

دانی چەک و تەقەمەنیی پێشکەوتوو بە ئیسرائیل: دەست بە گفتوگۆ لەگەڵ دەوڵەتی ئیسرائیل بکە بۆ گواستنەوەی هاژەکی GBU-٥٧کە بۆ تێکشکاندنی بنکەی ژێر زەوی کەڵکی لێ وەردەگیرێت، بۆ ئەوەی ئیسرائیل بتوانێ هێرش بکاتە سەر ئامانجی ناوکی پتەوکراو وەک بنکەی پیتاندنی فۆردۆ، و هەروەها بۆمبهاوێژی B-٥٢ وەک هەڵگری ئەو هاژەکانە بەکرێ بدە بە ئیسرائیل. بەڕێوەبەرایەتیی ترامپ دەبێ هەروەها دڵنیایی بدا کە فڕۆکەی هەڵگری سووتەمەنی بوئینگ KC-٤٦A کە قەرارە لە سەرەتای ٢٠٢٥ بدرێن بە ئیسرائیل، لە کاتی خۆیدا ئەو کارە دەکرێ.

بەڕێکردنی چەکوچۆڵ بۆ هاوبەشە عەرەبەکان زیاد بکە: بەڕێوەبەرایەتیی نوێی ترامپ دەبێ بەڕێکردنی چەکوچۆڵ بۆ هاوبەشە عەرەبەکان زیاد بکات تا تواناییە چاوترسێنکەرانەکانیان دژی ئێران باشتر بکات....

درێژە بۆ لاپەڕەی ١٠

٢٠٢٥ و ئەگەرە دژوارەکان!

شەماڵ تەرغیبی

لە پاش کشانەوەی تاکلایەنەی ئامریکا لە بەرجام، یەکێک لە گەورە قەیران و مەترسییەکان بۆ سەر کۆمەڵگەی جیهانی بریتی بووە لە پڕۆژەی ناوکیی کۆماری ئیسلامی و هەوڵەکانی تاران بۆ دەسپێڕاگەیشتن بە چەکی ئەتۆم کە ئەم خاڵە لە نێوئاخنی ڕاپۆرتەکانی ئاژانسی وزەی ناوکی و ناوەندە جیهانییەکانی چاودێر بە سەر ئەم پڕۆژەی کۆماری ئیسلامیش ڕەنگی داوەتەوە.

لە ئێستاشدا کە خولی دووهەمی سەرۆکایەتیی دانلد ترامپ تا چەند ڕۆژی دیکە دەست پێ دەکات، ئەگەرەکانی بەردەم دەسەڵاتبەدەستانی کۆماری ئیسلامی تا دێن دژوارتر دەبنەوە؛ بەو واتایە کە وەک شرۆڤەکاران دەڵێن ئەگەری لێدانی بنکە ئەتۆمی و ناوکییەکانی ڕێژیمی تاران زیاتر لە هەر کاتێکی دیکە هەست پێ دەکرێ.

ماڵپەڕی ئاکسیووس لە ڕاپۆرتێکدا لەمبارەوە نووسیویەتی بڕیاری ترامپ لە ساڵی ٢٠١٨ بۆ چوونەدەر لە بەرجام کۆماری ئیسلامیی خستە ڕێڕەوی سازکردنی بۆمبی ناوکی و ئێستە دەبێ وەک وڵاتێک سەیری ئێرانی ژێر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی بکرێت کە ئەگەری دەستڕاگەیشتنی بەم تێکنۆلۆژییە سەربازییە زیاتر لە هەر کاتێکی دیکەیە؛ کەواتە ترامپ لە ساڵی ٢٠٢٥دا لەگەڵ قەیرانێکی جیددی بە ناوی کۆماری ئیسلامیی خاوەن چەکی ناوکی بەرەوڕووە و بە دڵنیاییەوە ئەگەر زووبەزوو چارسەری نەکات ئەوا لە ساڵەکانی دواتردا دەبێتە سەرئێشەیەکی گەلێ مەترسیدار!

بەگوێرەی دواهەواڵە پێوەندیدارەکانیش بەشێکی دیار لە کابینەی پێشنیاریی ترامپ و بەشێکی بەرچاو لە کاربەدەستانی ئیسراییل وەک سەرەکیترین هاوبەشی سیاسی و ئیستراتێژیکی ئامریکا لە ڕۆژهەڵاتی ناوین و تەنانەت بەشێک لە وڵاتانی ئورووپایی و لە سەرووی هەمووان فەرانسە ڕایان وایە کە ستراتێژی گوشاری لانیزۆر چیدیکە کاریگەریی لەسەر تاران نییە و بژاردەی سەربازی دەبێ وەک بژاردەیەکی یەکلاکەرەوە بخرێتە بەر دەست.

ئەم مژارە کە لە تەنیشت دابەزینی بەرچاوی ڕەواییی حکوومەتی لای خەڵکانی نیشتەجێ لە جوغرافیای ئێران دادەنین و لەولاشەوە پرسی کزبوون، لاوازی و تەنانەت لەنێوچوونی گرووپە نیابەتییەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی لە پاش ٧ی ئۆکتۆبر و لەمانەش گرینگتر لەنێوچوونی دەسەڵاتی ئەسەد لە سووریە وەک سەرەکیترین هاوبەشی ستراتێژیکی کۆماری ئیسلامی لە ناوچە دەخەینە پاڵ یەک، ڕاستییەکی گرینگمان بۆ ئاشکرا دەکات؛ ئەویش ئەوپەڕی لاوازی و دۆشداماویی کۆماری ئیسلامییە کە بە درێژایی تەمەنی خۆی ئەزموونی نەکردوە! هەر لەم ڕووەشەوەیە کە دەبینین کۆماری ئیسلامی لەڕێگەی دەزگای دیپلۆماسی خۆی و بە چراسەوزی عەلی خامنەیی سەرقاڵی دۆزینەوەی ڕێگەیەکە بۆ ئەوەی کاتی زیاتر بکڕێت و بەجۆرێک مامەڵەیەک لەگەڵ ترامپ بکات!

لێرەدا دوو ئەگەر خۆیان زەق دەکەنەوە: یەکەمیان سەرکەوتنی دیپلۆماسیی تاران بۆ بە قەناعەت گەیاندنی ڕۆژاوا بە پێشمەرجی قبووڵکردنی داخوازییەکانی ئامریکا و ئورووپا و دانی گەرەنتی بە ئیسراییل بۆ نەهێشتنی سەرئێشە و دووهەمیان ملکەچنەبوون بە داواکارییە نێودەوڵەتییەکان.

لە حاڵەتی یەکەمدا ئەگەر بێت و کۆماری ئیسلامی داخوازییەکانی کۆمەڵگەی جیهانی وەک خۆی وەربگرێت و ئامادە بێ ڕەفتار و ئاکارەکانی بگۆڕێ و بچێتە خانەی وڵاتێکی بەدیسیپلینی پێمل بە کۆنڤانسیۆن و بڕیارە جیهانییەکان ئەوا لە کردەوەدا دیاردەیەک بەناوی کۆماری ئیسلامی نامێنێت! واتە ئەگەر تاران بیهەوێ دنیای ڕۆژاوا بە قەناعەت بگەیەنێ کە واز لە سیاسەتی "ڕێژیم چەینج" بهێنن دەبێ پێمل بێ بە هەموو داواکارییەکانی ڕۆژاوا کە بەدڵنیاییەوە بەشێکیان ئەمانە بن: وازهێنان لە پڕۆژەی سازکردنی چەکی ناوکی، وازهێنان لە دەستێوەردانی دەرەکی و ساپۆرتی گرووپە نیابەتییەکان، دانی بەڵێنی لەمەڕ سەرئێشەسازنەکردن بۆ وڵاتانی دەوروبەر بەتایبەت ئیسراییل، ڕەچاوکردن و جێبەجێکردنی خاڵەکانی نێو مەنشووری مافەکانی مرۆڤی نەتەوە یەکگرتووەکان، قبوڵکردن و جێبەجێکردنی سەرجەم کۆنڤانسیۆنە پەسندکراوەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان، دانی ماف بە نەتەوەکانی ئێران و ڕێزدانان بۆ ویست و ئازادییە گشتی و تاکەکەسییەکان هەم لە ئێران و هەم لە تەواوی دنیا، واژۆکردن و پێملبوون بە یاساکانی FATF و زۆر خاڵی دیکەش کە ئەگەر تاران ئەم کارانە بکات ئەوا ڕێک بەپێچەوانەی تەواوی ئەو سیاسەتە نێوخۆیی و دەرەکییانەیە کە لەسەری بنیات نراوە کەواتە قبوڵکردنیان بریتییە لە نەمانی کۆماری ئیسلامی.

لە حاڵەتی دووهەمدا کە بریتییە لە ملکەچنەبوون بە داواکارییەکان، ئیتر ئەودەم تاران و بە دیاریکراوی عەلی خامنەیی دەبێ خۆیان بۆ بژاردەی سەخت و دژواری ڕووخان ئامادە بکەن؛ جا مەرج نییە ئەو کەوتن و ڕووخانە بەشێوەیەکی ئاسایی بێت و بەدڵنیاییەوە بێتێچوو نابێ! نە بۆ کۆماری ئیسلامی و نە بۆ خەڵکیش کە لەو جوگرافیایە دەژین بەڵام خاڵی گرینگ لەم نێوانەدا ئەوەیە کە خەڵک بۆ ئەو ئازادییەی کە ساڵانێکە تێچووی بۆ دەدەن و بۆ گەیشتن بەو ڕۆژەی کە چیدی سێبەری ڕەشی سەرەڕۆیی بەسەریاندا زاڵ نەبێ ناچارن و دەبێ یەک جار بۆ هەمیشە ئەو هەلومەرجە سەختە قبووڵ بکەن بەو هیوایەی کە دواڕۆژێکی ڕوونیان بۆ نەسڵی دوای خۆیان مسۆگەر کردبێ.

پەیوەندیی نێوان بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و بەشداری لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکاندا

(کاریگەریی نەرێنیی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە سەر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ٥–٥)

فواد خاکی‌بەیگی

بیرمەندانی زانستە کۆمەڵایەتییەکان پێیان‌وابوو فراوانبوونی بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەتوانێت رۆڵێکی کاریگەر و ئەرێنیی لە پەرەسەندنی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکاندا هەبێت. هەرچەندە لە رابردوودا نوخبەکان و چالاکانی بزووتنەوەکان بە بەکارهێنانی تۆڕەکانی گەیاندنی زانیاریی سوننەتی بە خێرایی کەم و تێچووی زۆر هەوڵی کۆکردنەوە و رێکخستنی خەڵکیان دەدا، بەڵام لەگەڵ هەرچی زیاتر فراوانبوونی و لە بەردەست بوونی بۆ گشت کەس سەرەڕای زیادبوونی خێرایی لە گەیاندنی زانیارییەکان تێچووی ئەو چالاکییانە تارادەیەکی بەرچاو کەم بۆتەوە، بەڵام بەکارهێنانی ئەم راگەیاندن و تۆڕە کۆمەڵایەتییانە لە هێندێک کات ئاراستەی بزووتنەوەکان دەگۆڕێت و تەنانەت رەنگە ببێتە هۆی لاوازبوون یا لە نێوچوونی بزووتنەوەکە.

پەیوەندییەکان لە رێگای ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان رۆڵی گرینگیان لە زۆربەی بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکاندا هەبووە. هەر بۆیە چەندین توێژینەوە سەبارەت بە تاوتوێکردنی رۆڵی ئەم ئامرازانە لە کارلێکی مەدەنی و بەشداریی سیاسی ئەنجام دراوە. بەپێی ئەو روانگانەی کە هەوڵی شرۆڤە کردنی کاریگەریی ئینتێرنێتی لە بزووتنەوەکان داوە، ئینتێرنێت نەک چالاکیی ئۆنلاینی خێراتر کردۆتەوە بەڵکوو فۆرمێکی نوێی بە چالاکییەکان بەخشیوە. هەر ئەمەش بۆتە هۆکاری زۆربوونی روانگەی ئەرێنی و خۆشبینانە بەرانبەر رۆڵی ئینتێرنێت لە سەر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان. روانگەی ئەرێنیی دیجیتاڵی هیوادارە کە بتوانێ نێوەرۆکی هێز لە تۆڕە دیجیتاڵییەکان و هەروەها نێوەرۆکی هێز لە جیهانی واقیعی بگۆڕێت، لەبەر ئەوەی ئەو تۆڕە دیجیتاڵییانە زیاتر لە هەر کات تێکەڵ بە ژیانی مرۆڤەکان بوون، بەڵام زۆری نەخایاند کە لە بەرانبەر ئەو تێڕوانینە ئەرێنیانە، تێڕوانی نەرێنی یان رەشبینانە پەرەی سەند، کە رۆڵی ئینتێرنێت لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەخاتە ژێر پرسیار. ئەم تێڕوانینە رەخنەگرانە پێیان وایە کە کاریگەریی ئینتێرنێت لە سەر دێموکراسی ئەوەندەش ئەرێنی و خۆشبینانە نییە. لێرەدا چەند خاڵێک سەبارەت بە کاریگەریی نەرێنی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە سەر چالاکیی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەخرێتە ڕوو:

بەربڵاوبوونی چالاکی و سلاکتیڤیزم (Slacktivism)

لەم ساڵانەی دواییدا توانایی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان وەکو هۆکاری گۆڕانی کۆمەڵایەتی و گۆڕانکارییە سیاسییەکان، بە شێوەیەکی فراوان جێگای مشتومڕی توێژەران و بیریارانی ئەو بوارە بووە. روانگەکان سەرەتا سەبارەت بە رۆڵی ئینتێرنێت لە چالاکییەکان و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ئەرێنی بوون. بەڵام دواتر روانگەیەکی رەخنەگرانە هاتە کایەوە لە ژێر ناوی (سلاکتیڤیزم)، کە چالاکیيە دیجیتاڵییەکان بە چەندین هۆکاری وەک؛ کەمتەرخەمی، کەمیی تێچوو، نەبوونی پەیوەندی لەگەڵ جیهانی واقیعی (جیهانی ئۆفلاین)، نەبوونی پابەندی، پەیوەندی کەم و لاوازیی تاکەکان لە گەڵ یەکتر، کەمبوونەوەی کاریگەری یا نەبوونی کاریگەری رەت دەکەنەوە.

چالاکیی ئۆنلاین وەکو (سلاکتیڤیزم) لە ئێستادا کەوتۆتە بەر رەخنە بەو مانایەی کە چالاکیی ئۆنلاین کاریگەری راستیەقینەی لە سەر ئاڵوگۆڕی کۆمەڵایەتی نییە و تەنانەت چالاکیی مەدەنیی داهاتووش دەخەنە مەترسییەوە. (سلاکتیڤیزم) کە بە "خەبات لەژێر لێفە" ناسراوە. فرێدکلارک و دوایت ئۆزارد (Fred Clark and Dwight Ozard) لە یەکەم کەسانێک بوون کە لە ساڵی ١٩٩٥دا چەمکی (سلاکتیڤیزم)یان بە واتایەکی ئەرێنی، بۆ ئاماژە کردن بە چالاکییەکانی لە خوارەوە بۆ سەرەوەی گەنجان بە مەبەستی کاریگەری دانان لە سەر کۆمەڵگە لە ئاستی بەرتەسک بەکار هێنا. بەڵام لە ئێستادا ئەم چەمکە واتای ئەرێنیی خۆی لە دەست داوە و بە واتای نەرێنی بەکار دێت. چەمکی سلاکتیڤیزم لە وشەی (Slacker) بە واتای بێ هێز کردن و وشەی (activism) بە واتای چالاکییەکان پێکهاتووە. کەواتە سلاکتیڤیزم بەواتای بێهێزکردنی چالاکییەکان دێت.

"خستو و هاوکارانی" لە هەڵسەنگاندنی بزووتنەوەی سەوزی ئێران ئاماژەیان بە رۆڵی ئینتێرنێت لە لاوازبوونی هێز و جۆش و خرۆشی بزووتنەوە و راپەڕینەکانی ئەو کات کردوە. بەپێی ئەنجامەکانی ئەو توێژینەوەیە لە نێوان زۆربوونی چالاکی لە کەشی مەجازی و هاتنەخوار و کەمبوونەوەی بەشداریی خەڵک لە هاتنە سەر شەقام پەیوەندی هەیە. لە دوای ٢٦ی مانگی پووشپەڕی ١٣٨٨ (17/7/2009) چالاکیی مەجازیی بزووتنەوە ڕوو لە هەڵکشان دەکات، لەو ماوەیەدا بچووکترین هەواڵ و ڕووداو شەپۆلێک لە سازبوونی بابەتی نووسراو و فرە ڕەهەندی میدیایی بە دوای خۆیدا دێنێ و بە لایک و کۆمێنت و سەرلەنوێ بڵاوکردنەوەی ئەو هەواڵ و دیمەنانە، چالاکییەکان دەکەوێتەوە بەردید و بۆچوونی خەڵک. تێبینیی گرینگ لەو قۆناغەدا گۆڕانی هەستکردن بە بەرپرسیارێتیی ئەندامان سەبارەت بە رێکخراو و بزووتنەوەکەیە.

بەڵام خۆپێشاندەران و ناڕازییان لە جیاتی سودوەرگرتن لە هێز و توانایی ئەنتەرنێت بۆ کۆنترۆڵ و گەیاندنی هەواڵ و زانیارییەکان، چالاکی لە ڕێگای کلیککردن و سەرلەنوێ بڵاوکردنەوەیان هەڵبژارد کە ئەوە هەمان خەبات و تێکۆشان لەژێر لێفە یا تێکۆشان لە ڕێگای کلیک و سەرلەنوێ بڵاو کردنەوەی بوو.

بەو شێوەیە کاتێک ڕەوتێکی کۆمەڵایەتی لە جیهان شکڵی نەگرتبێ یان ئەو ڕەوتە بەرنامەیەکی ڕێکوپێک و ڕوونی نەبێ تێکۆشانی مەجازی لەژێر هەر ناوێک بێ شتێک جگە لە پێ ڕابواردن بە هەوڵ و تێکۆشان و لێدان لە پێگەی تێکۆشەران دژی بارودۆخی هەنووکەیی نییە. لە کۆتاییدا دەبێ بگوترێ کە چوونەسەری ئاستی سودوەرگرتن لە ئامرازە بەردەستەکانی ڕاگەیاندن، هۆکار نییە بۆ چوونەسەری ئاستی چالاکییەکان؛ واتە هەڵکشانی سودوەرگرتن لە ڕاگەیاندنە مەجازییەکان لە کۆمەڵگە زیاتر ئەوەی لێدەکەوێتەوە کە هاووڵاتییان لە دیاریکردنی بەستێنی تێکۆشان تووشی هەڵە بن و لەجیاتی هاتنە سەرشەقام و گووشارهێنان بۆ حکوومەت، چالاکی لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان وەکوو بەستێنی چالاکی هەڵبژێرن، لە کۆتاییدا تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەکارهێنەران تووشی سەرلێشێواوی دەکا. ئەو سەرلێشێواوییە کاتێک بەرەورووی پرسێکی کۆمەڵایەتی یا چالاکییەک دەبێتەوە، هەر لە سەرەتاوە ڕاستەقینەبوونی خۆی لەدەست دەدات.

چاوەدێری دەوڵەتەکان

ئەگەرچی ئینتێرنێت جیهانێکی بێسنوورە و هەموو کەسێک دەتوانێت لە ڕێگای دروستکردنی ماڵپەڕ یا تۆڕێکی کۆمەڵایەتی چالاکی بکات و زانیارییەکانی هاوبەشی پێ بکات، یان کاریگەری لەسەر کۆمەڵە کەسێک دابنێت بەڵام دەوڵەتەکان دەتوانن بە پچڕانی ببنە هۆکارێک بۆ لاوازکردنی چالاکی و نارەزایەتییەکان و ناڕازییان نەتوانن بە ئامانجەکانیان بگەن یان گەیشتن بە ئامانجەکانیان دژوار بکات. لە ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی ڕێژیمەکانی ئەو ناوچانە بە پچڕاندنی ئینتێرنێت و چاوەدێری پەیوەندیی تەلەفوونی و پێشگرتن بە کاری ڕۆژنامەوانانی بیانی و نەدانی ڤیزا و دەستڕانەگەیشتنیان بە وڵات، بوون بە هۆکاری سانسۆر و بەرتەسککردنەوەی چالاکیی ڕاگەیاندنەکان و ناڕازییان، لە ئەنجامدا دژوارکردنی پەیوەندیکردنی بەشداربووان بەیەکتر. (ایوجنی مورازو) لە کتێبەکەیدا بە ناوی "فریودانی تۆڕی" باس لەوە دەکات ئینتێرنێت تەنها تایبەت بە خواستە دێموکراتیکەکان نییە، بەڵکوو ڕێژیمە سەرکوتکەرەکان لە ئێستادا زیاتر سانسۆری دیجیتاڵی بەکار دێنن، پەیوەندییە تەلەفۆنییەکان کۆنترۆڵ دەکەن، هێرشی سایبری بەکار دێنن و چالاکوانانی ڕاگەیاندن و نەیارانیان بە ئامانج دەگرن، ئەگەرچی جێگای ئاماژەیە کە ئەو چالاکوانانە بە شێوازی جۆراوجۆر بەرهەڵستی ئەو کۆنترۆڵ و کۆت و بەندانە دەبنەوە. هەروەها لە کاتی سەرهەڵدانی بزووتنەوەی سەوز لە ئێران، ڕێژیم بە کەڵکوەرگرتن لە ئەزموونی ڕاپەڕینەکانی ئۆکراین، سوود وەرگرتنی خەڵک لە مۆبایل و ناردنی نامە و بانگهێشتی خەڵک بۆ درێژەدانی ناڕەزایەتی هەیبوو، دەستی کرد بە پچڕاندنی سیستەمی کورتەنامە و هێنانەخواری خێرایی ئینتێرنێت لە ڕۆژانی ڕاگەیاندنی ئاکامی هەڵبژاردنی ساڵی (١٣٨٨ی هـ). ئەو کارەش بەتایبەتی لە ڕۆژانی سەرەتای بزووتنەوەی سەوز کاریگەرییەکی بەرچاوی لە کۆنترۆڵی چالاکییە ناڕەزایەتییەکاندا هەبوو.

سەرەڕای ئەوانە چاوەدێری و پێداچوونەوەی دەوڵەتان لەسەر چالاکییە کۆمەڵایەتییەکان دەکرێ ناڕاستەوخۆ بەڕێوە بچێ، لەو بارەوە دەوڵەتان بە پاڵپشتی نەکردن لە بەرنامەکانی پەرەسەندن لە بواری تەکنۆلۆژیی زانیاری و پێوەندییەکان دەتوانن بەر بە شکڵگرتنی ژێرخانی گونجاو بگرن کە دەکرێ بەستێنی گونجاو بۆ کەڵک وەرگرتن لە ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بخوڵقێنن. لەوبارەوە "سەردارنیا" باس دەکا کە " هەرچەندە ئاستی گەشەپێدانی ئابووری و کۆمەڵایەتی وڵات لە بوارە جۆراوجۆرەکانی وەک ڕاهێنان و پێوەندییەکان و هەروەها ژێرخانی پێوەندییە ئەلەکترۆنیکی- موخابەراتییەکان زیاتر بێ، ڕێژەی دەستڕاگەیشتن بە ئینتێرنێت و پێویستیی دەستڕاگەیشتن پێی زیاتر دەبێ. لەلایەکی تر هەرچەندە ئاستی پەرپێدانی سیاسی و دێموکراسی لە وڵات بچێتە سەرەوە ڕێژەی دەستڕاگەیشتن بە ئینتێرنێت دەچێتە سەرێ و بەربەستەکانی سەر ڕێگا کەمتر دەبن.

لە میانی ئەوەی خرایە ڕوو، ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت، ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان ڕۆڵی شمشێری دوو دم دەگێڕن بۆ بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان. ئەو ڕاگەیاندنانە لەلایەک دەتوانن لە دامەزرانی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی سەردەم ڕۆڵگێڕ بن و بەستێن بۆ کۆکردنەوە و ڕێکخستنی سەروو نەتەوەیی ناڕازییان پێک بێنن، کە ئەمەش لە ڕوانگەی گەشبینانە بە کاریگەری و ڕۆڵی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە سەر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ئاماژەی پێ کراوە. ئینتێرنێت ئامرازێک دەخاتە بەردەست ناڕازییان کە بە هۆیەوە شوناسسازی، پێکهێنانی تۆڕ و دواجار ڕێکخستنی ناڕەزایەتییەکان بەدوای خۆیدا دێنێ. جگە لەوانە ئینتێرنێت بەهۆکاری بێسنوور بوون و بەجیهانی بوونی بەستێن بۆ سەروو نەتەوەیی بوونی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەخوڵقێنێ. ئێستا بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان زۆر ئاسایی و بە ئاسانی دەتوانن لە ناوچەیەک و وڵاتێک بگەنە شوێنەکانی تری جیهان. چونکە چالاکوانان لەو بزووتنەوانەدا دەتوانن ئایدیا، ئاڕمان و ئامانجەکانیان لە فەزایەکی جیهانی کە ئینتێرنێت پێکی‌هێناوە بێننە بەرباس.

لەلایەکی تر یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی بەرچاوی بزووتنەوە هاوچەرخەکان کە پشت بەستوو بە ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانن ئەوەیە کە بێ ڕێبەرن و هەستی کاری بە کۆمەڵ لەنێو بەشداران بەهێز دەکات. ئەو گەشبینییە بە ڕۆڵی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەگەڕێتەوە بۆ ئەو کاریگەرییەی کە ئەو ڕاگەیاندنە نوێیانە لە بزووتنەوەکان وەک زاپاتیستەکان لە مێکزیک، بزووتنەوەی دژ بە ڕێکخراوی تیجارەتی جیهانی لە ساڵی (١٩٩٩) لە سیاتێل، بزووتنەوەی دژ بە شەڕ لە ساڵی (٢٠٠٣)، ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی و بزووتنەوەی داگیرکردنی واڵ ئێستریت هەیانبووە.

سەرەڕای گۆشەنیگا و ڕوانگەی گەشبینانە کە بە کاریگەری و ڕۆڵی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە بزووتنەوەکان هەیە، بەشێک لە گۆشەنیگا ڕەشبینانەکانیش لەو بارەوە گەشەیان کردووە کە باوەڕیان وایە دەبێ لە هەڵوێست گرتنەکانیان پێداچوونەوە بکرێ. بەپێی بۆچوونی ئەو بەشە لە پسپۆڕ و شارەزایانی ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە پێداگری جۆرێک لە چالاکی کە چالاکی لەژێر لێفە یان (سلاکتیڤیزم) دەناسرێ، بەستێن بۆ پاسیڤبوونی چالاکییەکان و ئامادە نەبوون لە گۆڕەپانی کردەوەدا پێک هێناوە. بەپێی ئەو بۆچوونە چالاکان بە کردەی ناکاریگەری وەک لایک، کۆمێنت، دانی یارمەتی بە بنکەی خێرخوازی، سەرلەنوێ بڵاوکردنەوە و دووبارە بڵاوکردنەوە، واژۆ کۆکردنەوەی ئۆنلاین یان هەر کردەوەیەکی تر لە دنیای مەجازی وا هەست دەکەن کارێکی گەورەیان بەڕێوەبردووە، لەحاڵێکدا بۆ ئاڵوگۆڕی بنچینەیی پێویستی بە چالاکی لە سەرشەقام و کردەوەی واقیعییە. لەلایەکی تر دەوڵەتەکانیش بە بەربەست دانان و ئەنجامدانی هێندێک کردەی وەک فیلتێرینگ و سانسۆر دەبنە هۆکاری بە ئاکام نەگەیشتنی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە نوێیەکان.

ئەو جۆرە کردارانەش لە بزووتنەوەی سەوزی ئێران، ڕاپەڕینەکانی بەهاری عەرەبی و چالاکییە بەکۆمەڵەکانی دیکە لە سەرانسەری جیهان بەرچاو دەکەون کە دەوڵەتەکان لە ڕۆژانی سەرەتای بزووتنەوەدا هەوڵیان داوە بە بەرتەسککردنەوەی دەستڕاگەیشتنی چالاکان بە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەربەست دروست بکەن بۆ پێشگیری لە پەرەسەندنی بزووتنەوەکان. سەرەڕای ئەوانە خودی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی وەک فەیسبووک، تویتێر، ئینستاگرام و نەرمە کاڵاکانی دیکە و مۆبایل زیاتر لەوەی کە بۆ ئامانجی سیاسی دامەزرابن بە مەبەستی سەرقاڵ کردن و دروستکردنی کۆمەڵگەی بەکارهێنەر دروست کراون.

بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هۆکارێکن بۆ ئەوەی کە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان قۆناغێک لە ژیانیان ئەزموون کردووە کە لەگەڵ ڕابردوو زۆر جیاوازە. پێشتر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان پشتبەستوو بوون بە ڕاگەیەندراوی جێگرەوە وەک؛ کاسێت، شەونامە، تێلگراف و ڕاگەیەندراوە کۆمەڵایەتییەکان. ئەو ڕاگەیەندراوانە کە دەست پێڕاگەیشتن پێیان بەرتەسک بووە بوونە هۆکاری ئەوەی کە ڕەوتی شکڵ گرتن و بە ئاکام گەیشتنی بزووتنەوەیەک دوور و درێژ بێتەوە، لەلایەکی تر تەنیا بەشێکی کەمی خەڵک ئیمکانی دەستڕاگەیشتن بەو ئامرازانەیان هەبووە. هەروەها ڕۆڵی ڕێبەری و نوخبەکان لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی ڕابردوو زۆر بەرچاو و دیار بووە و پشتی پێ بەستراوە، بەڵام لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە نوێیەکان بە لەبەرچاو گرتنی ئیمکانی کەڵک وەرگرتن لەو ڕاگەیەندراوانە بۆ کۆی کۆمەڵگە، لە ڕۆڵی ڕێبەری لەو بارەوە کەم بۆتەوە. سەرەڕای ئەوانە خێرایی بڵاوبوونەوەی زانیارییەکان لە ئاستێکی بەرز دایە و بزووتنەوەکان لە ماوەیەکی کورتدا دەتوانن بە جیهانی بن.

خاڵێکی تر کە پێویست بە ئاماژە پێکردنە بە ئەگەری زۆر کاریگەری لەسەر داهاتووی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان دەبێ چوونە سەری کەڵکوەرگرتن لە ئینتێرنێتی ماهوارەییە، کە ئەوەش بواری بەرتەسککردن و فیلتێرینگی لەلایەن دەوڵەتەکان نییە یان کەمترە، دەتوانێ بەستێن بۆ سازبوونی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆر بخوڵقێنێ. بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی داهاتوو ڕەوتێکی جیاواز ئەزموون دەکەن چوونکە هۆکاری سەرەکی لە پێداچوونەوە و چاوەدێری کەرەسەکانیان ئیتر دەوڵەتان نین بەڵکوو بازاڕ و خاوەن کۆمپانیا ڕاگەیاندنەکانن کە دیاری دەکەن ئینتێرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەکام بزووتنەوە و بە چ شێوەیەک بەکار بهێنرێ. لەوانەیە بەرژەوەندی ئەو سەرمایەدارانە لەوەدا بێت کە لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان لە وڵاتانی لە حاڵی گەشەسەندندا پشتیوانی بکا. بەڵام ئەگەر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی داهاتوو بە شێوازێک بن کە دژی سەرمایەداری و بە تایبەت چاوەدێریی کۆمپانیا و بازار بن ئەوسا شێوەی هەڵسوکەوتیان لە بەرانبەریان جیاواز دەبی. بەڵام لە گەڵ ئەوەش هاووڵاتیان بە پێکهێنانی گرووپی هاککردن و چالاکیی خراپکارانە لە بەستێنی ئینتێرنێت هەوڵ دەدەن کە چاوەدێری و کۆنترۆڵی دەوڵەت و کۆمپانیاکان دەور لێدەن و بەستێن بۆ پێکهێنانی جۆری نوێتر لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بخوڵقێنن.

قەیرانی شوناسی ئێرانی

سەفەر عەزیزی

شوناسی نەتەوەیی ئێران یەکێک لە ئالۆزترین کانسێپت و چەمکەکانی مێژووی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەم وڵاتەیە. ئێران بەهۆی هەڵکەوتەی جۆگرافی و مێژووی کۆنی خۆی هەمیشە وڵاتێکی فرەنەتەوە و فرەئایینی بووە و تەنانەت تا پێش ساڵی ١٣١٤ی هەتاوی دیاردەیەک بە ناوی حکوومەت یا دەوڵەتی ناوەندەگەرای هەر تێدا نەبووە. ئێران پێشتر بەشێوەی ئەیالەتی بەڕێوە چووە، بەڵام لە دەورانی مۆدێرنیتە بەولاوە شوناسی دەوڵەت–نەتەوە(State–Nation) لە سەر شوناسی تاکە نەتەوە و تاکە زمان، واتە فارس و زمانی فارسی بونیات نراوە. ئەم کانسێپتە لە دەورانی سەفەوی بەدواوە، بۆتە خوێندنەوەیەکی گشتگیر و بەتایبەتی لە دەورانی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامیی ئێراندا زیاتر برەوی پێدراوە. دیارە لە دەستپێکی ڕەوتی نەتەوەسازی بە مۆدێلی ئێرانی، یەکێک لە ئامانجە سەرەکییەکانی ئەندازیارانی سیاسی ئەم پڕۆژە ناسیۆنالیستییە بۆ یەکسانکردنی کولتوور، چاند و زمانی نەتەوەیی باڵادەست و تواندنەوەی زمان و کولتوورەکانی دیکە لەنێو زمانی فارسیدا بووە. لە سەردەمی پاشایەتیدا ئەم پڕۆسەیە لە سێ قۆناغی جیاوازدا جێبەجێ کرا:

یەکەم، قەدەغەکردنی زمانەکانی دیکە جگە لە زمانی فارسی لە بواری پەروەردە و ئیدارە لەچوارچێوەی بە سیاسیکردنی زمان(Political Language) تایبەت بە نەتەوەی باڵادەستدا. دووهەم، پاکسازیی زمانی فارسی. سێهەم، گۆڕینی دیمۆگرافیی شار و گوندەکان بە زمانی فارسی.

هەر لە درێژەی ئەم پڕۆسەیەدا، ڕێژیمی پەهلەوی ساڵی ١٩٣٣ی زایینی، زمانی فارسیی وەک تاکەزمانی پەروەردەی سەرانسەری ئێران دیاری کرد و بەمجۆرە خوێندن و نووسین بە هەموو زمانەکانی دیکە کە پێشتر لەو جوگرافیا سیاسییەی ئەمڕۆ بە ئێران ناوزەد کراوە ئازاد بوو، قەدەغە کرا. بە خۆڕایی نەبوو کە دروشمی سەرەکیی ڕێژیمی پەهلەوی بریتی بوو لە: "یەک نەتەوە، یەک وڵات، یەک ئاڵا و یەک زمان". لە سەردەمی پەهلەوییدا تەنانەت جیاوازیی زمانەکانی دیکە وەکوو مەترسییەک بۆ سەر پڕۆژەی دەوڵەت–نەتەوە دەبیندران کە تەنیا لە ڕێگای لەنێوبردنی ئەو زمانانەوە چارەسەر دەکرا.

ئەم شوناسە بێجگە لەوەی نەیتوانیوە یەکیەتیی نەتەوەیی لە ئێرانێکی فرە نەتەوە و فرە ئاییندا دروست بکات، بەڵکوو بۆتە هۆی دووبەرەکیی کۆمەڵایەتی و سیاسی لەم وڵاتە. سیاسەتی فەرهەنگی و زمانی بە پێداگری لەسەر باڵادەستیی زمانیی فارسی و شیعەگەرایی ئێرانی، نەتەوە و ئایینەکانی دیکەی ئاسیمیلە کردوە و لە ئەنجامی ئەم سیاسەتەدا، نەتەوە و پێکهاتەکانی نێو جوگرافیایی سیاسیی ئێران هەست بە جیاوازی و هەڵاواردن دەکەن.

هەروەک باس کرا ڕیشەی ئەم خوێندنەوەیە دەگەڕێتەوە بۆ دەورانی سەفەوی. کاتێک شا ئیسماعیلی یەکەم، ئایینی شیعەی دوازدە ئیمامیی وەک ئایینی ڕەسمیی وڵات دیاری کرد و دەستی بە چەوسانەوەی کەمە ئایینییەکانی دیکە کرد. بەر لەم دەورانە، ئێران وەک وڵاتێکی پرۆلاری ئایینی و نەتەوەیی دەناسرا، بەڵام سەفەوییەکان سیاسەتی یەک–نەتەوە و یەک–ئایینیان دەست پێکرد. ناوبراو بەم سیاسەتە هەوڵی دروستکردنی شوناسێکی یەکگرتوو لەسەر بنەمای ئایینی شیعە بوو و بەمجۆرە هەوڵی تواندنەوەی کەمینە نەتەوەیی و ئایینییەکانی دیکە دەستی پێکرد. ئەم سیاسەتە لە دەورانی قاجار درێژەی کێشا، بەڵام لە دەورانی پەهڵەوی فۆکۆسی دەوڵەت خرایە سەر ناسیۆنالیزمی ئێرانی (فارسی) و زمانی فارسی بوو بە فاکتۆرێکی گرنگ بۆ بنیاتنانی یەکگرتوویی شوناسی نەتەوەیی لە ئێراندا. لە لایەکی دیکەوە، ئەم سیاسەتە بە بیانۆی یەکپارچەیی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی،خوێندنی بە زمانەکانی دیکە جگە لە زمانی فارسی، قەدەغە کرد و بەم شێوەیە مێژووی ئێرانی باستان، بەتایبەت مێژووی ٢٥٠٠ ساڵەی خۆی وەکوو کۆڵەکەی شوناسی نەتەوەیی دیاری کرد.

لە دوای شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی، بنەڕەتی ئیسلامی سیاسی لە دەورانی مۆدێرندا دانرا و ئایینی شیعە بەڕەسمی و بەشێوەی بەربڵاوتر لە جاران، بوو بە فاکتۆرێکی بەهێزی شوناسی نەتەوەیی لە ئێراندا. قانوونی ئەساسیی کۆماری ئیسلامیی ئێران، ئایینی شیعەی دووازدە ئیمامی وەک ئایینی ڕەسمی وڵات دیاریکرد و تەنانەت سیاسەتی ڕەسمیی دەوڵەت و نەهادەکانی دەوڵەتی لە سەر دوکتورینی ولایەتی مۆتڵەقی فەقێ و بنەمای شیعەی دووازدە ئیمامی داڕێژرا. ئەم سیاسەتە بووە هۆی ئەوەیکە کەمینە–ئایینیەکانی دیکە وەک سوننی، مەسیحی، یەهوودی، زەردەشتی پەراوێز بخرێن و لە زۆربەی مافەکانی شارۆمەندی بێبەش بکرێن سەرەڕای ئەوەی لە قانوونی ئەساسی کۆماری ئیسلامیدا ئیعتراف بە ئایینی زەردەشتی، مەسیحی و یەهودی کراوە. دەبێ بگوترێت کە لە قانوونی ئەساسیی کۆماری ئیسلامیدا هیچ ئیعترافێک بە ئایینی یاری و ئایینی بەهایی نەکراوە. ئەم کارەش بۆتە هۆی ئەوەیکە یارییەکان و بەهاییەکان لە تەواوی مافە یاسایی و گەردوونییەکان بێبەش بکرێن

هەڵبەت لە پاڵ هەڵاواردنی ئایینی، هەڵاواردنی زمانیش بەشێک بووە لە سیاسەتی ڕێژیمی ئێستا لە ئێراندا. هەموو ناوەندە پەروەردەیی و کولتوورییەکان بە شێوەیەکی سیستماتیک هەوڵی سڕینەوەی زمانەکانی دیکەیان داوە، بە ڕادەیەک کە لە هێندێک لە ناوچەکانی غەیرە فارس، باس لە ژینۆسایدی سپی دەکرێت.

ماهییەت و دیسکۆرسی تاکزمانی، تاک نەتەوە و تاک ئایین، بۆتە هۆی شێواندنی فرە چەشنی زمانی و نەتەوەیی لە ئێراندا. سەرەڕای هەوڵ و گوشاری حکوومەتەکانی ناوەندگەرا لە سەر بنەمای تیئۆریی دەوڵەت–نەتەوە بۆ باڵادەستکردنی ناسیۆنالیزمی فارس لە ڕواڵەت و چوارچێوەی ناسیۆنالیزمی ئێرانیدا، نەیانتوانیوە ئێرانێکی فرەچەشن دوروست بکەن. دەرەنجامی ئەم سیاسەتە بەپێچەوانەوە بۆتە هۆی زیاتر دابڕان و ناکۆکی لە نێوان نەتەوەکانی ناو جۆگرافیای ئێران.

شوناسی دەوڵەت–نەتەوە لە ئێران هەر لەدەورانی مۆدێرنیتەوە تاکوو ئێستا، کاریگەرییەکی ڕیشەیی لەسەر گۆڕانکارییە سیاسی، کۆمەڵایەتی و کولتوورییەکان لە ئێراندا داناوە. جیاواز لە وڵاتانی ڕۆژاوا کە لە پڕۆسەی دەوڵەت–نەتەوەسازی لە دەورانی مۆدێرنیتە هەوڵی یەکیەتییەکی زمانی، کولتووری، ئێتنیکی دراوە و بەتایبەتی سازانێکی گشتی دروست بووە کەچی لە ئێراندا بناغەی ئەم پڕۆسەیە لەلایەن نوخبەیەکی دیاریکراو سەر بە نەتەوەی فارس و ئایینی شیعە داڕێژراوە. هەربۆیە، هەویێتیی دەوڵەت–نەتەوە ناتوانێت تەعبیر لە کۆمەڵگەیەکی فرەڕەهەند، فرەئایین، فرەکولتوور و فرەنەتەوە بکات. ئەمڕۆ ئێرانیبوون بە واتای فارس–شیعە بوونە، چونکە نەتەوە و ئایینەکانی دیکە لە پڕۆسەی دەوڵەت–نەتەوەسازیدا پەراوێز خراون و هەر دەنگێکی ناڕازی وەک دژە ئێرانی و جوداییخواز پێناسە کراوە.

ڕۆڵی ڕووناکبیرانی ئێرانی لە پڕۆسەی دروستبوونی دەوڵەت–نەتەوەدا:

پڕۆسەی سەرهەڵدان و شکڵگرتنی شوناسی دەوڵەت–نەتەوە لە ئێراندا، زۆرتر لەژێر هێژموونیی جەریانگەلی ڕووناکبیریدا بووە. نوخبەگەلی ئێرانی لەدەورانی مەشرووتە و پەهڵەوی دەورێکی سەرەکییان لە تیئۆریزەکردنی کۆدە سیاسی کولتووری و کۆمەڵایەتییەکانی دەوڵەت–نەتەوە لە ئێراندا هەبووە. ڕووناکبیرانی ئێرانی باوەڕیان وابووە کە یەکپارچەیی ئێران تەنیا لەڕێگەی دروستکردنی شوناسێکی یەکگرتوو لە ڕێگای سیاسەتی زمانی و ئایینێکی دیاریکراوەوە مسۆگەر دەبێت. ڕووناکبیرانی ئێران بە کەڵکوەرگرتن لە دیسکۆرسی ناسیۆنالیزمیی ڕۆژاوا بۆ دەوڵەت–نەتەوە، هەوڵیان دەدا ئێران وەک وڵاتێکی یەکگرتوو پێناسە بکەن، بەڵام ئەم هەوڵە بەهۆی لەبەرچاونەگرتنی فرە ڕەهەندیی کۆمەڵگەی ئایینی و نەتەوەیی ئێران و چڕکردنەوەی لە نەتەوە و ئایینێکی دیاریکراودا، نەیتوانیوە ئامانجە ئیستراتێژیکییەکانی خۆی بپێکێت.

لە دەورانی مەشرووتە زۆر لە ڕووناکبیرانی ئێرانی وەک میرزا ملکمخان، عەبدولکەریم تالبووف، میرزافەتعەلی ئاخوندزادە و سەید حەسەن تەقیزادە، هەوڵیان دەدا لە ڕێگای نەهادینەکردنی بیرۆکە و کولتوورێکی مۆدێرن، وڵاتێکی یەکگرتوو پێکبێنن، بەڵام ئەم بیرۆکەیە هەر لە سەرەتاوە بە هێژموونیی گوتار و هێماسازییەکانی ناوەندگەرایی فارس، زمانی فارسی و ئایینی شیعە پێکهات. ئەم ڕووناکبیرانە بەبێ گوێدانە پارادێمیکی فرەزمانی، فرەکولتووری و فرەئایینی لە ئێراندا هەوڵیان دەدا شوناسێکی یەکگرتوو لە چوارچێوەی پڕۆسەی دەوڵەت–نەتەوەدا دروست بکەن. ئەمانە لەو باوەڕەدا بوون، بۆ دەربازبوون لە کۆمەڵگەیەکی فیئوداڵ و گواستنەوە بۆ نێو مۆدێرنیزاسیۆن، ئێران پێویستیی بە زمان و شوناسێکی یەکگرتوو هەیە. لەپێناو دروستکردنی ئەم شوناسەدا، بە شێوەیەکی سیستماتیک هەوڵ دراوە کە زمان، فەرهەنگ و ئایینی نەتەوە و ئایینەکانی دیکە و یەک لەوانیش کورد ئاسیمیلە بکەن. هەڵبەت فرەتر لە ٢٠٠ ساڵە کە نەتەوە و ئایینەکانی نێو ئێران، ئەم مێژووە بە هی خۆیان نازانن و کوردەکان وەکوو نموونە بەرانبەر بەم سیاسەتە ناسیۆنالیستییە خاوەنی مێژوویەکی دووروودرێژ لە خەبات و تێکۆشانن. لە دەورانی ڕەزاشای یەکەمدا هەوڵدان بۆ دروستکردنی ئەم شوناسی دەوڵەت–نەتەوەیە دەربازی قوناغێکی نوێ بوو. هەوڵدان بۆ شوناسێکی یەکگرتوو لەڕێگای زمانی فارسییەوە بوو بە پلانی ستراتیژییەکی ڕەزاشا و ڕووناکبیرانی نەتەوە–پەرەستی ئەو سەردەمە کە لەژێر کاریگەری پڕۆسەی نەتەوەسازی ڕۆژاوا قەراریان گرتبوو. ئەم سیاسەت و ستراتیژییە خۆی لە پڕۆسەی گۆڕینی ناوە غەیرە فارسییەکان، سەرکوتکردنی زمانەکانی کەمینە–نەتەوەییەکانی دیکە، گۆڕینی سیستەمی خوێندن و پەراوێزخستنی کەمینە–نەتەوەییەکانی دیکە لە وێژمانی سیاسی–نەتەوەیی ئێراندا. ڕووناکبیرانێک وەک محەممەدعەلی فرووغی، عەلیئەکبەری داوەر، ئەحمەد کەسرەوی و ...هتد. لەو بڕوایەدا بوون، کە تەنیا لەڕێگای ئاسیمیلاسیۆن و هەڵاواردنی زمان و ئایینەکانی دیکە، یەکگرتوویی نەتەوەیی مسۆگەر دەبێت. لە سەردەمی پەهڵەویی دووهەم و دەسەڵاتی محەممەد ڕەزاشا، ڕووناکبیرانی ئێرانی هەوڵیان دەدا تێگەیشتن لە شوناسی نەتەوەیی لەگەڵ شوناسی ئێتنیکی دابڕێنن و مێژووی ئێران وەک سەرچاوە بۆ تێگەیشتن لەم شوناسە نوێیە زەق بکەنەوە. ئێرانی باستان، دەورانی کورووش و داریووش وەک سەروەری مێژووی ئێرانیی پسا–ئیسلام بوو بە دینامیزمی تیۆریک و هاندەرانەی تایبەت بۆ دروستبوونی دەوڵەت–نەتەوە. لەپاڵ ئەم زەقکردنەوە مێژووییەدا، بەشێوەیەکی سیستماتیک هەوڵی سڕینەوەی مێژوو، ناسنامە، کولتوور و فەرهەنگی کەمە–نەتەوەییەکانی دیکە دەدرا. ئەم هۆکارانە بوونە هۆی ئەوەیکە کەمە–نەتەوەیی و کەمە–ئایینییەکانی دیکە خۆیان بە بەشێک لەم پێناسەیە نەزانن و لە هەر دەرفەتێک دژایەتی خۆیان نیشان بدەن. لەدەورانی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا، ئەم ڕەوت و پڕۆسەیە وەکوو ڕابردوو درێژەی هەبووە و تەنیا بە یەک جیاوازییەوە کە ئایدۆلۆژیی شوناسی نەتەوەیی لە ناسیۆنالیزمیی ئێرانی باستانگەراوە گۆڕدرا بۆ ناسیۆنالیزمیی شیعە. کۆماری ئیسلامیی ئێران بە ڕێبەرایەتی ئاغای ئایەتوڵڵا خۆمەینی لەسەرەتای دەسەڵاتدا بە بانگەوازی بۆ کۆمەڵگەی بەرابەر و عەداڵەتخواز حوکمڕانی خۆی دەست پێکرد، بەڵام هەر زوو شوناسی ڕەسمی وڵاتی لەسەر بنەمای ئایینی شیعەی دوازدە ئیمامی پێناسە کرد. ئایینی شیعە وەک ئایینی ڕەسمی وڵات لە قانوونی بنەڕەتی وڵاتدا دیاری کرا. ڕووناکبیرانی ئەم سەردەمە، بەپێچەوانەی ڕووناکبیرانی دەورانی پەهڵەوی، هەوڵیان دەدا لە جێگای ئیلهاموەرگرتن لە ڕابردووی گوتاری ئێرانیی باستان، شوناسی ئیسلامیی ئێرانییان بەرجەستە دەکردەوە. دیسانەوە خواستی کەمە–نەتەوەیی و کەمە–ئایینییەکان نەک تەنیا لەبەرچاو نەگیرا، بەڵکوو لە جاران زیاتر پەراوێز خرا. پڕۆسەی سازانی شوناسی دەوڵەت–نەتەوە لە ئێراندا لەڕاستیدا نەک تەنیا نەیتوانیوە کۆمەڵگەی ئێران یەکگرتوو بکات، بەڵکوو بۆتە هۆی دابڕانێکی قووڵ و زۆر لە کەمە–نەتەوەیی و کەمە ئایینییەکان قەد خۆیان بە بەشێک لەم شوناسە نەزانیوە و ئەم پڕۆسەیە نەک تەنیا کەمە–ئایینی و کەمە–نەتەوەییەکانی پەراوێز خست، بەڵکوو سیاسەتی هەڵاواردن، تواندنەوە و لەنێوبردنیشیان دەست پێکرد. بەدرێژایی مێژوویی مۆدێرنی ئێران، کەمە ئایینی و کەمە–نەتەوەییەکان لە پڕۆسەی نەتەوەسازیدا بەشدار نەکراون و زۆرجار وەک هەڕەشە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی سەیر کراون.

ئەنجام:

دەرەنجامەکانی ئەم سیاسەت و دیسکۆرسی هەویێتی وایکردوە کە ئێران قەد نەتوانێت ببێت بە خاوەنی شوناسێکی گشتگیر. لەجیاتی ئەوەی شوناسی ئێرانی ببێتە هۆی یەکیەتیی و یەکگرتوویی کۆمەڵگەی ئێرانی بەهەموو نەتەوە و ئایینەکانەوە، وەک کارتێکی سیاسی لەلایەن دەوڵەتەوە سوودی لێوەرگیراوە بۆ هەڵاواردن و لەناوبردنی کەمە–ئایینی و کەمە–نەتەوەییەکان. سیاسەتی تاکزمانی، تاک کولتووری، تاک ئایینی و یەک پەروەردەیی دەسەڵاتدارانیی ئێرانی بووە هۆی ئەوەی هەستی وڵاتپارێزی و ئێرانی بوون لەنێو کەمە–نەتەوەییەکان لاواز بکات. کێشەی دیکەی ئەم سیاسەتە ئەوە بووە، لەکاتێکدا لە زۆربەی وڵاتان، کاتی سەرهەڵدانی قەیرانی نێوخۆیی یان دەرەکی، شوناسی نەتەوەیی وەک ئامرازێکی یەکیەتیی بەخش چاوی لێکراوە، کەچی لە ئێراندا بەهۆی هەڵاواردنی زمانی، کولتووری، ئایینی و نەتەوەییەوە لایەنەکانی غەیرە–فارس، دەوڵەت بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ قەیرانە ناوخۆیی و دەرەکییەکان، نەیتوانیوە خەڵک مۆبیلیزە بکات. ئەم خەڵکە هەمیشە بەچاوی گومانەوە لە دەسەڵات و سیستەمی وڵاتیان ڕوانیوە، چونکە سیستەم نەک بۆ خۆشبژێوی ئەوان، بەڵکوو وەک ئامرازی سەرکوت سوودی لێوەرگیراوە. دیسکۆرسی نەتەوە–سازی لە ئێراندا لە دیدێکی ناسیۆنالیستی فارسی–شیعەی بەرچاوتەنگەوە، سەرچاوە دەگرێت و هەر چەشنە فرە ڕەهەندیی کولتووری، ئایینی، نەتەوەیی وەک هەڕەشە چاو لێدەکات.

بۆ دەربازبوون لەم قەیرانی شوناسە، ئێران پێویستی بە خوێندنەوەیەکی نوێ و پێداچوونەوەیەکی جیددییە بۆ شوناسی نەتەوەیی. ڕووناکبیران، دەسەڵاتداران و نۆخبەکانی ئێران دەبێت قەبووڵیان بێت، کە شوناسی وڵاتێکی فرە ڕەهەند لە بواری نەتەوەیی و ئایینییەوە، ناکرێت لەسەر بنەمای نەتەوە و ئایینێکی تایبەت بونیاد بنرێت. هەر شوناسێک گوزارشت لەم فرە ڕەهەندییەی وڵاتی ئێران نەکات، درەنگ یان زوو دەبێت چاوەڕوانی هەڵوەشانێکی جۆگرافی و سیاسی بێت. بۆ دووبارە بونیاتنانەوەی شوناسی نەتەوەیی، پێویستە سیاسەتی پەروەردەیی، کولتووری و کۆمەڵایەتی بگۆڕدرێت. دەبێت دان بەوەدا بنرێت کە ئێران وڵاتێکی فرەنەتەوە و فرەئایینە و هەموو ئەم پێکهاتانە لە کردەوەدا دەبێت لە داڕشتنەوەی شوناسی ئێرانی داهاتوودا بەشداربن. زمان، کولتوور و مێژووی نەتەوە و ئایینەکانی دیکە دەبێت لە واقیعدا ببنە بەشێک لە مێژوویی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئێران و لە قوتابخانەکان دەرس بدرێنەوە. ئێران بە مێژوویەکی دەوڵەمەند و شارستانییەتێکی گەورەوە ئەو پۆتانسیەلەی هەیە کە خۆی لە قەیرانی شوناس دەرباز بکات و خوێندنەوەیەکی دووبارە و سازانێکی نیشتمانی بۆ شوناسی ئێرانی دروستبکات، کە گوزارشت لە فرە ڕەهەندیی کولتووری، ئایینی، نەتەوەیی ئەم وڵاتە دەکات. بۆ ئەوەی هەموو ئێرانییەک خۆی بە ئێرانی بزانێت، دەبێت بتوانێت خۆی لەم شوناسە نوێیەدا ببینێتەوە. بە کورتی، بۆ گەیشتن بە ئێرانێکی لەو چەشنە پێویستە کۆتایی بە دیسکۆرسی "پان–ئێرانیزم" و ئاپارتایدی سیستماتیکی هەویەتی، زمانی و کولتووری دژی نەتەوە ژێردەستەکانی ئێران بهێندرێت.

***

سەرچاوەکان

– آبراهامیان، یرواند. (١٣٩٦). ایران بین دو انقلاب. ترجمه کاظم فیروزمند و دیگران. تهران: نشر نی

– اشرف، احمد. (١٣٨٤). "مفهوم هویت ملی ایران". نامه علوم اجتماع

– دوفر، اولیویه. (١٣٩٣). ایران و ایرانیان. ترجمه ناصر فکوهی. تهران: نشر ثالث

– قاسمی، محمدرضا. (١٣٩٨). تاریخ اجتماعی ایران معاصر. تهران: انتشارات کویر

Katouzian, Homa. (2009). The Persians: Ancient, Medieval, and Modern Iran. Yale University- Press.

Dabashi, Hamid. (2012). Shi'ism: A Religion of Protest. Harvard University Press-

Vali, Abbas. (2003). The Formation of Kurdish National Identity in Iran. I.B. Tauris-

Vali, Abbas (2014) Kurds and the State in Iran: The Making of Kurdish Identity (International- Library of Iranian Studies), I.B. Tauris

هەنگاوی شاخ و شۆڕش

شکۆی خوێنینی قوتابییەک لە حوجرەوە

شەهید فەقێ عەولا

برایم چووکەڵی

لە مێژووی خەبات و قوربانیدانی حیزبی دێموکراتدا زۆر ڕۆڵەی تێکۆشەر و شێلگیری ڕێگای ئازادی هەبوون کە لە دوو قۆناغی خەبات و دژی دوو ڕێژیمی سەرەڕۆی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامیدا وەستاونەوە و هیچ کۆسپ و لەمپەرێک نەیتوانیوە هەنگاویان پێ شل بکات. یەکێک لەو فیداکارانە شەهید عەبدوڵڵای محەممەدی ناسراو بە فەقێ عەولا لە ناوچەی ڕەبەتە.

عەبدوڵڵا محەممەدی ساڵی ١٣٢٩ی هەتاوی لە ئاوایی "نواوێ"ی ڕەبەت لە بنەماڵەیەکی نیشتمانپەروەری ئایینیدا چاوی بە ڕووی ژیاندا کردەوە. کاتێک تەمەنی گەیشتە ٧ساڵان بەهۆی ئەوەی لە نواوێ قوتابخانە نەبوو، ڕەوانەی حوجرەی فەقێیان کرا. پاش ماوەیەک مانەوە لە حوجرەی فەقێیاندا لە ئەدەبییاتی فارسی و عەرەبی شارەزایی پەیدا کرد و زوو بەو ئاکامە گەیشت کە ئایین هیچ ناتەبایییەکی لەگەڵ نەتەوەخوازی نیە.

فەقێ عەولا لە تەمەنی ١٧ ساڵیدا پێوەندیی بەحیزبی دێموکراتی کوردستانەوە گرت. ساڵی ١٣٤٦ کاتێک کادرە شۆڕشگێڕەکانی حیزب، دوڕگەی بەقەول مەندی پاشایەتییان شڵەژاندبوو ناوبراو پێوەندی بە خەباتگێڕانی دێموکراتەوە گرت و شەرەفی ئەندامەتی حیزبی وەرگرت. ئەوە سەرەتای دەستپێکردنی تێکۆشانی سیاسیی فەقێ عەولا بوو. ئەو وەک ئەندامیکی بەدیسیپلین کاری لەنێو فەقێیەکانی ناوچەی ڕەبەت و سەردەشتدا دەست پێ کرد و هەر لەو کاتەدا بۆ سەرکەوتنی خەباتی ساڵەکانی ١٣٤٦-١٣٤٧ ئەوەی لە توانایدا بوو کردی. ئەگەرچی سەرکوتکردنی ئەو خەباتە چەکدارییە کۆستێکی گەورە بۆ نەتەوەی کورد و حیزبی دیموکرات بوو ، بەڵام فەقێ عەولا دەستی لەسەر دەست دانەنا و، زۆر ئازایانە لە زۆر شوێنی ناوچەی ڕەبەت لە کۆڕ و کۆبوونەوەکاندا لە شیکردنەوەی سیاسەتی حیزب بەردەوام بوو، وخەڵکی بۆ بەردەوامی لەسەر ڕێبازی شەهیدان هان دەدا.

فەقێ عەولا لە خۆپیشاندانەکانی دژی ڕێژیمی پاشایەتی لە پێشەوەی خۆپیشاندەران بوو. ئەو تەمەنی ٢٧ ساڵان بوو کە ئاواتی گەورەی هاتە دی و لافاوی ئاگر و خوێن و بێزاریی کۆمەڵانی خەڵک لە شار و گوندەکان هاتە کوڵێن و چۆکی بە دامودەزگای ڕێژیمی پاشایەتیی پەهلەویدا دا. پاش ڕووخانی ڕێژیمی پاشایەتی و دەستپێکردنی تێکۆشانی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی کوردستان فەقێ عەولای محەممەدی وەک یەکەم کەسەکان پێوەندیی بە حیزبەوە گرت و بەڵێنی بە حیزب و نەتەوەکەی دا هەتا وەدیهێنانی ئامانجەکانی نەتەوەکەی ساتێک لە خەبات و تێکۆشان نەوەستێ.

فەقێ عەولا سەرەتا لە هێزی ١١ی شەهید موعینی دەستی بە تێکۆشان کرد و زۆر زوو لە ناوچەی ڕەبەت دەستی بە ڕێکخستنی خەڵک کردەوە و خەڵکێکی زۆر لە لاوانی ئەو ناوچەیەی لە دەوری ئاڵای پیرۆزی حیزبەکەی کۆ کردەوە. کاتێکیش ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هێرشی کردە سەر کوردستان و شەڕی بەسەر کورددا سەپاند، فەقێ عەولا زۆر ئازایانە بەگژ داگیرکەراندا چۆوە و شانبەشانی ناوچەکانی دیکە، کوردستانیان لە دوژمنان کردە گۆڕستان.

فەقێ عەولا لە ماوەیەکی کورتدا سەلماندی کە بڕوایەکی پتەوی بە ڕێبازەکەیەتی و لە شەڕ لەگەڵ دووژمناندا نیشانی دا چاونەترس و بوێرە. هەربۆیە زۆر زوو پلەکانی پێشمەرگایەتیی یەک لە دوای یەک بڕی و ساڵی ١٣٦٠ وەک فەرماندەری لکی مینەشەم دیاری کرا. ئەو لەو بەرپرسایەتییەدا زۆر شەڕی ئازایانەی لە ناوچەی ڕەبەت فەرماندەهی کرد، بەتایبەتی ساڵی ١٣٦١ کاتێک ڕێژیم هێرشی کردە سەر گوندی "خولیسان"، قارەمانانی لکی مینەشەم زۆر ئازایانە هێزی ڕێژیمیان تێک شکاند و بە دەیان کەسیان کوشت و دەیان چەکداری ڕێژیمیان بە دیل گرتن. عەمەلیاتە پەیتاپەیتاکانی لکی مینەشەم بوو بە هۆی ئەوەی دەفتەری سیاسیی حیزب بڕیار بدا لکی مینەشەم بکرێ بە هێز و قارەمانی وەک فەقێ عەولا بە فەرماندەری هێزی مینەشەم دیاری کرا. فەقێ عەولا کاتێک ئیبلاغی بەرپرسایەتیی فەرماندەریی هێزی وەرگرت زۆر جەسوورانە شانی دا بەر ئەو بەرپرسایەتییە و دەیان عەمەلیاتی قارەمانانەی لە ناوچەی سەردەشت و ڕەبەت بەڕێوە برد، چەندین موڵگەی بەسەر بەکرێگیراوانی ڕێژیمدا وێران کرد، دەیان کەمینی لەدژی هێزەکانی ڕێژیم دانایەوە و چەندین هێرشی تێکشکاند.

بەهاری ساڵی ١٣٦٣ دوژمنی سوێندخواردووی نەتەوەی کورد بە هێزیکی یەکجار زۆرەوە هێرشیان هێنایە سەر گوندی "چوالان" و دەوروبەری ئەو گوندە لە ناوچەی ڕەبەت. پێشمەرگەکانی دێموکرات ڕۆژی ١٥ی خاکەلێوە لە چەندین شەرگە بەرەنگاری لەشکری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بوونەوە. ڕۆژی هەوڵ و هیممەت و ئازایەتی بوو، ڕۆژی دیفاع لە شەرەف وک ەرامەتی نەتەوەکەمان بوو. لە ڕۆژی یەکەمی شەڕدا بۆ جارێکی دیکە سەلماندیان کە کوردستان سەنگەری دیفاع لە ئازادییە و بۆ دوژمن سەر نەوی ناکا. شەڕ لە چەندین بەرە بەتوندی بەردەوام بوو. فەقێ عەولای فەرماندە چاوەدێریی بەسەر شەرگەکاندا دەکرد، سەنگەراوسەنگەری دەکرد و بۆ ساتێک وەستانی نەبوو، و هیوا و ئۆمێد و ورەی بە هاوسەنگەرانی دەدا. لەو ٣ ڕۆژەدا پێشمەرگە فیداکارەکانی دێموکرات هەڵۆئاسا، دەرسێکی لەبیرنەکراویان بە هێزی دوژمن دا کە ئێستاش خەڵک وەک نموونەی قارەمانەتی بۆ ڕۆڵەکانیان دەگێڕنەوە. ڕۆژی ١٧ی خاکەلێوە بوو کە هاورێی فەرماندە فەقێ عەولا لە ئاکامی ئەو خۆڕاگری و بەربەرەکانییە کەم وێنەیەدا لەگەڵ ٦ هاوسەنگەری دیکەی بە ناوەکانی حوسێن شەمامی، محەممەد شێخەیی، عەلی شەریفزادە، عومەر ڕەحمانی، برایم ئەحمەدی و محەممەد گەرۆری چوونە نێو ڕیزی پڕ لە شانازیی کاروانی شەهیدان و لە سەنگەری دیفاع لە ماف و ئازادییەکانی نەتەوەکەیاندا سەریان دانا.

حیسام دەستپێش:

کۆماری ئیسلامی بە ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران دەڕوات

دیمانە: شەهرام سوبحانی

ئاماژە: ڕووداوەکانی دوای ٧ی ئۆکتۆبری ٢٠٢٣ کە بە هێرشی حەماس بۆ سەر ئیسرائیل دەستی پێکرد و لەسەر چارەنووسی حەماس، حیزبوڵڵا، حوسییەکانی یەمەن و وڵاتانی عێراق و سووریە کاریگەریی قووڵی داناوە، بەستێنی پێویست بۆ ئاڵوگۆڕی بەربڵاوتر و پێکهێنانی نەزمێکی نوێی ناوچەیی دروست کردوە. لە ئێستادا ئەم نەزمی نوێیە لەسەر بنەمای ئەسڵی کۆتاییهێنان بە "بەرەی مقاومەت" بە لاوازبوونی پڕاکسییەکانی کۆماری ئیسلامی و ڕووخانی ڕێژیمی بەشار ئەسەد لە سووریە چووەتە قۆناغێکی دیکەوە. پرسیار ئەوەیە دەرهاویشتەکانی ئاڵوگۆڕەکانی ئەم دواییانە لە سووریە دوای ڕووخانی بەشار ئەسەد لە سەر کۆماری ئیسلامیی لە دەرەوە و نێوخۆ چییە هەروەها دووڕەدیمەنی خەباتی گەلانی ئێران دژی کۆماری ئیسلامی لەژێر کاریگەریی ئەم گۆڕانکارییانە چۆم دەبێت؟ "کوردستان" بۆ تاوتوێی ئەم بابەتە لەگەڵ حیسام دەستپێش، چاودێری سیاسیی کورد وتووێژێکی پێکهێناوە:

کاک حیسام دەرهاویشتەکانی ئاڵوگۆڕەکانی ئەم دواییانە لە سووریە دوای ڕووخانی بەشار ئەسەد لە سەر پێکهاتەی کۆماری ئیسلامیی لە دەرەوە و نێوخۆ چییە؟

بۆ تێگەیشتن لە ئاڵوگۆڕەکانی ئەم دواییانەی سووریە و شوێندانەریی لەسەر نێوخۆ و دەرەوە دەتوانم لە سەر چوار ئاست ڕیزبەندیان بکەم.

یەکەم: پێکهاتەی ڕێژیمی ئێران لە ئاستی نێونەتەوەییدا خاوەن پشتیوانگەلێک وەکوو ڕووسیە بوو، ئەو پشتیوانە یەکێک لە هێزە گەورەکانی جیهان بووە یان هەیە و لە ئێستادا سەبارەت بە سووریە لەگەڵ کێشەیەکی لەڕادەبەدەر جیدی ڕووبەڕوو بووەتەوە و سووریە بۆ ئەو بووەتە شوێنێکی زۆر مەترسیدار و جێگای نیگەرانی. لە ئاستی ئورووپاشدا لەگەڵ ئۆکراین لە شەڕدایە و لە بواری ئابووریشەوە کێشەیەکی جیدیی یەخەی گرتوە، هەروەها لە بواری نیزامییەوە نەک هەر توانایی ناردنی هێزی بۆ وڵاتانی دیکە نییە بەڵکوو بۆ ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئۆکراین لە کۆرەی باکوور و وڵاتانی دیکەوە هێزی یارمەتیی هێناوە، لە لایەکی دیکەشەوە ڕووخانی ڕێژیمی بەشار ئەسەد لە سووریە هۆکاری لاوازیی یەکێکی دیکە لە پشتیوان و هاوپەیمانەکانی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران لە ئاستی نێونەتەوەییدا بوو. بۆیە لە ئاستی یەکەمدا ئەوەی لە سووریە ڕووی دا بۆ ڕێژیمی ئێران لە ئاستی نێونەتەوەییدا قەیرانێکی جیدیی بوو.

دووهەم: بابەتێک کە زۆر جێگای سەرنجە لە ئاستی ئەو ناوچەیەدا، ئەوەیە کە یەکێک لە دوژمنەکانی ڕێژیم، ئیسرائیلە کە دوای ئەوەی لە غەززە، لوبنان و لە هەمان کاتدا لە سووریە ڕووی دا و لە عێراقیشدا ڕەنگی داوەتەوە و خەریکە لە یەمەنیش پەرە دەگرێت، دەبێ بڵێین ئیسرائیل بووەتە هێزێکی هێژموونی لە ناوچەکە و هەوڵ دەدات خواست و ئامانج و ستراتێژییە باڵاکانی خۆی لە ناوچەکەدا بسەپێنێت. سرووشتییە ڕێژیمی ئیسلامی لە بواری دزەکردنەوە تووشی کێشە و گرفتێکی زۆر ببێتەوە و بووەتە هۆی ئەوەی لەگەڵ قەیرانێکی جیدی ڕووبەڕوو بێتەوە.

سێهەم: تورکیە کە وەکوو دوژمنێکی دیکەی ڕێژیم بۆ ماوەی چەندین ساڵ کەرەستەی ئابووری، نیزامی، ئەمنییەتی خۆی بۆ دژایەتیکردنی خەرج دەکرد لە ئێستادا تەنگی پێ هەڵچنیوە و ئەوەش بەو واتایە کە قووڵایی ستراتێژیی تورکیە لە بەرامبەر ڕێژیمی ئێران‌دایە و بە جۆرێک وەکوو بەربەستێک لە بەردەم ڕێژیمدا ڕاوەستاوە. لە ئاستی ناوچەکەشدا بە جۆرێک تووشی شکست و زیان بووە کە وڵاتانی عەرەبی کە هەتا پێش ڕووخانی ڕێژیمی سووریە، لوبنان و فەلەستین یان باشترە بڵێین پێش ٧ی ئۆکتۆبر بە کردەوە خۆیان لە ئاستێکی لاوازتر لە ڕێژیم دەبینی و ڕێژیم ئەوانی بە هاژەک دەکردە ئامانج و بە جۆرێک هەڕەشەی لێیان دەکرد کە گوایا ئەوان لە تیرڕەسی ئەواندان بەڵام لە ئێستادا ڕێژیم پێویستی بەوان هەیە و بە هەر شێوەیەک بووە دەبێت دڵیان بە دەست بێنێت هەتا بتوانێت لەگەڵیان بسازێت بەڵام لەم کاتەدا لە چوارچێوەی ناوچەکەدا تووشی گرفتێکی زۆر جیدی بووەتەوە. ئەو گرفتەی ڕێژیم لە ناوچەکە تووشی بووە لە ڕاستیدا کۆڵەکەی سەرەکیی قەیرانێکە بۆ ڕێژیم و بەرەی مقاومەتەکەی، ئەو بابەتە لەگەڵ بابەتی هاژەکیی کە دوو کۆڵەکەی سەرەکیی سیاسەتی دەرەوەی ڕێژیم لە ناوچەکەیە بە شێوەی کردەیی یەکیان یانی بەرەی مقاومەتی بە تەواوی لەنێو چووە و چیتر بەناو بەرەی مقاومەتێک لە ناوچەکەدا نییە. ڕێژیم بەرەی مقاومەتی وەکوو کەرەستەیەکی سیاسەتی دەرەوە لە ناوچەکە و تەنانەت لە ئاستی نێونەتەوەییشدا وەکوو گوشارێک بۆ چەنەلێدان، مانەوە و بەردەوامیی بەرژەوەندییەکانی خۆی کەڵکی لێ وەردەگرت. دەبینین لە چوارچێوەی ناوچەییدا، ڕێژیمی ئیسلامیی لە بنەڕەتدا ڕێژیمی ئیسلامیی سەردەمی ڕێژیمی ئەسەد نییە و لە ئێستادا وڵاتێکی شکستخواردووە کە لە نێو سنوورەکانی خۆیدا بیر لە خۆ پاراستن دەکاتەوە، بەڵام لە ئاستی نێوخۆیی پێش هەموو شتێک ئەوەی بۆ ڕێژیم لە چوارچێوەی نێوخۆییدا ڕووی داوە جێگای سەرنج و گرنگییەکی تایبەتە چونکە وێژمانی ڕێژیم لێک هەڵوەشایەوە، ئێمە نابێت لە بیرمان بچێت لێکهەڵوەشانەوەی پێکهاتەیەکی ئیدۆلۆژیک لە "وێژمان"ـەوە دەست پێدەکات لە بناخەی ڕەوایی بیرکردنەوەیەک کە لەودا سیستەمی سیاسی هەیە و ئەو ڕووداوە لە ئێستادا چوارچێوەی وێژمانی ڕێژیمی ئێرانی لەنێو بردووە و خامنەیی لە وتەکانی چەند ڕۆژی ڕابردوویدا هەوڵیدا بتوانێت بە جۆرێک نۆژەنی بکاتەوە و ورەیانی پێ بەرز بکاتەوە هەتا وایان تێبگەیەنێت کە هێشتا خاوەن وێژمانن و ئەو وێژمانەش هەنووکە دەتوانێت شوناسیان بۆ بگەڕێنێتەوە بەڵام دەبێ بڵێین ئاکامی ئەو لێک هەڵوەشانەوەی وێژمانە، تەنیا گرووپێک دەتوانێت کەڵکی لێوەربگرێت ئەویش ڕیفۆرمخوازەکانە کە وێژمانی وان هێز دەگرێت و بەو واتایە کە ئەوانەی لە سەر باوەڕی بوونی بەرەی مقاومەت و هەڵسوکەوتە نابەجێیەکانی ڕێژیم لە ناوچەکە و چوارچێوەی نێونەتەوەییدا بوون لە ئاکامدا ئەو هەلومەرجە دەتوانێت جۆرێک قورسایی هێز لە ڕێژیمدا دروست بکات و ڕەقیبی خۆیان بە جۆرێک سەرکوتە بکەن یان بە واتایەکی‌تر ڕەخنەیان لێ بگرن یانی ئەو گرووپە ئەگەر توانایی جووڵانەوەی ببێت وەکوو ئەو گرووپانەنکە دەتوانن تەنانەت وەکوو یەکیەتیی سۆڤییەت ڕۆڵی لێک هەڵوەشانی ڕێژیم دەگێڕێت.

چوارەم: ڕێژیم لە بواری ئابووری و پێکهاتەی خۆشبژێوییەوە زۆر زیاتر لە جاران شکستخواردووترە، ئەگەر پێشتر دەیتوانی لە ڕێگەی بەرەی مقاومەت و بابەتی ناوکییەوە و... چەنەلێدانێک بۆ کرانەوەی ڕۆچنەیەکی ئابووری بکاتەوە لە ئێستادا ئەو توانایەشی لێ وەرگیراوەتەوە و پتر لەوە بابەتی ناوکییە کە هەر ئەوەش بووەتە بەربەستی سەرەکیی کرانەوەی ڕۆچنەی ئابووری و یان بە شێوەی قەزافی بینێنە لاوە یان ئەوەیە دەبێتە شاخێک و بە سەر هەمووی پێکهاتەی ئابووریی و بژێوی ئەو ڕێژیمەدا دەڕووخێت بەگشتی دەمهەوێت بڵێم کە ئەوەی بۆ ڕێژیم لە دوای بەشار ئەسەد ڕوویداوە ڕوانگەی زۆری هەیە هەتا لێیەوە بڕوانی کە ئەو ڕوانگانە جۆرە قەیرانێکی بۆ ڕێژیم بە دواوە بوو کە ڕۆژ بە ڕۆژ قووڵتر و بەرفراوانتر دەبێت

هەندێک لە شرۆڤەکارانی سیاسی پێیان وایە دوای سووریە نۆرەی عێراقە. ڕای ئێوە لەو بوارەوە چییە؟

ئێمە ناتوانین بە واتا گشتییەکەی لە بارەی عێراقەوە قسە بکەین، چونکە عێراق لە بنەڕەتدا گرووپێکی شیعەن کە دەسەڵاتیان گرتووەتە دەست و لە ڕاستیدا لە دوو بەرەی سەرەکی پێکهاتوون. گرووپێک کە پێیان باشە ڕەوتی سیاسی لە عێراقدا ڕۆڵ بگێڕێت و عێراق ببێتە ڕۆڵگێڕێکی ئاسایی و لە بنەڕەتدا لایەنگری دەوڵەتی مەدەنین. گرووپی دووهەم کە لە میلیشیاکان پێکهاتووە و لە دەستوپێوەندییەکانی ڕێژیم و بەرەی مقاومەت و شوناسی شیعەی ویلایەتیی فەقێی ئێران بە ئەژمار دێن. بەڵام ئەوەی کە ڕوونە ئەوەیە لە عێراقدا ئەو گرووپەی لە ڕێژیمی ئێرانەوە نزیکە تووشی قەیران بووە. ئەو گرووپە لە دوو ڕێیانێکی دژواردایە و دەبێت هەڵبژێرێت کە ئایا وەکوو هێزێکی سیاسی لە چوارچێوەی دەوڵەتی عێراقدا چالاکی بکات، یان ئەوەی درێژەدەری هەمان ئیدۆلۆژیی نزیک لە تاران دەمێنێتەوە. نیشانەگەلێک هەن کە پێمان دەڵێن عێراقییەکان پاشەکشێیەکی زۆر جیدیان کردوە. یەکەمین و گرنگترین پاشەکشێی ئەوان ئەوە بوو کە نیانوێرا پشتیوانی لە ئەسەد بکەن تاکوو ڕێژیمی سووریە نەڕووخێت. نیشانەی دووهەم هەندێکیان ڕایانگەیاند کە چیتر لە دژی ئیسرائیل کارێک ناکەن و بە سەرنجدان لە هەلومەرجی هەنووکەیی، ئەگەر ڕەوتی سیاسی لە سووریە لە دۆخی نۆرماڵی خۆیدا جێگیر ببێت ئەوا ئەو گرووپانە ناچارن پاشەکشێ بکەن. ناچار دەبن پێوەندی و وەفادارییی خۆیان سەبارەت بە تاران وەلا بنێن و وەفادارییی خۆیان بۆ بەغدا بسەلمێنن بە واتایەکی دیکە سەرچاوەی وەفادارییان بەغدا بێت نەک تاران. ئەگەر ئەو ڕووداوە بەگشتی ڕوو بدات ئەوا ڕێژیم لە بنەڕەتدا پاڵپشتی و سەنگەرێکی بە ناو عێراق نامێنێت و لە ئێستادا ئەو دۆخەی لەم ماوە کورتەدا ڕوویدا شیعەکانی عێراق نەیانتوانی لە سووریەدا یارمەتی ڕێژیم بکەن و لە دروستکردنی ژانەسەر بۆ ئیسرائیل خۆ دەبوێرن، ئەوەش بەو واتایە ئەو پاشەکشێیەکی تەواوە و شوێندانەرییەکەی پێش ئەوەی لە بەغدا بەدی بکرێت لە تاران دەبینرێت.

بۆچی ڕێژیمی ئێران ئامادە نییە دان بە شکستی خۆی دابنێ؟

هیچ پێکهاتەیەکی ئیدۆلۆژیک، نادێموکراتیک و دیکتاتۆرییەت نییە کە دان بە شکستی خۆیدا بنێت. لە بنەڕەتدا قەبووڵی شکست بە واتای پێداچوونەوە بە تەواوی ئەو شتانەیە کە پێکهاتەیەکی سیاسی لە سەردەمی دەسەڵاتی خۆیدا هەیبووە و هەروەها خستنەڕووی شێوازێکی نوێ بۆ نۆژەنکردنەوە و چاکسازییە. بە بڕوای من ئەگەر ڕێژیمی ئیسلامی بچێتە نێو وەها هەلومەرج و دۆخێکەوە بەهۆی ئەوەی لە سەر بنەڕەتی وەهمێکی زەینی و ناڕاست بنیات نراوە، لەگەڵ کێشەیەکی زۆر ڕووبەڕوو دەبێتەوە. ئێمە هەتا ئەمڕۆ ئەوەمان بینیوە کە هیچکام لە بەرپرسانی باڵای ڕێژیم لە پێوەندی لەگەڵ ئەوەی لە سووریەدا ڕووی دا ئامادە نەبوونە ئەو شکستە قبووڵ بکەن، چونکە ڕاگەیاندنی شکست بە واتای هاتنە دەرەوەیە لە بەرەی مقاومەت لە دەزگای زەینی و وێژمان و ڕەفتاریی ڕێژیمی ئێران و هەروەها پێداچوونەوە بە بابەتی هاژەکی و ناوکیی ڕێژیمە، کە ئەو سێ ڕوانگە تەواوی شوناسی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێرانن و قبووڵی ئەو شکستە بە واتای وەلانانی ئەو شوناسەیە و وەلانانی ئەو شکستە سیستەم و پێکهاتەی ئەو ڕێژیمە تووشی قەیران دەکات، و هۆکاری ئەوەی هەتا ئێستا ئەو شکستەی قبووڵ نەکردوە، بۆ ئەوەیە لەگەڵ ئەو قەیرانە ڕووبەڕوو نەبنەوە. بۆچی؟ بۆ ئەوەی قبووڵی شکست لە پێش هەموو شتێک لەنێو سیستەمدا قەیران دەخوڵقێنێت و دواتر کۆمەڵگەیش دەگرێتەوە و ئەوەی هەتا ئێستا ڕێژیمی هێشتووەتەوە هەمان پێکهاتەی ئەمنییەتی، سیاسی و باوەڕەیە و ئەگەر شکست ڕابگەیەنن ئەو ناوەندە بەهێزە بە تەواوی دەپسێت و لێک هەڵدەوەشێتەوە، لە ڕاستیدا ئەوان لە ڕێگەیەکدان کە ئیمکانی گەڕانەوە یان بە قەوڵی ئەوان ڕاگەیاندنی شکستیان نییە، ئەوەی لە سووریە ڕووی دا شکستێکی زۆر بەرچاو و ڕوونە کە تەنیا خودی ڕێژیم ئینکاری دەکات.

دژبەرانی ڕێژیمی ئیسلامیی لە نێوخۆ و دەرەوەی وڵات لەمەڕ ئەم ئاڵوگۆڕیانەدا لە چ دۆخێکی کارتێکەریی و لێهاتووییدا بەسەر دەبەن؟

ڕاستییەکەی ئەوەیە کە دژبەرانی ڕێژیم هێشتا نەبوونەتە ئۆپۆزسیۆن "دژبەری ناوەندگەرا". ئەوان هێشتا دژبەرن و وەکوو چالاکانی سیاسی تەنیا خەریکی شرۆڤەکردنی دۆخی ڕێژیمن، نەک سازکردنی بەستێنی لێک هەڵوەشانەوە و ڕووخانی ئەو ڕێژیمە. بەو واتایەیە کە ئێمە هێشتا هێزێک نین کە ئاسۆیەکی دیاریکراومان سەبارەت بە پڕۆسەی گۆڕان لە ئێراندا ببێت. هەرچەند نابێ ئەوە لە بیر بکەین لە پەراوێزی دژبەرانی ڕێژیم ئێمە ئۆپۆزسیۆنێکی کوردستانی و بەلووچستانیمان هەیە کە خاوەنی مەرامنامە و ئاسۆیەکی دیاریکراون سەبارەت بە گۆڕان و ڕووخانی ڕێژیم. بەڵام بەداخەوە تێڕوانین بە نیسبەت گۆڕان لە ئێراندا هێشتا لە ژێر کارتێکەریی ناوەندگەراییدایە. هەر بەو هۆیەیە کە ڕێگەی گۆڕانی ڕێژیم لە ئێراندا بووەتە بەربەست و لەمپەرێک. لە لایەکی دیکەی ئاڵوگۆڕەکانی ناوچەکە، ڕاپەڕینی خەڵکە لە ئێران. ئاڵوگۆڕییەک وەکوو هێرشی ئیسرائیل و بڕیاری وڵاتانی ناوچەکە و ئەمریکا لە ڕاستای ڕووخانی ڕێژیمدا کردەیەکی گونجاوە و لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی هاواهەنگیی زیاتر. ڕاپەڕینی خەڵکیش لە ئاکامی دۆخی ئابووری، بژێوی و گوشارە سیاسییەکانەوە بوو و بەو قەناعەتەی گەیاندن کە نەمانی ڕێژیم داهاتوویەکی باشتری بە دواوەیە. بەگشتی سەرنجی من زیاتر لە سەر دۆخی نێوخۆیی ئێرانە کە دەتوانم بڵێم لێک هەڵوەشانەوە لەنێوخۆ یان ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران لە کۆتاییدا ڕێژیم لەنێو دەبات.

سپاس کاک حیسام بۆ بەشداریت لەو دیمانەیەد

ئێوەش ماندوو نەبن

کۆماری ئیسلامی و دووڕێیانی چارەنووس!

عومەر باڵەکی

دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران هەتا دەستپێکی ڕاپەڕینی "ژینا" چ لە نێوخۆی وڵات و چ لە دەرەوەی ئێران لە بیروڕای گشتیی خەڵک و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا وایان نیشان دەدا ڕێژیمەکەیان، نیزامێکی سەقامگیر و بەهێزە و ئەوەندەش بەهێزە کە کاریگەریان لەسەر هەموو ڕووداوەکانی ناوچەکە هەیە. هەروەها هیچ ئاڵوگۆڕێکی سیاسی و تەنانەت هاوپەیمانیی نێودەوڵەتی لە ناوچەکەدا بەبێ کۆماری ئیسلامی سەر ناگرێ و ئەگەر سەریشی گرتبا حەتمەن دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی لە ڕێگای هێزە نیابەتییەکانی خۆیەوە گرفتیان بۆ ئەو هاوپەیمانییە دروست دەکرد. بەڵام ڕاپەڕینی "ژینا"ڕوخساری ڕاستەقینەی هێز و توانا و پێگەی جەماوەریی ئەو نیزامەی هەم بۆ گەلانی ئێران و هەم بۆ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بەڕوونی دەرخست و ئەوە بووە هۆی لاوازبوونی پێگەی سیاسی و دیپلۆماسیی ئەو ڕێژیمە هەم لە نێوخۆی ئێران و هەم لەنێو کۆمەڵگەی جیهانیدا.

دەسەڵاتدارانی تاران لە دوای ڕاپەڕینی "ژینا" بەتەواوی دۆشداماو و بێدەسەڵات بوون لە چارەسەرکردنی قەیرانە نێوخۆیی و دەرەکییەکان کە لە ماوەی ٤٥ ساڵ دەسەڵاتدارەتیی خۆیاندا بۆ گەلانی ئێران و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی خولقاندبوویانن و دیتمان لە ڕاپەڕینی ژینادا ئاکامی ئەو قەیرانخولقێنییانە بە ڕووی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیدا تەقیەوە و بەتەواوی سیستمی سیاسی و ئیداریی ئەو ڕێژیمەی هێنا ژێر پرسیار. بۆیە دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ مانەوەی خۆیان و ڕێژیمەکەیان بێجگە لە سەرکوتی بێبەزەییانەی خۆپێشاندەرانی ناڕازیی سەرشەقام لە نێوخۆی ئێران، لە ئاستی ناوچەکەشدا لە هەوڵی ئەوەدا بوون قەیرانێکی وا بخوڵقێنن کە بەشێک لە دەوڵەتانی ناوچەکە تووشی شەڕ و ئاژاوە بکەن و بەو چەشنە هەڵ و دەرفەتێک بۆخۆیان بڕەخسێنن کە بتوانن بە سەر قەیرانەکانی دوای ڕاپەڕینی "ژینا"دا زاڵ ببن. بۆ ئەو مەبەستە لە ڕوانگەی گەڵاڵەداڕێژەرانی کۆماری ئیسلامییەوە باشترین سووژە کێشەی نێوان ئیسرائیل و فەلەستین بوو. بۆیە لە ڕێگای ڕێکخراوی "حەماس"ەوە پلانی هێرشکردن بۆ سەر ئیسرائیل یان لە ٧ی ئوکتوبری ٢٠٢٣دا داڕشت.

پلان و پیلانی ٧ی ئۆکتۆبەر بەو ستراتیژییە داڕێژرابوو کە سۆز و هەستی وڵاتانی عەرەبی ببزوێنن و دوای دژکردەوەی توندی ئیسرائیل، ئەوانیش بەدژی ئیسرائیل دژکردەوە لە خۆیان نیشان بدەن و بەو شێوەیە ناوچەکە تووشی شەڕ و ئاڵۆزییەکی بەربڵاو بکەن تا هەم قەیرانەکانی نێوخۆی ئێرانی پێ داپۆشن و هەم ڕێگری بکەن لە سەرگرتنی سوڵحی ئیبراهیم کە لە نێوان ئیسرائیل و کۆمەڵێک لە وڵاتانی عەرەبی ناوچەکەدا لە ئارادا بوو. لە هەمان کاتدا کردنەوەی بەرەیەکی شەڕ بۆ وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە قازانجی ڕووسیە لە ڕۆژهەڵاتی نێوڕاست بخولقێنن بۆ ئەوەی لە پاڵپشتی ئەو وڵاتانە بۆ ئۆکراین کەم بکەنەوە، ئەمەش بۆ ئەوەی دۆستە ستراتیژییەکەی -واتە ڕوسییە- دەستی ئاوەڵەتر بێ بۆ گوشارهێنانی زیاتر بۆ سەر وڵاتانی ڕۆژئاوایی و ئەمەش ببێتە کارتێک لە دەستی کۆماری ئیسلامی لە وتووێژەکانی لەگەڵ تروئیکای ئورووپادا، واتە هەوڵدان بۆ گۆڕینی هاوسەنگیی هێز لە ناوچەکەدا بە قازانجی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی و هاوپەیمانەکانی.

لەم هەلومەرجەدا دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی بۆ مانەوەی خۆیان تەنیا دوو ڕێگایان لە پێشە: یەکەم ڕێگا ئەوەیە، پێکهاتن لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە تایبەتی ئەمریکا و پاشەکشە و دەستهەڵگرتن لە هەموو کاروکردەوەی وەک هەناردەکردنی شۆڕش، وازهێنان لە دەستوەردان لە کاروباری وڵاتانی ناوچەکە، وازهێنان لە پشتیوانیی تیرۆر و کێبەرکێی چەک بەتایبەتی پێشەسازیی چەکی ناوکی و مووشەکی و ... . بەکورتی کۆماری ئیسلامی لە نەزمی جیهانیدا ببێتە تەیرێکی مەعقول. دووهەم ڕێگاش بەردەوامیی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی لەسەر درێژەدانی سیاسەت و ئاجێنداکانی پێشووی و ملنەدان بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوایی. لە هەر دوو ئەو حاڵەتدا ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ناتوانی ئەو هێژمۆنی و دەسەڵاتەی پێش ڕووداوەکانی ٧ی ئوکتۆبر لە ناوچەکەدا هەیبوو بەدەستی بێنێتەوە

بەڵام ڕەوتی ڕووداوەکان و پەرچەکرداری خێرا و توندی ئیسرائیل بەدژی ڕێکخراوی حەماس و پاڵپشتی بێ ئەملا و ئەولای وڵاتانی ڕۆژئاوایی لە حکوومەتی ئیسرائیل لەو شەڕە، بەتەواوی پلانی کۆماری ئیسلامیی تووشی شکان کرد و بە زیانی قەرەبوونەکراو بۆ دەسەڵاتدارانی تاران شکایەوە. چونکە لەو شەڕەدا هیچ کام لە وڵاتانی عەرەبی و ناوچەکە بە قازانجی ڕێکخراوی حەماس تێکەڵ بە شەڕەکە نەبوون و تەنانەت ئەوکاتەی سپای پاسدارانی کۆماری ئیسلامی ڕاستەوخۆ هێرشی مووشەکیی کردە سەر خاکی ئیسرائیل، بێجگە لە وڵاتانی هاوپەیمانی ئەمریکا هێندێک لە وڵاتانی عەرەبیی ناوچەکە یارمەتیی حکوومەتی ئیسرائیلیان دا لە تەقاندنەوەی مووشەک و درۆنەکانی کۆماری ئیسلامی. ئەوەش سەرەتای شکانی نیزامیی کۆماری ئیسلامی بوو لە ناوچەکەدا و دەستی حکوومەتی ئیسرائیلی زیاتر ئاوەڵا کرد بۆ لێدانی زیاتری هەموو ئەو هێز و ڕێکخراوانەی پاڵپشتی سیاسەتی کۆماری ئیسلامییان لە ناوچەکەدا دەکرد. لە ئاکامدا هەر دوو ڕێکخراوی حیزبوڵڵا و حەماس لە بواری نیزامییەوە بە چەشنێک لاواز بوون کە توانای دژ کردەوەی کاریگەریان لە بەرانبەر ئیسرائیلدا لەدەست دا و دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی گەیشتنە ئەو ئەنجامە کە لە مەیدانی کردەوەدا ناتوانن لەو شەڕەدا سەرکەوتن بەدەست بێنن. بە تایبەتی دوای ڕووخانی خێرای حکوومەتی "بەشار ئەسەد" لە سورییە و تەنانەت حکوومەتی ڕوسییە لەو شەڕەدا کە کۆماری ئیسلامی هەڵیگیرساندبوو چ لە بواری دیپلۆماسی و چ لە بواری نیزامییەوە بەئاشکرا یارمەتیی دەسەڵاتدارانی تارانیان نەدا.

ڕاستە لە ئێستادا کاربەدەستان و دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی بە هەموو توانایانەوە هەوڵ دەدن پاساو بۆ شکستهێنانی پرۆژەی هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامی و سیاسەتی دەستێوەردان لە کاروباری نێوخۆی وڵاتانی ناوچەکە بێنەوە. بەڵام شکەستەکە ئەوەندە قورس و دیارە هیچ پاساوێک هەڵناگرێ و ئەو هەرەسهێنانە لەناوچەکەدا ڕاستەوخۆ کاریگەریی کردۆتە سەر ورەی خەڵک لە نێوخۆی ئێران و ڕۆژانە بە دەیان پرسیاری هەمەچەشن لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و تەنانەت لە گۆڤار و ڕۆژنامە و و ماڵپەرە جوراوجۆرەکانی نێوخۆی ئێران بەرەوڕووی دەسەڵاتدارانی تاران دەکرێنەوە و ڕێژیم لە گشتییەتی خۆیدا دێننە ژێر پرسیار .چونکە لە لایەک لە ماوەی تەمەنی کۆماری ئیسلامیدا داهات و سامانی گەلانی ئێران چۆتە گیرفانی ئەو ڕێکخراوە و گرووپە نیابەتییانەی نیزام کە لە وڵاتانی ناوچەکەدا دروستی کردوون و بەکردەوە دەرکەوت کە ئەو هێزە نیابەتییانە لە کاتی تەنگانەدا نەیانتوانی ئەو هێزە گوشارە بن کە هاوسەنگیی هێز لە ناوچەکەدا لە بەرژەوەندی ڕێژیمی ئێران بگۆڕن.

لەلایەکی دیکەوە بێجگە لەوەی گەلانی ئێران لە بوارەکانی ئازادییە سیاسیی و کۆمەڵایەتییەکانەوە زیاتر لە جاران دەچەوسێندرێنەوە و سەرکوت دەکرین، بە هۆی ئابلۆقەی ئابووریی نێودەوڵەتی لە بارودۆخێکی نالەباری ژیاندا دەژین و ئەوانە هۆکاری گرینگن کە دەنگی ناڕەزایەتیی خەڵکی ئێران ڕۆژبەڕۆژ زیاتر و زیاتر بە دژی نیزامی کۆماری ئیسلامی بەرز بێتەوە. وەزعییەتی کۆماری ئیسلامی لە ئێستادا دەکرێ لەیەک ڕستەدا بەو شێوەیە وێنا بکەین کە ئەگەر پێش ڕووداوەکانی ٧ی ئوکتۆبر دەگوترا دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست حوکمی پێنج پێتەخت دەکەن، ئێستا لە ئیدارەدانی پێتەختی خۆشیاندا زەبوون و داماون.

لەو هەلومەرجەدا دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی بۆ مانەوەی خۆیان تەنیا دوو ڕێگایان لە پێشە: یەکەم ڕێگا ئەوەیە، پێکهاتن لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە تایبەتی ئەمریکا و پاشەکشە و دەستهەڵگرتن لە هەموو ئەو کاروکردەوانەی وەک هەناردەکردنی شۆڕشی ئیسلامی بۆ دەرەوەی سنوورەکانی ئێران، وازهێنان لە دەستوەردان لە کاروباری وڵاتانی ناوچەکە، وازهێنان لە پشتیوانیی تیرۆر، وازهێنان لە کێبەرکێی چەک بەتایبەتی پێشەسازیی چەکی ناوکی و مووشەکی، داننان بە مافی شارۆمەندیی خەڵک لە نێوخۆی ئێران بە پێوەرە جیهانییەکان و ... . بەکورتی کۆماری ئیسلامی لە نەزمی جیهانیدا ببێتە تەیرێکی مەعقول. دووهەم ڕێگاش بەردەوامیی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی لەسەر درێژەدانی سیاسەت و ئاجێنداکانی پێشووی و ملنەدان بۆ ڕێککەوتن لەگەڵ وڵاتانی ڕۆژئاوایی.

لە هەر دوو ئەو حاڵەتدا ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ناتوانی ئەو هێژمۆنی و دەسەڵاتەی پێش ڕووداوەکانی ٧ی ئوکتۆبر لە ناوچەکەدا هەیبوو بە دەستی بێنێتەوە. هەروەک دوای ڕووداوەکانی ڕاپەڕینی "ژینا" نەیتوانیوە بە سەر ئیرادەی خەڵکی وەزاڵەهاتووی ئێراندا زاڵ بێ و کۆمەڵگەی ئێران بگەڕێنیتەوە بۆ پێش ڕاپەڕینی "ژینا".

لە ئاکامدا دەتوانین بگەین بەو ئاکامە کە چارەنوسی ڕێژیمی ئێران لەسەر دوو ڕێیانێکدا قەراری گرتوە بە چەشنێک بە هەر کامیاندا بڕوا دەرنگ یا زوو حوکمی بە نەمامی خۆی داوە.

بێگومان کۆتایی هەموو دیکتاتۆرییەک داڕمان و هەرەسهێنان و تێداچوونە.

***

ویــــستگە

مانیفێستی تێکۆشان

ئاسۆ مینبەری

نکۆڵیی لێ ناکرێ کە کۆمەڵگەی کوردستان هەمیشە لە پێوەندی لەگەڵ پرسەکانی ژناندا هەستیار بووە و هەر ڕووداوێک پێوەندیی بە ژنانەوە بووبێت، زیاتر توانیویەتی ئەکتی کۆمەڵایەتی بە دوای خۆیدا بێنێت، نموونەی هەرە بەرچاوی ئەم پرسەش، ئەکتی کۆمەڵگەی کوردستان لە دوای دەسبەسەرکران و شەهیدکرانی ژینا ئەمینی لە تاران بوو.

ئەگەرچی هەندێک پەروەردەی نادروست کە سەرچاوەکەی ئەتوانرێ لە زۆر بابەت و پرسی جیاواز و لە پێوەندی لەگەڵ داگیرکراوبوونی کوردستاندا خوێندنەوەی بۆ بکرێ ژن و بە گشتی پرسەکانی پێوەندیدار بەم توێژەی خستوونەتە پەراوێزەوە، بەڵام بەم حاڵەشەوە لای خەڵکی کوردستان، ژن وەک بەشێکی گرینگ لەو کۆمەڵگەیە بایەخی تایبەتی خۆی هەبووە، هەر لە ناڕەزایەتیدەربڕینێکی بچووک لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە بگرە هەتا خۆپێشاندان و ناڕەزایەتی و دەرکردنی بەیاننامە و بە دەیان ئەکتی دیکە.

ژنی کورد ئەگەرچی لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە قەت پێناسەی ڕاستەقینەی خۆی وەرنەگرتوە و هەمیشە ستەمی چەند قاتی بەرانبەر کراوە، بەڵام قەتیش بێدەنگ و دەستەوەستان نەبووە و هاوکات خودی کۆمەڵگەی کوردستانیش لەم پێوەندییەدا و هاوهەنگاو لەگەڵ ژنان هەستیارتر بووە.

لەم ڕۆژانەدا کە سزای لەسێدارەدانی پەخشان عەزیزی لەلایەن دیوانی باڵای ڕێژیمەوە پشتڕاست کرایەوە، شەپۆلێک لە نیگەرانییەکان کۆمەڵگەی کوردستانی گرتەوە. بەوە جارێکی دیکە کۆماری ئیسلامی ژنی کردووەتە ئامانج و دەیهەوێ بە ئەستاندنی گیانی ژنێک، کۆمەڵگە چاوترسێن و ملکەچ بکات.

لە ڕاستیدا کۆماری ئیسلامی لەو ڕێژیمە لەرزۆکانەیە یادگەیەکی مێژوویی باشی نییە! ئەکتی کۆمەڵگەی زوو زوو لە بیر دەچێ یان ڕەنگە بیهەوێ بە خۆگێلکردن ئەمجارە ئاکامێکی دڵخواز وەربگرێ! کۆماری ئیسلامی لە هاتنەسەرکاریەوە تاکوو ئەمڕۆ هەمیشە لە بەرەی بەرانبەری خەڵکی کوردستاندا بووە و لە هەر بڕگەیەکی مێژوویدا بە جۆرێک دژایەتی و دوژمانیەتیی خۆی لەگەڵ خەڵکی کوردستان دەربڕیوە، بەڵام لە هەر قۆناغێکیشدا لەگەڵ دژکردەوەیک بەرەوڕوو بۆتەوە.

لە ڕۆژی ١٩ی بانەمەڕی ١٣٨٩ی هەتاویدا کە لە ژوورە تاریکەکانی چاڵەڕەشەکانی ڕێژیمدا، شیرین عەلەمهوولی و چوار بەندکراوی سیاسیی دیکە لە سێدارە دران، ڕێژیم قەت بیری نەدەکردەوە خەڵکی کوردستان بە مانگرتنێک بتوانن کۆڵەکەکانی لەرزۆک بکەن، بەڵام ئەمەی بینی و جارێکی دیکە بە کوشتنی کچە کوردێک لە پێتەختی بێدادیدا، هەڵەیەکی مێژوویی دیکەی کرد و خۆی خستەوە بەرانبەر خەڵکی کوردستانەوە! ڕووداوەکانی دوای مەرگی ژینا جیاوازییەکی گەورەیان لەگەڵ ڕووداوەکانی دوای لەسێدارەدانی شیرین عەلەمهوولی هەبوو. ژینا لە سەردەمێکدا گیانی لێ ئەستێندرا کە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان پردێکی زۆر بەهێزی پێوەندییەکان و تۆڕێکی بەهێزی گەیاندنی زانیارییەکانن، ئەمەش وای کرد کە هەموو جیهان بێنە سەر خەت و بە ئاشکرا پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ و بەتایبەت مافی ژنان بەدەستی کۆماری ئیسلامی ببینن. هەر ئەم بابەتە لە دۆسییەی پەخشان عەزیزیدا جێگای سەرنجە، هەبوونی سۆشیاڵ میدیا نەیهێشتوە پرسەکە شاراوە بمێنێتەوە و ئەکتی کۆمەڵایەتییشی بەخۆیدا هێناوە. دایکانی شەهیدانی شۆڕشی ژینا کە تەنیا تریبوونیان هەر ئەو سۆشیاڵ میدیایەیە، بە بڵاوکردنەوەی ڤیدیۆ دەنگی خۆیان خستووەتە پاڵ دەنگی پەخشان و بنەماڵەکەی، چالاکانی مەدەنی، سیاسی، مافی مرۆیی، لاوان، خوێندکاران، مامۆستایان و زانایانی ئایینی و هەموو چین و توێژەکان بە هەر بیروڕایەکی سیاسیی جیاوازیشەوە، بوونەتە دەنگی پەخشان و کۆماری ئیسلامییان خستووەتە ژێر گوشارەوە. سەرنجدانێکی دەقی بەیاننامەکان بەتایبەت ئەوانەی کە لەلایەن دایکانی شەهیدان و ژنانی چالاکوان لە سنە بڵاو کرایەوە خۆیان مانیفیستێکی تەواو لە خەبات و تێکۆشانی ژنانن.ژنان نەترسانە و بوێرانە هاتوونەتە مەیدانی خەبات دژ بە داگیرکەر و بوونەتە بزوێنەری کۆمەڵگەی کوردستان.

هەر ئەوەی کە ژنان لەبەردەم بینای پارێزگاریی سنە بەو هەموو ڕێوشوێنە ئەمنییەتییەوە کۆ دەبنەوە و سەرەڕای زاڵبوونی کەشی تەواو ئەمنییەتی بەسەر شاردا، بەیاننامەی خۆیان دەخوێننەوە و بە ڕوونی باس لە نەبوونی دادپەروەری دەکەن و پەخشان بە نوێنەری هیوا، ژیان و بەرخودان لە بەرانبەر مەرگ و بێهیوایی ناو دەبەن، نیشاندەری بێوێنەبوونی هێز و توانایی ژنانی کوردستانە کە خۆڕاگرانە لە بەرانبەر دەسەڵاتێکی تەیار بە هەموو ئامرازەکانی سەرکوت وەستاونەتەوە و لە هیچ هەڕەشە و تۆقاندنێک سڵ ناکەنەوە.

خوێندنەوە و تێگەیشتن لە ڕووداوەکانی پاش شەهیدبوونی ژینا ئەمینی، ڕێک لە بەیاننامە و ئەکتی ئەم ژنانەدا دەبینرێت، ژنان لە نێوخۆی کوردستان کە خۆیان لە چەقی خەباتەکەدا بوون، باشتر لە هەموو ئەو کەسانەی کە تەنیا بینەری ڕووداوەکان بوون لە ڕاستییەکانی بزووتنەوەکە تێگەیشتن و وانەیان لێ وەرگرت. ئەوان بە پێچەوانەی چاوەڕوانیی ڕێژیم کە چاوترسێنکردنی ژنان بوو، بەهێزتر هاتوونەتە مەیدان و ئێستا هەموو ئەکتێکیان ئەچێتە چوارچێوەی ئەکتی سیاسییەوە چونکە تەواویەتی خودی ئەو دەسەڵاتەیان کردووەتە ئامانج. دەسبەسەرکردن، سەپاندنی سزای بەندکران و توندتر لە هەموویان سەپاندنی سزای لەسێدارەدان نەیتوانیوە ژنان لە خواستەکانیان پاشگەز بکاتەوە و ئەمە لە وشە بە وشەی بەیاننامە و پەیامەکانیاندا دەبینرێت.

ژنانی کوردستان بوێرانە بەرگری لە ژنێک دەکەن کە لەگەڵ هەموو ئازارەکانی ئەوان ژیاوە و ڕێژیم بۆ ئەوەی دەنگی کپ بکات، سزای سێدارەی بەسەردا سەپاندوە. پەخشان عەزیزی، پەخشانی ئازارەکانی ژنانی کوردستانە کە بەندکران و سزادانیشی خۆی بووەتە هێمای یەکگرتوویی و ئەم یەکگرتووییە قەت نەک بە کۆماری ئیسلامی کە بە هیچ دەسەڵاتێکی دیکتاتۆرتر و تۆتالیتەرتر لە کۆماری ئیسلامیش لەنێو ناچێت.

درێژەی لاپەڕەی ٥

پلانی ١٠٠ ڕۆژەی ڕێکخراوی یەکگرتوو دژی ئێرانی ناوکی...

لە هێرشی ئامانجدار بەردەوام بە: فەرماندەکانی سوپای پاسداران، ئەندامانی بەوەجی سوپای قودس و وەزارەتی هەواڵگریی لە نێوخۆی ئێراندا بە ئامانج بگرە، ئەگەر کۆماری ئیسلامی زەرەر بە ئەمریکاییان بگەیەنێت. لە جانیوەری ٢٠٢٠ لە هێرشێکدا ژەنراڵ قاسم سلێمانی کوژرا کە لێدانێکی گورچوبڕ لە سوپای قودس بوو و تواناییەکان و پێکهاتەکەی بنکۆڵ کرد. بەڕێوەبەرایەتیی نوێ دەبێ هەروەها ڕوونی بکاتەوە کە ڕێبەریی حوسییەکان دەبێتە ئامانجی سەربازیی ڕەوا لە وەڵامی هەر هێرشێکی حووسییەکان بۆ سەر پاپۆڕە مەدەنی و سەربازییەکانی ئەمریکا

ئامرازەکانی سەرکوت لاواز بکە: لە ئەگەری سەرهەڵدانەوەی نارەزایەتی لە ئێران، دامەزراوەی سەرکوتکاری سوپای پاسداران، بە ئامرازی سایبەری و فیزیکی بە ئامانج بگرە، بێتوو بڕیار بدا توندوتیژانە خۆپیشاندەرانی ئێرانی سەرکوت بکات. ئەو هەنگاوانە دەتوانێ تواناییەکانی سوپای پاسداران لاواز بکات، ڕێژەی خوێنڕێژیی لە سەر شەقامەکانی ئێران کەم بکاتەوە و، پشتگیریی لە داوا دێموکراتیکەکانی خەڵکی ئێران بکات.

بەرنامەی وازهێنانی سەربازی: بەرنامەی ئامانجدار و گشتگیری وازهێنان داڕێژە کە ببێتە هۆی هاندانی مۆرە پلەبەرزەکانی ڕێژیم، لە نێویاندا ئەندامانی سوپای پاسداران، بەسیج و پێکهاتەکانی دیکەی پەیوەندیدار بە ئاسایشەوە، تا واز لە ڕێژیم بێنن.

ئابووری و کەشتیوانی

گەمارۆی دارایی: پێشترییەتی بدە بە بەربەرەکانی لەگەڵ سپی کردنەوەی دراو و دابین ردنی پشتگیریی دارایی بە هەڵوێستی فرە ڕەهەند کە ئابووری ئاشکرا و ئابووری ڕەش/شاراوەی کۆماری ئیسلامی بە ئامانج بگرێ. لە ئاستی نێودەوڵەتیدا وڵاتە یەکگرتووەکان دەبێ لەگەڵ هاوپەیمانان و هاوبەشەکانی، گەمارۆی بەهێز بە سەر دامەزراوە گرینگە دارایییەکانی کۆماری ئیسلامی، لە نێویاندا یەکە ڕووکەشییەکانی کە بە نێوی "خێر خوازیی" کار دەکەن و کەسانی پیوەندیدار بەوانەوە بسەپێنێ و جێبەجێیان بکات. بەڕێوەبەرایەتی نوێ هەروەها دەبێ دەست بە هەڵمەتی ئاشکرا بکات کە لەواندا خەڵات بۆ دانی زانیاریی یەکلاکەرەوە دیاری بکرێ تا ئەو ئێرانییانە، یان ئەو کەسانەی هاوکاریی کۆماری ئیسلامی دەکەن، هان بدا زانیارییەکان لەمەڕ گەندەڵیی ڕێژیم، سپی کردنەوەی دراو و چالاکیی تاوانکارانەی ڕێژیم ڕادەست بکەن.

داخستنی بانکەکانی ئێرانی: کار بۆ ناچارکردنی هاوپەیمانان و هاوبەشانی وڵاتە یەکگرتووەکان، بە تایبەت لە ئورووپا بکرێ تا ئەو بانکانەی لەوێ چالاکن داخرێن. بۆ وێنە، بانکی میللی، بانکی سێپە، بانکی سادرات و بانکی بازرگانیی ئورووپا-ئێران درێژە بە چالاکییەکانیان لە ئاڵمان دەدەن سەرەڕای پەیوەندییەکانیان بە تارانەوە. بە هەمان شێوە، چەند بانکی ئێرانی کە لە لایەن وڵاتە یەکگرتووەکانەوە گەمارۆیان بەسەردا سەپێنراوە، لقەکانیان لە بریتانیا، فەڕانسە و ئیتالیا، سەرانسەری خۆرهەڵاتی نێوەڕاست و ڕۆژهەڵاتی ئاسیا چالاکن. ئەوانە دەبێ هەموویان داخرێن.

بەربەرەکانی لەگەڵ گەندەڵی: دەوڵەتی وڵاتە یەکگرتووەکان، بە هاوکاریی هاوپەیمانان و هاوبەشەکانی هێزێکی بەرپەرچدانەوەی دەسەڵاتداران، بەکرێگیراو و ئۆلیگارکەکانی ئێرانی دروست بکات، کە هاوشێوەی ئەو هێزە بێ کە جەخت لەسەر ڕووسیە دەکات، تا بتوانێ سامانی کۆکراوە کە بە شێوەی نایاسایی لە خەڵکی ئێران دزراوە و ئۆلیگاریی ئێرانی و ئەندامانی بنەماڵەکانیان گواستوویانەتەوە بۆ وڵاتە یەکگرتووەکان و وڵاتانی هاوپەیمان و هاوەبەش، لە نێویاندا ئورووپا، دەستیان بەسەردا بگیرێت.

سندووقی دابین کردنی دارایی بۆ دێموکراتیزە کردن: بە هاوکاریی هاوپەیمانان و هاوبەشانەوە، کەڵک لە سامانە سڕکراوەکانی ئێران بۆ دروستکردنی سندووقی دێموکراتیزە کردن وەرگرن تا پشتگیریی دارایی دابین بکات، لەنێویاندا سندووقی مانگرتن، بۆ خەڵکی ئێران و پشتگیریی لە ئاواتە دێموکراتیکەکانیان. مودێلەکە دەبێ هاوشێوەی گواستنەوەی سامانی ڕوسیە بۆ ئۆکراین بێ. ئەوە دەبێ هەر جۆرە سامانێک بگرێتەوە کە پەیوەندیی بە ئۆلیگارکەکانی کۆماری ئیسلامییەوە هەیە کە دەوڵەتانی ڕۆژئاوایی بتوانن دەستی بەسەردا بگرن.

ڕاگەیاندنی ئاشکرا لەمەڕ خۆ لادان لە سەپاندنی گەمارۆکان سیاسەتی وڵاتە یەکگرتووەکان لەمەڕ جێبەجێ کردنی تەواوی گەمارۆکانی سەر نەوتی ئێران و کەم کردنەوەی فرۆشتنی نەوتی ئێرانی ڕابگەیەنە. بەڕێوەبەرایەتیی ترامپ دەبێ بە فەرمی بۆ چین، کڕیاری سەرەکی نەوتی ئێران، ڕوون بکاتەوە کە ئەو کڕینانە کاردانەوەی دەستبەجێ و بەهێزی لەسەر پەیوەندیی واشینگتۆن و بەیژینگ دەبێ.

جێبەجێ کردنی گەمارۆکان بەهێزتر بکە: پێشترییەتی بە جێبەجێکردنی گەمارۆ دەریاییەکان بە مەبەستی تێکدانی هەناردەکردنی نایاسایی نەوتی ئێران بدە. ئەوە جێبەجێکردنی بەهێزی یاسای گەمارۆی ئێران، یاسای بەربەرەکانی لەگەڵ بەرهەڵستکارانی ئەمریکا بە گەمارۆ و، یاسای ئازادیی ئێران و پێشگرتن بە بڵاوبوونەوەی تاوانی ناوکی، دەگرێتەوە. ئەو یاسایانە چوارچێوەی پێویست بۆ سزادانی ئەو لایەنانەی لە کەشتیوانیی، بیمە کردن، دابین کردنی دارایی یان شێوازی دیکەی ڕەخساندنی بوار بۆ گواستنەوەی نەوتی ئێران تێوەگلاون، دەستەبەر دەکات. جێبەجێ کردنی هەوڵەکان دەبێ جەخت لەسەر دۆزینەوە و بە ئامانج گرتنی ئەو پاپۆڕانە بکات کە خەریکی گواستنەوەی نەوتی ئێران یان گواستنەوە لە پاپۆڕێکەوە بۆ پاپۆڕیکی دیکە یان گواستنەوەی نەوتی ئێران بە تایبەت لە شوێنی خاوەن ڕیسکی زۆر وەک کەنداوی فارس و ڕۆژهەڵاتی ئاسیان، هاوکات کەڵک لەو یاسایانە بۆ سەپاندنی گەمارۆی زیاتر بە سەر ئەو لایەنانەدا کە لە خۆ لادان لە جێبەجێ کردنی گەمارۆکان دا چالاکن، وەرگیرێت.

دەرئەنجام

بە سەر یەکەوە، ئەو پێشنیارانە نەخشەڕێگایەکی یەکلاکەرەوە بۆ بەڕێوەبەرایەتیی نوێ پێک دێنن. بە جێبەجێکردنی خێرا وکاریگەری ئەوان، وڵاتە یەکگرتووەکان دەتوانێ بە شێوەی بەرچاو توانای کۆماری ئیسلامیی ئێران بۆ تێرۆر کەم بکاتەوە، پێش بە دەستڕۆیشتوویی ناسەقامگیرکەرانەکەی بگرێ و هێز و ئاسایشی ئەمریکایی بسەپێنێتەوە. مەودای نەخشەڕێگایەکە، چڕیی و هاوئاهەنگیی لە نێوان بەرەکانی دیپلۆماتیک، زانیاریی، سەربازیی و ئابوورییەکانەوە، دڵنیایی دروست دەکات کە ئێران ناچار بکرێ بە ڕێبەریی بەهێز و یەکلاکەرەوەی وڵاتە یەکگرتووەکان، بەرپرسیارەتی وەئەستۆ بگرێ.

[تێبینی: بۆ کورت کردنەوەی وتارەکە چەند خاڵی پەیوەندیدار بە کەشتیوانی، لایەنی دەریاوانی و کەنارەکان وەرنەگێڕاونەتەوە کە ڕەنگبێ بۆ خوێنەری کورد سەرنجڕاکێش نەبن. وەرگێڕ]

"موجتەبا" کلیل وشەی دوایین پیلانی دیکتاتۆر!

ئەلبورز ڕووبینتەن

جێنشینی لە ڕێژیمە دیکتاتورەکان بەردەوام جێگای شتومڕە، چونکە دەسەڵات بۆ کێ دەمێنێتەوە، دیکتاتۆری نوێ کێ دەبێ و چۆن دەبێ، بۆ بەردەوامیی دیکتاتوری و دەسەڵاتی تاقمی دیکتاتور و نزیکەکانی جێگای سەرنجە. بە تایبەتی کە دیکتاتۆر پیر و بەرەوڕووی هەزاران قەیرانی بێ چارەسەری بێ ئەو بابەتە دوو ئەوەندە گرینگ دەبێت. ئەو بابەتە ئەوەندە چارەنووسسازە کە لەنێو دەرفەت و مەترسی سنورێکی زۆر باریک هەیە و ئەوە ڕێژیم بە کام لادا دەکەوێ پێوەندیی بە چۆنیەتی و هاتن و بەردەوامی جێنشینەوە هەیە

بابەتی جێنشین لە کۆماری ئیسلامیدا هەر لە سەرەتادا دوای هاتنەسەرکاری خومەینی لەگەڵ خۆی زۆر باس و خواسی هێناوە و وەک یەک یارییەکانی تەختی دەسەڵاتدار بە سەدان کتێبی لە سەر دەنووسرێ، بە تایبەتی بۆ مەلا دەسەڵاتدۆست و گەندەڵ و جنایەتکارەکانی ئیسلامی، کە مەترسی دەکەوێتە سەر دەسەڵاتیان هیچ سنورێک بۆ پارێزگاری ئەو دەسەڵاتە نازانن. چارەنووسی گەورە مەلایانی وەک تاڵقانی و مونتەزیری و، نەهێشتنی ئەحمەدی کوڕی خۆمەینی و دانانی خامنەیی و مردنی بە گومانی یەک بە یەکی ئەوانی وەک جێنشینی ئەو ناویان دەهات، لایەنێکی دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامییە کە مشتومڕی زۆری لە سەر بووە.

لەنێو هەموو ئەو باسانەدا ناوی موجتەبای کوڕی خامنەیی لە کاتە هەستیارەکانی لانیکەم دوو دەیەی ڕابردوودا بەردەوام لە سەر زمانان بووە، بە جورێک کە لە دروشمی خۆپێشاندانەکانی دژی ڕابەری کۆماری ئیسلامی بەردەوام ناوی هاتوە. لە دوایین پەردەی ئەو باسانەدا بڵاوبوونەوەی هەواڵی دەست لە کارکێشانەوەی موجتەبا لە درس گوتنەوە لە حەوزەی قوم و هەروەها دیاریکردنی لە لایەن مەجلیسی خوبرگانە کە ئەرکی هەڵبژاردنی ڕێبەری داهاتووی هەیە. تەنانەت شێوازی درز کردن و بڵاوکردنەوەی ئەو هەواڵە بە جورێک بە زیرەکی دەکرێ بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکانی هەڵبسەنگێنن و تەنانەت باس دەکرێ کە دیاریکردنی تەواو بووە و تەنیا چۆنیەتیی ڕاگەیاندنەکەی جێگەی باسە.

بۆ ئەوەی باسی شرۆڤەی ئەو پیلانەی ڕێژیم بکەین پێویستە هەڵوێستەیەک لە سەر دۆخی ئێستای کۆماری ئیسلامی لە ئاستی جیاوازدا بکەین. لە ئاستی نێوخۆی کۆماری ئیسلامیدا بەرەوڕووی سەدان قەیرانە و سەرۆک کۆماری دیاریکراوی ڕێبەر ڕۆژانە باس لەوە دەکات کە ئەوان ناتوانن هیچ کام لەو قەیرانانە چارەسەر بکەن. یەکێک لەو سەدان قەیرانە دەکرێ نەبوونی وزەی پێویست بێ کە بە جورێک ژیانی خەڵکی بە تەواوی بەرەو فەلەجکردن بردوە و سەرۆککۆمار دەڵێ ناتوانین چارەسەری بکەین. دۆخی نێوخۆ بەرەو تەقینەوەیەکی دیکە دەڕوات کە بە ئەزموونی شۆڕشی ژن ژیان ئازادی دەوڵەمەندە و دەتوانێ مەترسییەکی جیدی بێ بۆ سەر دەسەڵاتی دیکتاتوری و کۆماری ئیسلامی زیاتر لە هەر کاتێکی دیکە هەیە.

لە ئاستی ناوچەدا ئیتر تەوەرێک بە ناوی مقاومەت نەماوە و ئەوەش دەستی ئێرانی ئەوەندە لاواز کردوە هیچ بەرگێکی جیا لە بەرگی ئەتومی بۆ دانوستاندن لەگەڵ ڕۆژئاوا پێ نەمابێت. ڕێژیم لە لایەک پێویستیی بە لابردنی گەمارۆکان هەیە بۆ ئەوەی هەناسەیەک هەڵکێشێ، لە لایەکی دیکە بەرگی شەڕ و ئاڵۆزیی ناوچەی لە دەستدا نەماوە و، بەرگی چەکی ئەتۆمیش ئەگەر لە ڕێگەی گوشارەکانی ترامپ لە دەستی دەربهێنرێ، ئەوەش بە پاشەکشە بۆ ڕێژیم دادەنرێت. ڕێژیمە دیکتاتورەکانیش یەکەمین هەنگاوی پاشەکشە بە نەمانی خۆیان دەزانن، بۆیە کۆماری ئیسلامی خۆی لە هەموو لایەکەوە لە ژێر گوشاردا دەبینێ و بە دوای ئەوەیە خۆی لەو قەیرانە دەرباز بکات

یەکێک لە گرینگترین ڕێگەچارانەی بەردەم کۆماری ئیسلامی، ڕێککەوتن لە گەڵ ڕۆژئاوا و ترامپە. کۆماری ئیسلامی کە بەو ڕێگەچارەیە زۆر ڕازییە، چونکە تەنیا ڕێگە چارەیەتی بۆ هیوای چارەسەری ئەو هەموو قەیرانە و بۆ ترامپی بازرگانیش بە سەرکەوتن دادەنرێ، بەڵام لاواز بوونی کۆماری ئیسلامی لە هەموو ئاستەکان وایکردوە کە ئەو ڕێککەوتنە بە هەمان شێوە بۆ ترامپ سەرکەوتن بۆ خامنەی و نێوخۆش شکستێکی گەورە نیشان بدرێ کە ئەگەری تەقینەوەی خەڵکی لێبکەوێتەوە. بۆیە ڕێژیم بە دوای ئەوەیە ڕێککەوتن بکرێ، بەڵام بە پاشەکشە بۆ دەسەڵاتی حاکم نیشان نەدرێ. لێرەشدا فاکتەری موجەتەبا گرینگی دەنوێنێ، چونکە دەتوانێ بە ڕێککەوتن هەناسەیەک بۆ ڕێژیم دابین بکات و بەو شێوەیە لە سەر حوکم بمێنێتەوە و پشتیوانی ڕووسیەی هەبێ کە نەڕووخێ و ڕووسیە تووشی شکستێکی دیکەی وەک سووریە نەبێ، بۆ ترامپیش سەرکەوتنە کە دەڵێ بە ێ شەڕ کۆماری ئیسلامیم لغاو کردوە. بۆ موجەتەبا و ڕێژیمیش ئەو بابەتە بە پاشکشە دانەندرێ و بەڵکوو ڕوویەکی نوێی ئەو ڕێژیمە نیشان دەدرێت کە هیوایەکی درۆیین بۆ چارەسەری قەیرانەکان لە نێوخۆ دروست دەکات، بە تایبەتی کە هەر لە ئێستاوە دەزگای پڕۆپاگەندەی ڕێژیم هەوڵ دەدەن بڵێن موجتەبا بن سەلمانێکی دیکەیە و دەست دەکا بە ڕیفورم، هەروەها گرەنتیش دەدرێ بە ئەوروپا کە پەنابەری زیاتر ناچێ و گرێبەستە بازرگانییەکان بەردەوام دەبن و لە شەڕ لە گەڵ ڕووسیەدا وزە بۆ ئەوروپاش دابین دەکرێ، واتە هەموو داواکانی ئەوروپیەکانیش هەر ئەوانەن ئەگەر جێبەجێ بن.

ئەو سناریۆیە سەرفی نەزەر لە سەرکەوتنەکەی ئەگەری جێبەجێ بوونی هەیە، چونکە هەموو پڕوپاگەندەی ڕێژیم لە ڕاستای ئەو بابەتەدا دەچێتە پێش، و بەو سناریۆیە کە هەموو لایەک خۆیان سەرکەوتوو دەبینن، تەنیا گەلانی بندەستی ئێران نەبێ کە بە درێژبوونەوەی تەمەنی کۆماری ئیسلامی تووشی هەزاران نەهامەتی دیکە دەبنەوە

مێژووی سووریە دەڵێ دوای مردنی حافز ئەسەد لە ناکاو دەرفەت بۆ بەشار دروست بوو کە پزیشکی گەنجی چاو کە لە لەندەن خوێندنی تەواو کردبوو، وەک ڕزگاریدەری سوریە نیشان بدرێت بۆ ئەوەی دوای سیاسەتی توندی مستی ئاسنینی حافز ئەسەد هەندێک ڕێفورم بکرێت. بەڵام بینیمان بەشار ڕووی حافزی باوکی بە جینایەتەکانی سپی کرد. بەشاری پزیشکی چاو کە هیچ ئەزموونی دەسەڵاتی نەبوو، تەنانەت تا مردنی براکەی کەس هەر باسی هاتنە سەرحوکمی نەدەکرد ئاوا ستەمکار دەرچوو، ئەی موجتەبا کە دەستی لە هەموو سەرکوت و جینایەتەکانی ڕێژیمدا هەیە چۆن ستەمکارێک دەردەچێ پێویستی بە شرۆڤەیەکی زیاتر نیە، بە تایبەتی کە موجتەبا لە مێژە خۆی بۆ ئەرکە ئامادە کردوە.

سەبارەت بە کۆچی دوکتور هێرش قادری

دوکتور هێرش (زەکەریا) قادری خەڵکی شاری پاوە و لە توێژەرە ناوبەدەر و ناسراوەکانی کوردستان لە وڵاتی ئاڵمان، بەهۆی ڕووداوی هاتوچۆ لە تەمەنی ٤٢ساڵیدا کۆچی دوایی کرد.

هێرش قادری کوڕی شێخ عومەر قادری لە ڕێکەوتی ٣١ی ڕەزبەری ١٣٦١ لەنێو بنەماڵەی ناوداری شێخانی تەریقەتی قادرییەی نەجاڕ لە دایک بوو. دوکتور هێرش بڕوانامەی کارناسیی باڵای لە زانکۆی عەلامەی تەباتەبایی تاران و هەروەها بڕوانامەی دوکتۆرای لە بواری زانستە سیاسییەکان لە زانکۆی "علووم تەحقیقات"ی تاران وەرگرت و دواتر وەکوو مامۆستا لە زانکۆی ئازادی کرماشان دامەزرا. ئەو لە زانکۆی ئازادی کرماشاندا بەهۆی دژایەتیکردن لەگەڵ تۆمارکردنی ناوی لە نێو ئەساتیدی بەسیجدا و دژایەتیی عەقڵیەتیی ئێرانی و سیستەمی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، لە مامۆستایەتی دوور خرایەوە و لەو زانکۆیە دەرکرا. دواتر لەسەر نووسینی وتاری داعشیزم و ناسیۆنالیزمی قوڕەیشی لە گۆڤاری "زرێبار" کەوتە ژێر گوشاری ناوەندە ئەمنییەتییەکانی ڕێژیمەوە و بەو هۆیەوە بە ناچاری پەڕیوەی باشووری کوردستان دەبێت و دواتر ڕوو لە وڵاتی ئاڵمان کرد.

دوکتور هێرش دوو کتێبی بە ناوەکانی "عقل سیاسی ایرانی و هویت خواهی کوردها" و "صورت معقول و شورشیان نامعقول" نووسیوە. کتێبی "عقل سیاسی ایرانی و هویت خواهی کوردها" بە یارمەتی ناوەندی لیکۆڵینەوە و ستراتیژیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران چاپ و بڵاو کرایەوە. هەروەها چەندین وتاری بە ناوەکانی "از رشید یاسمی گورانی تا گردآورندگان شاهنامه گورانی"، "اپوزسیون و ذات نخبگان و روشنفکران"، "تمامیت ارضی"، "الهیات سیاسی زرتشت و تقابل‌های دوگانه آن"، "پیوند اسلام و عصبیت و (ناسیونالیسم) عربی"، "قلعەی کوردستان"، و "سه آفت عقل معاصر کوردی" و ... نووسیوە.

دوکتور هێرش قادری دوستێکی نزیک و خەمخۆری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بوو و لە زۆر بواردا هاوکار و یارمەتیدەر بووە.

ناوەندی ڕاگەیاندنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەم بۆنەوە سەرەخۆشی لە بنەماڵە و خزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات و خۆی بە هاوبەشی خەمیان دەزانێت.

بۆ میرزای ئەدەبی کوردی فەتاح ئەمیری

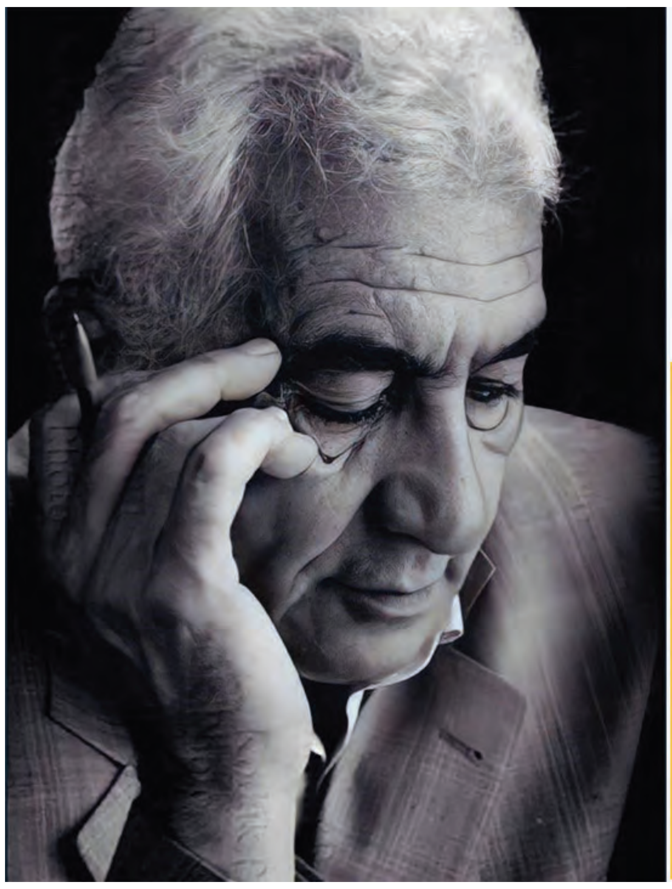

یەعقووب ڕەوا

ستاندال ڕۆماننوسی بەنێوبانگی فەرەنسی دەڵێ ڕۆمان وەکوو ئاوێنەکەیە لەسەر ئارەبانەیەک کە ڕێگایەک دەپێوێ. لەو ڕێگایەدا جار شینیی ئاسمان و جاریش قووڕوچڵپاوی سەر ڕێگە دەنوێنێتەوە! بەو واتایە ڕۆمان ئاوێنەی بالانوێنی کۆمەڵگەیە کە لەسەر باڵی خەیاڵی ڕۆماننوس سوارە و جوانی و کرێتیی جیهان-ژینیی نووسەر دەنوێنێتەوە. ڕۆمانی مۆدێرن نەک حەقایەت و گێڕانەوەی ژیانی پاشا و بەگ و شازادان بەڵکو ڕیوایەت و وەگۆتنی ئەو مرۆڤانەیە ناویان لە هیچ شوێنی هیچ کتێبەکدا نەهاتوە و ڕەنج و خۆشی و هەست و نەستییان بۆ هەمیشە لە سووچی تاریکی مێژووودا هاڕدراوە. قارەمانی ڕۆمان دەتوانێ شوانەوێڵەیەک بێ کە چەندین لاپەڕەی لەسەر گێڕاونەوەی خەون و خەیاڵ بە سەرەشوان بوون بێ! کەسانێک کە لە پەراوێزی مێژووودا ونن!

ژانری ڕۆمان لە ئەدەبی کوردییدا هێشتا ساوایە و خەریکی دارە دارەیە. بەتایبەتیش لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە زمان کوردی، زمانی فەرمی نیە و لە گۆشە و کەناران و لەژێر هەژموونی زمانی داگیرکەری فارسیدا هەناسە هەڵدەکێشێ. لە وەها دۆخێکدا فەتاح ئەمیری و خامەکەی ڕچەیەک دەشکێنێ بە ئەستووریی بەفری کەوانگرتووی زۆر لەمێژ هاوین نەدیتوو! ئەمیری نە یەکەمین ڕۆماننوسی کوردە و نە "هاوارە بەرە" یەکەم ڕۆمانی کوردی. بەڵام یەکەمین ڕۆمانی چاپکراوی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە بە فراوانی چاپ و بڵاو کرایەوە و کاریگەری بەربەرینی دوای خۆی ساز کرد، بەرهەمی خامەی ئەمیرییە. "هاوارە بەرە" بەر لەوەی خۆی وەکوو ڕۆمانێکی بەهێز نیشان بدا، فاکتێکە بۆ بەهێزیی زمانی کوردی. ئەو زمانەی شووینیستە فارسەکان لەژێر چەتری ئاکادێمیسییەن پێیان وایە تەنیا بەرهەمی "بەنەخوێنێ" دەئافرێنێ و تەنیا لە پەراوێزی فارسییدا دەتوانێ بژی. فەتاح ئەمیری بەڵام ئەو گەفەی تێکفرماند و ئەو سەروەرییەی بۆ زمانی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان گەڕاندەوە.

گەشەی زمانی کاتێک ڕوو دەدا کە خۆی زمان ڕۆڵی خۆی لە گۆڕانکارییە بنەرەتییەکانی جڤاکیدا ببینێ و لە قۆناغی تێپەڕیندا حزووری ئەکتیڤی هەبێ. لە تێپەرین لە قۆناغی فئودالیزم بۆ قۆناغی پاش ئەودا واتا شارنشینی و گۆڕانی دەست و پەیوەندی تازەی ئابووری و بنیادنانەوە چینایەتی کوردستان، زمان وەکوو ئۆرگانیزمێکی چالاک حزوری لاوەکی هەبوو. قۆناغی مۆدێرنیزاسیونی ئێرانی زمانی کوردی خستە پەراوێز و دەستی لە مەکتەب و ئیدارە و دیوان بڕی. بۆیە زمانی کوردی نەیدەتوانی خۆی لە بەڕۆژبوونەوەی کۆمەڵگەدا بژێنێتەوە و زمانی چینە خوێندەوارەکان ئیدی ئەو کوردییە ئۆرگانیکە نییە کە بەپێی دیالێکتیکی زمانی دەبا خولقابا. بەڵکوو زمانێکی بێسەروبەرەیە کە خۆی ئاخێوەر هەست دەکا بێهێز و لاوازە و لە بەرانبەر زمانی سەردەست کڵۆڵە.

ئەمیری لە "هاوارە بەرە"دا دەگەڵ ئەو ئاڵنگارانە ڕووبەڕوویە. یەکەم کەسانێک کە زمانی کوردی تەنیا لە ڕوویەکی کولتورییەوە سەیر دەکەن و پێیان وایە توانای ڕووبەڕوو بوونەوەی زمانی فارسی بە تایبەتی لە ژانرێکی قورس و ئاڵۆزی وەکوو ڕۆماندا نییە. دووهەم زمانێک کە قۆناغی فیودالیزمی تێنەپەراندبوو و نەببووە زمانی تازە شارییەکانی کوردستان. زۆرینەی وشە و کۆدەکانی ون کرابوون، یان نەیانتوانیبوو گۆڕانی سروشتی زمانی بۆ حزوور لە قۆناغی تازەی ژیانی کوردیدا، ئەزموون بکەن. لەنگەری بەهێزی کاری ئەمیری ڕێک ئەو خاڵە بوو. ڕۆچوون بە مێشک و هزری پێرسۆناژەکاندا و کۆلینەوەی کەلێن و قوژبنی زەینیان و گەمەی زمانی و کاتیی بە کوردی!

ئەمیری لە "میرزا"دا بە بڕوابەخۆبوونەکی زیاترەوە خامەکەی هەڵدەسووڕێنێ و ڕۆمانێکی تەواو عەیار دەخولقێنێ. کاریگەریی ئەو دوو ڕۆمانە زۆر کورتتر لەوەی چاوەڕوان دەکرا دەرکەوتن. ڕۆماننوسانی لاو و تازەقەڵەم بوێریی ئەوەیان پەیدا کرد دەست بۆ قەڵەم بەرن و دەق بخولقێنن و زمانی کوردی "شاریزە" بکەن و ساڵانی دواتر شەپۆلی دامەزرانی ئەنجومەنە ئەدبییە کوردییەکان و چاپەمەنی کوردی بەدواوە بوو. هەرچەند ڕەوتی گەشەی ئەدەبی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بێگومان لە دوای دامەزرانی "سروە" و "چاپەمەنیی سەلاحەدین ئەیوبی" دەستی پێ کردبوو، بەڵام ڕەوتی دەقنوسی غەیرە شێعری دوای "هاوارە بەرە" خێرایی و دەولەمەندییەکی زۆر بەرچاوی بەخۆوە بینی.

ڕۆڵان بارت ڕەخنەگری نێوبەدەرەوی ئەدەبی فەرەنسیی دەڵێ، دەبێ دەق جیا لە نووسەر بخوێندرێتەوە و بەو پێیەش ڕاڤە بکرێت. ئەمە ئەو واتایەی هەیە کە خوێنەر خۆی لە خولقاندنی مانا و وێنای دەقدا بەشدارە. فەتاح ئەمیری بەڵام دەڵێ دەق جیا لە جیهان-ژینیی نووسەر نییە، نووسەر یەکسەر خۆی دە دەقی خۆیدا دووپاتە دەکاتەوە. لە ڕواڵەتدا ئەو دوو بۆچوونە دژبەرن بەڵام لە ڕاستیدا یەک ئاراستەن. بۆ تەفسیری دەقی "هاوارە بەرە" نیشانەناسی و هێرمۆنیتیک پێویستە. کاراکتێرەکان و پێرسۆناژەکان ستریوتیپی سەردەمی فیودالیزمی کوردستانن. د. قاسملوو لە "کوردستان و کورد"دا ئاماژە بەوە دەکا کە هەتا کۆتاییەکانی دەیەی پەنجای زایینیی سەدەی پێشوو ڕێژەی گوندنشین و شارنشینی کوردستان بە نیسبەی هەشتا و پێنج بۆ پازدەیە و دەست و پەیوەندی زاڵی ئابووری، فیودالیزمە. فیودالیزمی زاڵ بەسەر کوردستاندا جگەی لەوەی خۆی سیستەمێکی زۆرداری چینایەتی بوو، درێـژە و کلکەی سیستەمی داگیرکەری کوردستان بوو. بەو واتایەی خۆشی لە خزمەت چەوساندنەوەی بزاڤی ڕزگاریخوازی کوردستاندا دەوری دەبینی و زۆرینەی دەربەگ و ئاغاکان دەستییان دەگەڵ حکومەتی ناوەندی تێکەڵ بوو.

"میرزا" خوێندەوارە، ڕووناکبیرە و خەمخۆری میللەتی خۆیەتی و لە هەمان کاتدا شۆڕشگێڕێکی ڕاساوە لە هەمبەری زۆرداری و داگیرکاری. میرزا خوێندەوارێکی شارییە کە بەئاگا بۆتەوە، ڕوون بۆتە و نوێنەرایەتیی وشیاریی نەتەوەیی دەکا. لەو ڕوویەوە "میرزا" تەنیا یەک کەس نییە بەڵکوو ڕوحی وشیاربوو و شۆڕشگێڕی نەتەوەیەکی بندەستە. نزیکترین کەسایەتی لە کارێکتری میرزا لە ژیانی فەتاحی ئەمیری وەکو نووسەری ڕۆمان، مهەندیس سمایلی شەریفزادەیە. بەڵام نە لە سەردەمی پەهلەویی باوک، بەڵکوو لە سەردەمی پەهلەوی کوڕدا. وێدەچێ لەبەر دۆخی سەپاوی خۆسانسوریدا ئەمیری سەردەمەکەی گۆڕیبێ. گەرچی کوردستان هەتا شۆڕشی شۆڕشگێڕانی دەیەی شەست چ گۆڕانکارییەکی ئەوەتۆ بەخۆوە نەدیبوو. "میرزا" نوێنەری هەموو ئەو حەز و خولیاکانی شۆڕشگێڕێکی نەتەوەیین و "زیندەخەو"ی ئازادی و سەربەستی دەبینن و ئەوینی زەمینی و ئینسانیان دە سینگدایە. لەو ڕوویەوە ڕۆمانەکانی فەتاح ئەمیری لەخانەی ئەدەبی بەرگری و دەرەوەستدا دەگونجێ.

لە کۆتاییدا ئەمیری حەقایەتخوانی گەلێکی مەزلوومە کە ئیرادەی خۆی لێ زەوت کراوە و زمان و خۆشی لە پەراوێزی مێژودا دەژین.

تێبینی: ئەو دەقە نەک خوێندنەوەیەکی ڕەخنەگرانەی قووڵ و شایانی فەتاحی ئەمیری، بەڵکوو ئەزمونی هاوبەشی خوێنەرێک و بەرهەمەکانی ئافرێنەری "میرزا"یە.

لاوێکی خەڵکی کۆیە لە خۆشەویستیی دوکتور قاسملوودا کتێبێکی شێعری چاپ و بڵاو کردەوە

کتێبی "ئەشق و نیشتمان" لە نووسینی بەدرخان چەتۆ حەسەن ناسراو بە بەدرخان کۆیی، شاعیری تـازەلاوی خەڵکی شاری کۆیە لە باشووری کوردستان، لە خۆشەویستیی دوکتور قاسملوو، حیزبی دێموکرات و خەباتی ڕەوای گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان چاپ و بڵاو کرایەوە.

بەدرخان کۆیی شاعیری نیشتمانپەروەر و حیزبدۆست لەمەڕ نووسین و چاپکردنی کتێبی "ئەشق و نیشتمان" لە لێدوانێکدا بۆ "کوردستان"، وتی: "زام و ئێشی نێشتمانم وای لێ کردم هەوڵ بدەم بە شێعر کەمێک باس لە زامەکانی گەل و نیشتمانەکەم بکەم".

ناوبراو لە درێژەی لێدوانەکەیدا ئاماژەی بەوە کرد: "ویستم لە ڕێگەی شێعرەوە خزمەتێک بە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بکەم کە لە ئێستادا زوڵم و ستەمێکی زۆریان دەرحەق دەکرێت و بە شێعرەکانم پشتگیری لە خەڵکی ستەملێکراوی ڕۆژهەڵات بکەم و قەڵغانێک بم بۆ پێشمەرگەکانی ئەو پارچەیەی نیشتمان".

"ئەشق و نیشتمان" یەکەم کتێبی بەدرخان کۆییە و ٧٠ شێعری لە خۆ گرتوە.. بەدرخان چەتۆ حەسەن ناسراو بە بەدرخان کۆیی خەڵکی شاری کۆیەی باشووری کوردستانە و تەمەنی ١٩ ساڵە.

دارسمە
دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

"دوو" و "دوازدە"ی ڕێبەندان تەنیا نۆ ڕۆژیان نێوانە؟

"دوو" و "دوازدە"ی ڕێبەندان لە سەدەی ڕابردووی مێژووی ئوممەت و میللەت و خەڵک و نەتەوە و گەلانی ئێران و وڵاتانی دراوسێ و هەموو موسوڵمانان و کوردانی دراوسێی ئێراندا بوونەتە دوو ڕۆژی مێژوویی و بە کوێریی چاوی کوێری دوژمنانی ئوممەت و میللەت و خەڵک و نەتەوە و گەلانی ئێران بەردەوام ناویان دەمێنێتەوە.

مێژوونووسانی نێوخۆیی و دەرەکی و چاودێرانی نێونەتەوەیی و نێودەوڵەتیش زۆریان لەسەر ئەم دوو بۆنەیە نووسیوە. ئەو ئوممەتە "هەمیشە دەر سەحنەیە"ی لەم دواییانەدا لە فەلەستین و لوبنان و سووریە و ئەم عێراقەی دراوسێمانەوە بە بەشێک لە هەمان ئوممەتی هەمیشە دەرسەحنە بوون، ئێستا لە دوورەوە بەرەو نێوخۆی ئێران خەریکن لە هەندێک شوێن بە خێرایی و لە هەندێکیش بە نەرمی و وردەوردە خەریکی چۆڵکردنی ئەم سەحنە بەرینەن. لەبیرتان نەچێت ئەوەی چۆڵ دەکرێت "پانتایی" ئەو شوێنانەیە ئوممەت بە تەمابوو بۆ هەمیشە لێی بمێنێتەوە و بە هیچ شێوەیەک مەبەستی نووسەر شاری "سەحنە"ی پارێزگای کرماشانی خۆرهەڵاتی کوردستان نییە و ئەم شارە هەر وەک سەحنەی کوردانی یارسان لە شوێنی خۆی دەمێنێتەوە.

دیارە چۆڵکردنی سەحنەی "مەیدان"یش لە لایەن ئوممەتی ڕاکردوو لە سەحنە، وەک لە ماوەی چەند مانگی ڕابردوودا دیتمان بە شلی و توندی و بە خێرایی و نەرمی بەڕێوە دەچوو. بە تایبەت دوای ڕووخانی حکومەتی سیکۆلاری ئیسلامپەسەندی ئەسەدەکان لە سووریە ڕەوتی ڕاکردنی ئوممەت لە سەحنە خێراتر بوو. بەڵام کاتێک گەیشتە نێوخۆی ئێران و پاش سەپاندنی ئاگربەست لە لایەن حەماسەوە بەسەر ئیسرائیل و ئەمریکادا، هاوکێشەکە گۆڕانی بەسەر داهات. ڕۆژی هەینیی ٢٩ی بەفرانبار واتە دوو ڕۆژ پێش "دووی ڕێبەندان"، ئەوەندە ئوممەتەی لە شارە گەورەکانی ئێران بە هەناسەبڕکێوە لە سەحنەدا ماون، دوای کوژرانی ڕەئیسی و هەنیە و سینوار و حەسەن نەسروڵڵا و زیاتر لە نزیکەی ٥٠ هەزار فەلەستینی و لوبنانی، سەپاندنی ئاگربەست لە لایەن فەلەستینیانەوەیان کردە جێژن.

لەم دێڕانەی سەرووتردا، بە ناچاری چەند جارێک باسی وشەی نەرممان کرد و گوتمان بەشێک لە ئوممەت بە نەرمی پاشەکشەیان کرد. ئەم وشەی "نەرمە" پێویستیی بە لێوردبوونەوەی زیاتر هەیە و سەرەڕای ئەوەی وشەی "نەرم" بۆ زۆر شتی نەرمی خۆش و ناخۆش کەڵکی لێوەردەگیرێت، بەڵام وشەی تێکەڵاوی دیکەی وەک "نەرمش"یشی لێ دروست دەبێت. بۆ وێنە دەکرێت ئاماژە بە "نەرمشی" بەیانیان و "نەرمشی قارەمانانە" بکەین. دیارە ئەوانەی کەمێک بایەخ بە تەندروستیی خۆیان دەدەن، بەیانیان نەرمش دەکەن و هەموومان دەزانین نەرمشی بەیانیان چییە، بەڵام "نەرمشی قارەمانانە" دەستەواژەیەکە لە لایەن میرزا عەلی خامنەیی و ڕێبەری ئوممەتی سەحنە چۆڵکەرەوە دانراوە و جۆرە نەرمییەکە بۆ کشانەوە لەو سەحنەیەی هەندێک کەس بە خێرایی و بە نەرمی لێی دەکشێنەوە. ئەم نەرمشە قارەمانانەیە بۆ خەڵکی نێو کۆزیلەکەی بەجێماو لە ئوممەتی لە سەحنە ڕاکردوو پاساوێکی بەجێیە. ئەگەر وایە با بەردەوام بێت نەرمشی قارەمانانە.

بەڵام قسەی خۆمان بێت، کێشە لە نێوان دوو سبەی و ١٢ ڕۆژی دیکەدایە. دوو سبەی و ١٢ ڕۆژی دیکە یانی "دوو" و "دوازدەی ڕێبەندان" وەک لە سەرەوە باسمان کرد بۆ هەمیشە لە مێژووی ئێران و ناوچە و تەنانەت جیهانیشدا دەناسرێتەوە. دووی ڕێبەندان ئەو ڕۆژەیە لەم مەهابادەی دوای هەمان ڕۆژەوە بووەتە وێردی سەر زمانی هەموو کوردانی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوین و ئەوڵاتریش. ڕۆژێکە تێیدا ئاڵای کوردستان بۆ یەکەم جار بە ئازادی هەڵدرا. ئەم ئاڵایە پارچە پەڕۆ چوارڕەنگەکەی نا، بەڵکوو دارەکەی زۆر ڕەق و بە گرێیە و نەیارانی کوردان بە تایبەت لە ئێران، عێراق، تورکیا و سووریە تووشی ژان و برین دەکات، بەڵام دوای سەرهەڵدانی تەکنۆلۆژیای نوێ و لە سەردەمی ئینتەرنێت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان وردە وردە ئاڵاکە بێ داریش دەشەکێتەوە و ئەمەش هەم بۆ گەلی کورد و هەم بۆ نەیاران هەواڵێکی خۆشە، چونکە لەلایەک ئەم دارە ئازاردەرە نامێنێت و لە لایەکی دیکەوە لایەنگرانی ئاڵا بە داکوتانی دارەکەیەوە زۆر ماندوو نابن و وەک دەشبینین ئەم ئاڵایە دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان بەردەوام و زۆر زۆر زیاتر لەو کاتە دەشەکێتەوە و نەیارانیش جگە لەوانەی ئێران، لە بەرانبەر ئاڵای بێ داردا خەریکی نواندنی "نەرمشی قارەمانانە"ن. بەم جۆرە ئێران لە جیات شۆڕشی ئیسلامی نەرمشی قارمانانەی هەناردەی دەرەوە کردوە.

دیارە هەموومان جیاوازیی نێوان "دوو" و "دوازدەی" ڕێبەندان دەزانین و ئەگەر هەر هیچی لێ تێنەگەین، ئەوەندە دەزانین لە ئەژماردندا ٢ زۆر لە پێش ١٢دایە و لە ٢ڕا هەتا دەگەینە ١٢ پێویستە ٩ دەنکی دیکە بژمێرین. سەبارەت بە ٢ی ڕێبەندان گوتمان ئەم ئاڵایە لەوکاتەوە بە شێوەی ڕەسمی بە بەشداریی جەماوەری خەڵک لە مەهاباد هەڵدرا و ئێستاش لە نێو جەماوەرێکی هەزاران ئەوەندەی جەماوەری ئەوکاتدا دەشەکێتەوە و گوتیشمان هەوڵدان بۆ "تاس‌وڵووس" کردنی داری ئاڵا و لە شێوازی گونجاودا شەکانەوەی ئاڵای بێ دار بەشێکی بەرچاوی کێشەی شەکانەوەی ئاڵای کوردستانی چارەسەر کردوە. بەڵام بۆ ١٢ی ڕێبەندان دەبێت بڵێین ١٢ هەتا ٢٢ی ڕێبەندان بۆ دانشتوانی ئێران بە کوردستانیان و ئەوانی دیکەوە بە "دەیەی فەجر" بە مانای "دەیەی سەرلە بەیانی" دەستی پێکردووە.

ئەم سەرهەڵدانی "ئوممەتی دەر سەحنە"یەش لەوێوە دەستی پێکرد و ئێستا خەریکە دەیەی بەیانی ئێوارەی بەسەر داهاتووە و بەرەو تاریکان دەڕوات و گومانی تێدا نییە تاریکانیش بەیانییەکی دیکە و دەستپێکردنی ڕۆژێکی نوێی بە دواوەیە. دیارە ئاڵا دەتوانێت لە ڕۆژان و ساڵانی بەردەوامدا بە ڕۆژ و بە شەو بشەکێتەوە، بەڵام بەیانیی هەر ڕۆژێک سەر لەنوێ دەست پێ دەکاتەوە. ئێستا لەگەڵ ئوممەتی ڕاکردوو لە سەحنە یەک دەنگ هاوار دەکەین خۆزگە ئەم ناوەمان بۆ ڕۆژی ١٢ی نیوەی یەکەمی مانگی ڕێبەندان هەڵنەبژاردبا و کوردانیش بە خۆ هەڵفشاندێکی تایبەتەوە نەیانگوتبا "ڕێبەندان گەرچی ڕێگەبەندانی/ گلێنەی چاوی گەلی کوردانی."

KURDISTAN
Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan
NO:887 19 Januray 2025

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:
www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com
ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

یەکەمین خەڵاتی ئەدەبیی ”کاڵ“ لە سنە

ڕێورەسمی یەکەمین خەڵاتی ئەدەبیی کاڵ لە پێشوازیی گەرمی کۆمەڵگەی ئەدەبیی کوردستان لە سینەما بەهمەنی شاری سنەدا بەڕێوە چوو. لەو فستیڤاڵەدا کە ڕۆژی چوارشەممە، ٢٦ی بەفرانبار بەڕێوە چوو، خەڵاتی سەرکەوتووانی بواری شێعر، کورتە چیرۆک و ڕۆمان پێشکێش بە براوەکانی ئەم ژانرە ئەدەبییانە کرا.

بەیان عەزیزی، نووسەر، توێژەری و بەڕێوەبەری کافە کتێبی کاڵ لە ڕێورەسمی کردنەوەی فستیڤاڵەکەدا ڕایگەیاند ئەگەرچی خەڵاتی ئەدەبیی کاڵ لایەنی ماددیی نییە، بەڵام بواری بۆ ناساندنی بەهرە و ئیستعدادە ئەدەبییەکان خۆش کردوە و یارمەتیدەری چاپ و بڵاوبوونەوەی بەرهەمی شاعیران و نووسەران دەبێت. ناوبراو تیشکی خستە سەر ئەوەی لە دوای ڕاگەیاندنی بانگەوازی بەڕێوەچوونی ئەم فستیڤاڵە ئەدەبییە سەرجەم ٣١١ دەق لە بوارە جۆراوجۆرەکانی پێشبڕکێی فستیڤاڵەکە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەشەکانی دیکەی کوردستانەوە گەیشتبوونە دەستی بەڕێوەبەرانی فستیڤاڵەکە، کە لێژنەکانی هەڵسەنگاندن دواتر ١٧٣ دەق و کتێبیان وەک باشترینەکان بۆ بەشی پێشبڕکێ دەستنیشان کردن.

عەتا نەهایی، نووسەر و ڕۆماننووسی ناوداری کورد پێوەندیدار بە بەڕێوەچوونی ئەم فستیڤاڵە ڕایگەیاند خەڵاتێکی ئەدەبیی سەربەخۆی وەک «کاڵ» لە پێویستییەکانی ئێستای کۆمەڵگەی ئەدەبیی کوردستان بوو، جیا لەوەش بایەخێکی دیکەی ئەم فستیڤاڵە ئەوە هاندانی نەوەی نوێی قەڵەمبەدەستانی کورد بوو کە بەرهەمەکانیان ڕەنگڕێژ بە خەم و کەڵکەڵەکانی کۆمەڵگەی خۆیان کردوە.

پێش ڕاگەیاندنی براوەکانی فستیڤاڵەکە پانێلێکی پسپۆڕیی زمان و ئەدەبیی کوردی بە بەشداریی مامۆستایانی دیاری ئەم بوارە بەڕێوە چوو. هەروەها ڕەزا عەلیپوور، جەماڵ محەممەدی، محەممەد ڕەحیمیان، عەلی ئۆلفەتی، کامبیز کەریمی، عەلی ئەشرافی لەسەر ڕەهەندە جۆراوجۆرەکانی ئەدەبی پەروەردەیی کوردی وتاریان پێشکێش کرد.

دوایین بەشی ئەم فستیڤاڵە ڕاگەیاندنی ناوی سەرکەتووانی بەشداربووی بواری شێعر، کورتەچیرۆک و ڕۆمان لە فستیڤاڵەکە بوو.

ناوی براوەی باشترینەکانی بواری شێعر:

نەزەند بەگیخانی، بەشدار سامی، قادر نیازی، سۆران محەممەدسوورە، گوڵاڵە دروودیان، یونس حوسێنی، ئازاد یونسی، ڕاهوز کامران، کەریم خزری، ئیبراهیم فەرەجی، نەشمیل بەرزنجی، سومەیە جەلال، کاروان حاجی، شەریف مورادی، ئیرەج عیبادی، سروشت نەوزاد، مەهتاب ڕەشیدیان، ئیحسان نەجەفی، محەمەد جەواد جەلیلیان، سومەیە فەلاحی، مێهرداد زیبایی، نەسرین باوندپوور، ئامینە (ژوان) ڕەحیمی، ئەحسەن ڕەشیدی.

ناوی براوەی باشترینەکانی بواری چیرۆک:

ماپەرە ئیبراهیمی، نیشتمان قادریان، ڕەسووڵ سەفەریانی، چنوور سەعیدی، لەیلا نوورانی، هەڵۆ فەریق، جێگر بەختیار

ناوی براوەی باشترینەکانی بواری ڕۆمان:

مازیار نەزەربەیگی، ئیدریس بەردنووس، سۆران کوردپوور، چیا پەرویزپوور، ئەسعەد زۆهرابی، سینا خەلیلی، سارا سادقزادە، ئارام مئەممەد، فەهەل موحسین، قاسم پیرۆ، کامران چاکەر.

سیمین چایچی لە سنە ماڵەکەی کردە ناوەندێکی هونەری و کولتووری

سیمین چایچی، شاعیر، نووسەر و چالاکی کولتووری و کۆمەڵایەتی لە سنە ماڵێکی کولتووری-هونەریی کردۆتەوە بۆ پێشوازی لە خەڵک و گەشتیاران و بەڕێوەچوونی کۆڕ و کۆبوونەوەی ئەدەبی و هونەری لە ماڵەکەیدا. ئەو خاتوونە شاعیر و نووسەرە خانوویەکی کۆنی لە گەڕەکی قەتارچییانی نێو شاری سنە لە باوکی بۆ بە میرات ماوەتەوە و لە جێگەی ئەوەی تێکی بدات، کردوویەتیە ماڵێکی کولتووری و هونەری. ماڵەکە خواردنگەی خواردنە کوردییەکان و کۆفی شۆپ و شوێنی مانەوەشی هەیە بۆ گەشتیاران، و ڕێورەسمی وەکو پەردەلادان لەسەر کتێب، کۆڕی ئەدەبی و ڕێورەسمی جیاوازی کۆمەڵایەتیی تێدا بەڕێوەدەچێت.

چایچی دەڵێت، «پێم خۆش بوو ئێرە شوێنێک بێت کە خەڵک بە ئاسانی بتوانن دابنیشن و پێکەوە قسە بکەن و ئاڵوگۆڕی فکری بکەن؛ نەک تەنیا لە شاری سنە، بەڵکو ئەوانەش کە لە دەرەوەی ئێرەن، ئەوانەش کە هاتووچۆی شاری سنە دەکەن، تەنانەت ئەو میوانانە کە وەکو گەشتیار دێن.» ناوبراو دەڵێ شوێنەکە زیاتر شوێنێکی هونەری و فەرهەنگییە، بەڵام لەبەر ئەوەی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنە فەرهەنگی و ئەدەبییەکانیشی تێدا دەکرێت و هەندێک لە نووسەران و ئەدیبان لەوێ لەسەر کتێبەکان گفتوگۆ دەکەن و هونەرمەندانی وێنەکێش دەچنە ئەوێ، بۆیە خواردن و خواردنەوەشی تێدایە، خاتوو سیمین دەڵێت، «بە هەموو لایەکیشم گوتوە کە ئێرە ماڵی خۆتانە.»

سیمین چایچی ساڵی ١٣٣١ لە گەڕەکی قەتارچییانی شاری سنە لە دایک بووە. لە شانزدە ساڵیدا دەستی بە شیعر وتن کردوە. لەنێوان ساڵەکانی ١٣٧٩ هەتا تا ١٣٨٢ بەرپرسی ئەنجومەنی ئەدەبیی شاری سنە بووە. سیمین چایچی بەرپرسی کۆمیتەی ژنانی کورد لە ڕێکخراوەی جیهانیی پێنووس و دامەزرێنەری کەمپەین بۆ ڕزگار کردنی ئەو کەسانە بووە کە سزای سێدارەیان بەسەردا سەپاوە.

قومار (کۆمەڵە شێعری گۆرانی)، بەیانی باش (کۆمەڵە شیعری گۆرانی)، تیتیل و بیبیل، جووجەڵە زەردە و نوقڵ و نەوات چەند بەرهەمێکی چاپکراوی خاتوو سیمین چایچین.

بەر لە ماڵاوایی

نەریتی (گاڤارەوەکووڵ) یان (داڵگەوەهار) لە فەرهەنگی کوردانی یارساندا

سارۆ خوسرەوی

لە دێرزەمانەوە ئەفسانە و ئوستوورە، لەگەڵ دنیابینیی مرۆڤەکان و لە فەرهەنگە جیاوازەکاندا لە پەیوەندیدا بووە و ڕەگ و ڕیشەیان لە باوەڕ و فەلسەفەی قووڵی کۆمەڵگەدا داکوتاوە. لەگەڵ تێپەڕینی ڕۆژگار، مرۆڤی سەردەم بۆ تێگەیشتن لە ژیار و شارستانییەتی خۆی، پەنای بردوە بۆ ئوستوورە و ئەفسانەکان.

ئوستوورەی (گاڤارەوەکووڵ، یان داڵگەوەهار) گەلێک ساڵە لە دەڤەری کرماشان و بە تایبەت لە فەرهەنگ و ئەدەبیاتی باوەڕیی کۆمەڵگەی یارساندا باو بووە و نەوە لەدوای نەوە تا ڕۆژگاری ئەمرۆ ڕێوایەت کراوە و ساڵانە بەم بۆنەیەوە جەژن و ڕێورەسمی تایبەت بەڕێوە دەچێت. ڕێورەسمی گاڤارەوەکووڵ، هەموو ساڵێک لە دەستپێکی مانگی ڕێبەندان و لە بەرەبەری بەهاری کوردیی گەرمێن، لە ناوچەی (کرند) سەر بە شارستانی دالاهۆ بەڕێوە دەچێت.

ڕێورەسمی گاڤارەوەکووڵ، لەڕووی کۆمەڵایەتی، مەعنەوی و ئوستوورەییەوە جێگای بایەخە. ئەم نەریتە ڕیشەی قووڵی و پڕواتای لە ئەدەبیاتی باوەڕیی یارسان و فەرهەنگی کەوناری زاگرۆسدا هەیە.

بە پێی ڕۆژژمێری کوردیی گەرمەسێر، دوازە ڕۆژ بمێنێت بە دەسپێکی بەهاری کوردی، وەک دەسپێکی وەرزی هەناسەکێشانی زەوی و دەرکەوتنی نیشانەکانی بەهار، یارسانییەکان، بۆ پێشوازی لە گاڤارەوەکووڵ (داڵگەوەهار)، ئاشی دانەکولانە ئامادە دەکەن. لە فەرهەنگی دووردودرێژی ئەو خەڵکەدا باوە کە میوانێکی ئوستوورەیی بەناوی (گاڤارەوەکووڵ) کە موژدەی هاتنی بەهاری پێیە، دەمەو بەیان دێت و دەگەڕێت بە ماڵاندا و ئاشی دانەکووڵانە دەخوات و لەگەڵ خۆی بەرکەت بۆ خەڵک دێنێت.

دانەکوڵانە، پێکهاتەیەکە لە نیسک، نۆک و گەنم، کە بەرهەمی ڕەنج و ماندووبوونی جووتیارانە. لە ڕێوایەتی پیرانی یارساندا هاتوە، ئەگەر گاڤارەوەکووڵ بێت و لە دانەکوڵانەکە بخوات، زەوی جووتیاران و باخداران بەپیت و بەرەکەتر دەبێت. ئەو شەوەی کە گاڤارەوەکووڵ دێت، خەڵک تا بەیانییەکەی وجاخی ماڵەکانیان ڕۆشن دەبێت، بە ئاواتی ئەوەی ڕۆشنی و ڕەنگینیی بەهار ڕوو لە ماڵ و ژیانیان بکات.

لە فەرهەنگی باوەڕیی یارساندا، گاڤارە، هێمای مەعنەوی زاوزێ، پاکی و بەردەوامیی ژیانە. هەروەها هێمایە بۆ یەکیەتیی کۆمەڵگە و قبووڵکردنی بەرپرسایەتی لە بەرانبەر نەوەکانی داهاتوودا.

لە ڕێورەسمی گاڤارەوەکووڵدا، کاڤارە وەک هێمایەکی مەعنەوی ئامادە دەکرێت، ژنان و کچان گاڤارەکە لە گاڤارەوەکوول وەردەگرن و بۆ خۆیان لە کۆڵی دەگرن و هاوڕا لەگەڵ ئەندامانی دیکەی کۆمەڵگە، بە گەڕەک و کۆڵانەکانی شاردا دەیگەڕێنن و لە هەر کۆڵانێک وچانێک دەدەن و هەمدیسان درێژە بە گەڕانەکەیان دەدەن. پاشان دانیشتووانی گەڕەک، بە ئاشی دانەکووڵانە، پێشوازی لە گاڤارەوەکووڵ و میوانەکان دەکەن. نەریتی گاڤارەوەکووڵ، کۆمەڵگە لە دەوری یەک کۆ دەکاتەوە و پەیمانی هاودڵی و دۆستایەتی لە نێوانیاندا دروست دەکات. هەروەها لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە، کۆمەڵگە ڕێک دەخات و بۆ پێگەیاندنی نەوەکانی داهاتوو ئەرکداری دەکات.

لە ڕێورەسمی گاڤارەوەکووڵدا، خەڵک بە نۆرە و هەندێ جار بەکۆمەڵ گاڤارەکە هەڵدەگرن و دەیگەڕێنن، ئەم نەریتە ئاماژەیەکە بە تێکۆشانی هەرەوەزی و ڕۆحی هاوکاری لە نێوان ئەندامانی کۆمەڵگە. هاوکات پەیامێکە بۆ دوارۆژی ڕوون و پڕ لە بەرەکەت بۆ نەوەکانی داهاتوو. هەروەها لەکۆڵگرتنی گاڤارە، دەتوانێت جۆرێک لە پەیوەندیی مەعنەوی و دیرۆکی لەگەڵ کۆمەڵگەی سەردەم.

گرینگترین پەیامی ڕێورەسمی گاڤارەوەکووڵ، گونجاندن و پێکەوەهەڵکردنی کۆمەڵایەتی و پێکەوەژیانی ئاشتییانە و قبووڵکردنی بەرپرسایەتییە لە بەرانبەر کۆمەڵگە و نەوەکانی داهاتوودا، ئەو نەوانەی کە لەم گاڤارەیەدا گەورە دەبن و ڕێی ڕووناکی ژیان دەگرنەبەر.

کاتێک گاڤارەوەکووڵ وەک ئوستوورەیەک لە ئەزەڵەوە دێت و موژدەی بەهار لەگەڵ خۆی دێنێت، خەڵک لە پێشوازیدا، بە پێشکەشکردنی ئاشی دانەکولانە، شوکرانەبێژیی خۆیان بۆ بەرەکەتی بەهار نیشان دەدەن.

نەریتی گاڤارەوەکووڵ، ئەوەمان پێ دەڵێت کە ئێمەی مرۆڤ بەردەوام وەک منالێک کە تازە لەدایک دەبێت و گەشە و نەشە دەکات، گەرەکە بە پێی ڕۆژ و وەرزەکانی ساڵ، گۆڕانکاری لە ژیانی خۆماندا دروست بکەین و گرینگی بە تازەبوونەوە و پێشکەوتنی ژیان بدەین.

***

سەرچاوەکان:

- آئین های فولکلورد در تاریخ کورد، سید محمد حسینی
- گڤاره وکول، جشنی برای فرارسیدن بهار، عزیز مصطفایی
- ڕێوایەتی هەندێک لە بەساڵاچووانی یارسانی لە دەڤەری دالاهۆ